

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară

30

3 august 2007 (Anul XXXIX). 32 pagini. 3 lei

SALA DE
LECTURĂ

pag. 16-17

Uvântul din JUVINTE

un roman de **MONICA LOVINESCU** din anul 1955

MIRCEA IORGULESCU

o incursiune în biografia lui

PANAIT ISTRATI

pag. 20-21

s u m a r

Jimpul

Intelectualii și stânga de Toma Roman - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Lugubrul pedigree

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Comunismul, așa cum a fost

REAȚII IMEDIATE de Alex. Ștefănescu - p. 6
Cum se joacă un om sobru

TICHIA DE MĂRGĂRITAR de Alex. Ștefănescu - p. 6

LECTURI LA ZI de Cosmin Ciotloș - p. 7
Formula 1

Poezii de Alexandru Lungu - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu - p. 9
Semn de exclamare

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar - p. 9

Ce ești și ce vrei să fii de Alexandru Matei - p. 10

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Vatra Luminoasă

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Tradiția criticilor franceze

Infamiile schimbării de Ion Simuț - p. 13

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

Păcatele limbii de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Obsesia genealogiei

Cuvântul din cuvinte
Un roman de Monica Lovinescu - pp. 16-17

Metafora vindecătoare de Grete Tartler - p. 18

O epistolă de la Duiliu Zamfirescu
de Mihai Sorin Rădulescu - p. 19

«Un anarhist al dracului de deștept»
de Mircea Iorgulescu - pp. 20-21

Avignon, 60 de ani de George Banu - pp. 22-23

CRONICA DRAMATICĂ de Marina Constantinescu - p. 23
Totu-i vechi și nouă-s toate

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici - p. 23
Micuța rază de soare

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Gheorghe Marcu, sau despre tehnici, forme și idei

Danilo Kiš - Suferințe timpurii
Prezentare și traducere de Mariana Ștefănescu - pp. 26-27

Poeme de René Char
Prezentare și traducere de Ion Pop - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache - p. 30
Literatura sugativă

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

Centenar Pavel Dan de Ion Buzași - p. 31

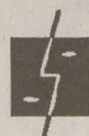
Ochiul magic - p. 32

România literară®

Revistă editată
cu sprijinul
Fundatiei
ANONIMUL

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU**

Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 4, 8, 15, 26, 27, 28, 30, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 10, 13, 16, 17, 20, 21, 24, 31),

ECATERINA IONESCU (pag. 3, 5, 7, 9, 12, 14, 18, 19),

NINA PRUTEANU (pag. 1, 2, 6, 11, 22, 23, 25, 29)

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Trei prezențe*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUȘE VALENTOVĂ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincal,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
Agenția Șincal RO87BRDE441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81
Imprimat la **TIPOGRAFIA ROMÂNIA LIBERĂ**

Revista **România literară** este editată de Fundația
România literară cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, **Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor**, prin **Admi-
nistrația Fondului Cultural Național**. Sponsorizare de la Banca
Română de Dezvoltare – Groupe Société Générale

Revista **România literară** este
editată de S.C. Satiricon SRL -
București, str. Fabrica de Glucoză, nr.
21, parter, sector 2. Tel. 242.42.43

Conform prevederilor Statutului, Uniunea
Scriitorilor din România nu este responsabilă
pentru politica editorială a publicației și nici pen-
tru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

Intelectualitatea civică a sesizat foarte repede falsitatea proiectului de (re)construcție propus de „grupul revoluționar” ce a preluat puterea în 1989.

actualitatea

Puncte de vedere

Intelectualii și stânga

Apelul unui grup de personalități culturale în favoarea președintelui Băsescu în bătălia acestuia cu „sistemul ticăloșit” transpartinic a avut, în mai toate mediile românești, un ecou extraordinar. D-nii Liiceanu, Pleșu, Patapievi și ceilalți au comis un act de felonie în raport cu propria condiție, cea de intelectual, renunțând la detașarea rece, olimpiană față de vulgarele probleme politice, de „minima morală” inerentă acesteia. Casandrele mai spun și că, susținând un președinte ce a ales să condamne comunismul, să deschidă dosarele Securității și să ceară Justiției excluderea dependenților de administrație, ei „au dat cu barda în Dumnezeu”, și-au trădat statutul, eșuând într-un jalnic și suspect partizanat pentru că puterea este singura capabilă să ofere avantaje materiale palpabile. Grupul, ghidat de d-l Liiceanu, a renunțat deci la „splendida izolare”, definitorie – după unii – pentru intelectualitatea veritabilă chemată să judece, să califice actele politice, fără a se implica în ele), reiterând greșeala „boierilor minții” din secolul trecut, denumită de Julien Benda „trădarea intelectualilor”, de implicare în mișcările politice divergente, în special în cele cu vocație ecumenică, proclamate izbăvitoare pentru umanitate. „Trădarea” însemnat încercarea de a da fundament rațional unor proiecte politice bazate pe certitudini oraculare, de stânga sau de dreapta, transformând astfel discursul științific sau artistic într-un discurs propagandistic, într-un angajament ideologic, deformator prin definiție. Mai mult, susținând o poziție declarat de dreapta, cum este cea asumată de președintele Traian Băsescu, grupul a avut și în „sfânta sfintelor”, plasarea de fond a intelectualității pe poziția de apărătoare a colectivității oprimate, a celor mulți, deci pe o poziție tradițional de stânga, concepută însă ca o *stângă morală*, nu politică. Grupul, reprezentat de d-nii Liiceanu, Pleșu, Patapievi și alții, reface, prin urmare, greșeala unor intelectuali ai secolului XX, care au creditat mișcări politice populiste, desfășurate în construcții instituționale totalitare, cărora chiar ei le-au căzut victime, devenind instrumente propagandistice obediente sau fiind excluși din viața publică. Prin retorica sa populistă, susțin casandrele care atacă „apelul” lansat de intelectualii proveniți din sfera societății civile, d-l Băsescu urmărește instituirea unui autoritarism antidemocratic, cu iz totalitar, sesizabil în opoziția sa față de Parlament, singura formulă valabilă a democrației reprezentative. Sprijinindu-l, grupul intelectualilor nu face decât „să pună piciorul în scară” acestui mic „Napoleon balcanic”.

Trebuie, înainte de a analiza motivația opțiunii intelectualității civice, să cercetăm cine sunt casandrele în cauză, pe cine reprezintă vehemenții contestatari ai inițiatorilor „apelului”. O simplă inventariere a mediilor care au atacat inițiativa intelectualilor permite sesizarea faptului indubitabil că sunt publicații angajate partinic, sponsorizate de grupurile de interese constituite după 1989. S-a dezvaluit demult modul în care „activiștii” statului partid-stat, PCR-ul au năpărlit după căderea comunismului, transformându-se în prosperi oameni de afaceri, specialiști „neutri” ai administrației, ideologi ai formulelor partinice aparent divergente. În 1989 a fost, în fapt, răsturnată nomenclatura de clan, grupul liderilor și familiarilor cuplului dictatorial, osificat deja în formulele protocolare de el stabilite, impermisive față de nerăbdarea „lupilor tineri”, educați corespunzător, în eșalonul secund al ierarhiei sociale existente. Pe lângă „activiștii” s-a sprijinit Ion Iliescu, succesorul

prezumat al lui Nicolae Ceaușescu în chiar „rândurile Partidului”, atunci când a preluat puterea. Contextul internațional schimbat și, mai ales, abandonarea comunismului în patria lui de origine, Rusia, l-a obligat pe noul „tătuc” să abordeze, împreună cu compariții săi, situația după strategia clasică de cucerirea puterii experimentată de înaintașii săi. „Băieții” au fost sfătuiți „să se răspândească”, să paraziteze noile (sau renăscutele) formațiuni politice, să ocupe – conform competențelor – posturile de decizie din administrație, să preia – prin „mijloace democratice” – conducerea diverselor structuri instituționale ale țării. Gruparea, intactă, de specialiști „agit-prop” a avut rolul de „a crea evenimente”, mascând astfel preluarea puterii în toate domeniile vieții sociale și justificând reparația unor „servicii” (desigur, „restructurate”), necesare pentru asigurarea controlului. Cetățenii de rând, transformați într-o turmă dependentă de structurile statului-partid sub comunism, au fost manipulați dur cu perspectiva revenirii unui sistem social profund inechitabil (după proiecțiile propagandistice), al „moșierilor și patronilor”. Cei care „doar munceau” au fost convinși că oponenții regimului impus de Ion Iliescu vor „vinde țara” și îi vor pedepsi pe toți cei patru milioane de comuniști, câți număra PCR-ul în 1989. Când situația a riscat să scape de sub control, și ca urmare a apariției unor medii independente în care intelectualitatea civică necompromisă s-a putut pronunța, regimul n-a ezitat să apeleze la „detașamentele muncitorești” (o altă, veche, tehnică a comuniștilor), reprimând nemilos devianțele de la „ordinea” vizată. „Mineriadele”, provocate direct de grupul lui Ion Iliescu, au compromis imaginea României în lumea civilizată, dar au facilitat dominarea absolută a ansamblului social, permițând preluarea „privată” a sectoarelor viabile ale economiei și formarea, peste noapte, a unei „caste”, capitaliste, oligarhice. Teza comunistă a dependenței economice de politic, dar și a rolului determinant al economicului în societate, a fost respectată întrutotul dar, evident, în favoarea grupului provenit din eșalonul secund al nomenclaturii comuniste. Preluând prin rapt și corupție bunurile economice naționalizate de statul comunist, oligarhia nou formată a urmărit concomitent „legalizarea” stării, eliminând din partidele opuse grupării „de stânga” inițiată de Ion Iliescu, veritabilii liberali sau democrați, pentru a transforma alternanța la putere într-o simplă aparență. Proiectul „democrației originale” era pe cale de a fi realizat, sistemul dependențelor reciproce, al „cumetriilor” fiind deja funcțional.

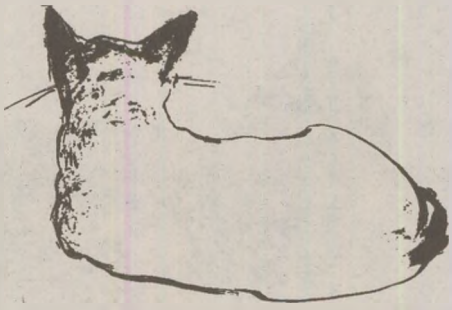
Intelectualitatea civică a sesizat foarte repede falsitatea proiectului de (re)construcție propus de „grupul revoluționar” ce a preluat puterea în 1989. Semnele direcției aberante în care se îndrepta România au apărut succesiv, tot mai clare în raport cu contextul internațional în care țara a fost – practic – obligată să evolueze (alinieră la NATO și UE). De la respingerea lustrăției (prin ignorarea celebrului „punct 8” al Proclamației de la Timișoara), la rezolvarea aberantă a problemei proprietății (care a generat un haos juridic greu rezolvabil întrucât născăneri în lume o lege nouă nu acționează retroactiv fără a arunca în derizoriu instituțiile statului), totul a fost pus în mișcare pentru a asigura supraviețuirea „sistemului ticăloșit”. Vocația morală de stânga a intelectualității a fost clar contrazisă tocmai de *golirea de sens a termenilor politici de stânga și dreapta*. D-l Iliescu a înființat un „partid de stânga” (numit succesiv FSN, FDSN, PDSR,

PSD) cu care s-a plasat, de mai multe ori direct la putere, dar – chiar în virtutea „originalității democrației” pe care o propunea – acesta este numai proprietarul unei identități furate (mai ales după înghițirea, cu ajutorul „băieților” a PSDR-ului), reprezentând în fapt partidul oligarhiei. Cine poate crede că gruparea celor mai bogați oameni din țară va fi dispusă la măsurile de protecție socială care, dacă sunt aplicate în mod real, le afectează interesele și nesățioasa poftă de îmbogățire? Singurul care a sperat la așa ceva a fost... Ion Iliescu. El și-a acoperit susținătorii în oneroasele lor operații de privatizare a economiei în speranța că, pe de o parte, îi va obliga la o fidelitate absolută în bătălia pentru conservarea puterii și, pe de altă parte, satisfăcuți material, aceștia vor accepta instaurarea unei aparent-funcționale social-democrații! S-a văzut ce s-a întâmplat după prima alternanță la putere, când guvernul PSD – în frunte cu primul-ministru Adrian Năstase – a dus raptul și corupția pe „cele mai înalte culmi”. Iar I. Iliescu s-a pomenit în situația ucenicului vrăjitor atunci când, obligat constituțional să renunțe la funcția de șef al statului, a căutat să redevină liderul „partidului”, fiind debarcat tocmai de „băieții” lui. De stânga, în sensul politic coerent al termenului, nu este nici PRM-ul, anexa extremist-naționalistă și securistă PSD-ului, sau UDMR-ul care, urmărind interese propriu-zis etnice, a balansat oportunist în funcție de partidul majoritar în Parlament, unii din liderii săi devenind, după modelul conducerii PSD-iste, baroni economici locali.

Intelectualitatea civică nu putea opta în acest context pentru un proiect veritabil de stânga pentru că, pur și simplu, acesta nu există. Cu o clasă politică formată în principal din oligarhi proveniți din nomenclatura PCR-istă de rang secund, singura opțiune valabilă este cea de *dreapta*, care propune o reconstrucție socială bazată pe formulele democrației occidentale ale cărei principii exclud posibilitatea formării unei caste oligarhice transpartinice și blocarea, în consecință, a mobilității și dinamicii sociale. Chiar faptul că societatea românească nu mai poate fi izolată de mediul european (alături de inevitabila schimbare de generații) face ca „democrația originală”, bazată pe sistemul alternanțelor și schimbărilor aparente, să tindă spre un eșec previzibil. Renunțarea la ea și „normalizarea” situației României nu poate fi însă rapid realizată fără demolarea actului clasei politice. Or, după dezolanta experiență a guvernării CDR-iste, primul politician care s-a arătat dispus să finalizeze un asemenea proces este președintele Traian Băsescu. Provenit din „sistem”, el îi cunoaște toate tarele, puterea și slăbiciunile. D-l Băsescu nu a ezitat să angajeze bătălia cu acesta încă înainte ca sprijinul intelectualității responsabile să se fi produs. Ceea ce, într-o țară în care „băieții” dețin totuși majoritatea mijloacelor de comunicare (și manipulare) în masă, este ceva. Mediile aservite l-au acuzat de populism și, implicit, au sugerat că, dincolo de anumite interese materiale, intelectualii ce îl susțin au fost orbiți de acesta. D-l Băsescu are într-adevăr un discurs populist dar, după cum sugera profesorul Philippe C. Schmitter („Dilema veche”, nr. 180), în anume condiții, populismul poate avea efecte pozitive. Atunci când el este orientat spre teme reale, propunând soluții radicale, cu efect social benefic, este chiar necesar pentru validarea electorală a nevoii de schimbare socială. „Băieții” agit-prop-ului din mediile aservite l-au acuzat, de exemplu, că discursul său antiparlamentar vizează instaurarea unei dictaturi, momindu-i în acest scop și pe „naivii” intelectuali. Evident, ei au creat deliberat o confuzie, blamarea prezidențială a unității transpartinice a celor 322 de „reprezentanți ai poporului” vizând nu Parlamentul ca instituție democratică, ci clasa politică, solidară în corupție, din care provin. Măsurile inițiate de președinte (enumerare mai sus) sunt îndreptate tocmai împotriva acestei clase. Or, intelectualii responsabili, moral de stânga, nu pot să nu susțină un asemenea demers. Chiar dacă, prin finalizarea lui, renașterea stângii veritabile va mai avea încă de așteptat.

Toma ROMAN

rima și minciuna nu pot fi acoperite, oricâți generali Voinea vor fi lăsați să răsfoiască anemic foile to- mai îngălbenite de vreme ale dosarelor și oricâte piedici se pun în calea documentelor de arhivă.

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Lugubrul pedigree

Fără să-mi dau seama, săptămâna trecută am ilustrat, într-o variantă cu politicieni, revoluționari, procurori și dosare amânate *sine die*, situația lupului pus paznic la stâna de oi. Încheiam articolul exprimându-mi nedumerirea că unul din participanții la jalnicul proces al lui Ceaușescu, Dan Voinea, a fost desemnat să instrumenteze cazurile legate de crimele din decembrie 1989 și de cele care au urmat. Chiar n-a existat, în momentul începerii cercetărilor, măcar un singur magistrat nepătat sau măcar neimplicat direct în evenimentele puse sub lupa justiției? Unui astfel de om nici măcar nu trebuia să i se dea ordin să ocolească zonele „sensibile”, pentru că se știa c-o va face din instinct. Și iată că, în felul acesta, abilitatea iliesciană a reușit să țină în șah, vreme de aproape optsprezece ani, un întreg aparat al justiției.

Am emis și-am încercat s-o ilustrez în mai multe rânduri ideea că încăpățănarea lui Ion Iliescu de-a rămâne cu orice preț în fruntea țării sau, atunci când n-a mai fost posibil, de-a se menține în prim-planul vieții politice nu provine din setea lui de putere, ci din frică. Ion Iliescu știe mai bine decât noi toți ce-a făcut în decembrie 1989, iunie 1990, septembrie 1991. Și mai știe care este echivalentul în ani de închisoare al faptelor sale. Lup singuratic – chiar dacă mereu s-au aflat în jurul lui destui membri ai haitei –, el a descoperit de multă vreme că nu se poate baza decât pe propriile forțe. În clipele grele, l-au trădat chiar și cei mai vocali dintre susținători și l-au atacat mulți dintre cei care îi datorează cariera.

Cu tot acest pedigree lugubru în spate, Iliescu a încercat să fie mereu cu un pas înaintea acuzatorilor. A scris cărți, a dat interviuri, a ținut conferințe obsedat de gândul de a-și impune propria viziune asupra momentelor negre din istoria recentă a țării – dar degeaba. Crima și minciuna nu pot fi acoperite, oricâți generali Voinea vor fi lăsați să răsfoiască anemic foile tot mai îngălbenite de vreme ale dosarelor și oricâte piedici se pun în calea documentelor de arhivă. Simțind, totuși, lațul apropiindu-se dramatic de fragilul său gât, Ion Iliescu depășește limita atacurilor raționale. Adoptând un limbaj care-l caracterizează mai bine decât orice faptă (Vladimir Tismăneanu, om de-o desvârșită eleganță comportamentală, savant recunoscut pe plan internațional, devine pentru Iliescu, pur și simplu „o jigodie!” – ca să dau un singur exemplu recent), Iliescu demonstrează că frica de moarte i-a intrat în fibră. Într-adevăr, după ce o viață întreagă ai fost un „conducător”, e șocant chiar să-ți imaginezi că-ți vei sfârși zilele într-o celulă de închisoare!

Un element important în strategia de inocentare a lui Ion Iliescu l-a constituit crearea Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989. Dacă te iei după titulatură, admiti imediat că o astfel de instituție e mai mult decât necesară. Dacă scormonești puțin prin documentele instituției, observi că te afli în fața unei aberații: unde s-a mai pomenit ca istoria obiectivă a unor întâmplări – pentru că acesta e scopul declarat al instituției – să fie scrisă de către înșiși participanții la evenimente?! După ce l-au proțapit pe însuși Ion Iliescu în fruntea Colegiului Național (!!!), au burdușit instituția cu indivizi a căror participare la evenimentele din decembrie 1989 e pe cât de directă, pe atât de pătată de activitate ulterioară a personajelor. De la Dan Iosif și Dumitru Mazilu, la Sergiu Nicolaescu și Răzvan Theodorescu, o întreagă listă de supuși dovedeți ai lui Iliescu joacă rolul de supraveghetori ai activităților instituției. Halucinant!

Premisele obiectivității fiind călcate în picioare din prima clipă, a fost necesar ca în această aventură să fie atrase și personalități respectabile ale istoriografiei contemporane: de la Dinu C. Giurescu și Florin Constantiniu, la Miodrag Milin și Adrian Cioroianu, oameni de calitate au fost invitați să joace roluri mai mult sau mai puțin decorative în sinistrua operație de ștergere a urmelor, preconizată de mintea înspăimântată a lui Ion Iliescu. Dovada peremptorie că lucrurile stăteau așa se află în revoltătoarea poveste a ceea ce ar fi trebuit să fie primul număr pe 2006 al revistei Institutului, „Clio 1989”. Coordonată de istoricul Bogdan Murgescu, revista a avut de întâmpinat barajele în serie puse de abilități oameni de curte ai lui Ion Iliescu, între care strălucit prin îngustimea viziunii și jenant prin lipsa de informație eternul domn Scurtu. Ca moștră de „competență”, dl. Scurtu nu auzise, de pildă, de Peter Siani-Davies, de la University College din Londra, autorul, între altele, al unei cărți despre revoluția română publicată de Cornell University. Dacă nici numele acestei universități nu-i spune nimic, măcar traducerea de la „Humanitas” ar fi trebuit să-i fie familiară!

În același stil de buldozer infuriat, dl. Scurtu i-a contestat și pe ceilalți istorici neconvenabili domniei sale, pentru că n-ar fi „adevărați specialiști în istoria contemporană a României, pentru că, printre altele, au avut preocupări legate și de alte epoci și probleme istorice.” După această logică, mă întreb ce caută chiar dl. Scurtu în conducerea Institutului, de vreme ce domnia sa însuși s-a ilustrat cu lucrări ce se referă la momente mai îndepărtate din istorie, de la secolul al nouăsprezecelea cam până la al doilea război mondial?! A cere însă logică și bun simț celor contaminați de gândirea ca un rânjet asasin a lui Ion Iliescu e mult prea mult pentru astfel de oameni.

Amanuntele acestei sordide afaceri pot fi citite în prefața volumului „Revoluția română din decembrie 1989. Istorie și memorie” (editura Polirom, 2007), ce conține materialele pe care cenzura de fier instaurată de oamenii lui Ion Iliescu n-a admis să fie publicate în revista „Clio 1989”. Bogdan Murgescu reface în amănunt, în preambulul volumului, traiectoria sinuoasă a acestor texte științifice, în contextul în care mâna de fier a iliescianismului se dovedește încă suficient de puternică pentru a impune

propria variantă asupra evenimentelor istorice recente. De ce e nevoie de astfel de minciuni și de astfel de vinovate complicități? Simplu, pentru că Ion Iliescu trebuie salvat cu orice preț! Pentru că malversațiunile, abuzurile și crimele din 1989, odată scoase la lumină, ar arăta în ce măsură întreaga istorie postcomunistă a fost măsluită.

E bine, măcar ca exercițiu amatoristic de... istorie recentă, să reținem numele membrilor Consiliului științific al Institutului care s-au opus publicării materialelor selectate prin metoda *peer-review* (evaluare științifică făcută de specialiști în domeniu care nu sunt informați asupra autorului manuscrisului supus analizei): Ioan Scurtu, Marian Cojoc, Alesandru Dușu, Alexandru Oșca, Mihai Iacobescu, Gheorghe Onișor și Ion Alexandrescu. Nume care de care mai proeminente, veți spune. Și probabil veți fi șocați să aflați că faimosul Onișoru a găsit prilejul de a lovi din nou, după dezastrul lăsat la CNSAS și după indescriptibilul duplicitarism moral de care a dat dovadă. Ajunși în fine, într-un context unde experiența sa își găsește un perfect dezbuteu, Onișoru ilustrează din nou talentul unic de-a răspândi ceața, de-a face din noapte zi și din zi noapte.

În aceste condiții, cred că o demisie în bloc, de la Iliescu la ultimul membru al așa-zisului „consiliu științific”, se impune. În locul lor, vor trebui aduși oameni imparțiali istorici români și străini al căror blazon n-a fost patat de cemeala de sepia a comploturilor minciunilor și – nu în ultimul rând – spaimelor iliescianismului. ■

UniCredit Tîriac Bank
prezintă

hp PETROM

ANONIMVL
Festivalul Internațional
de Film Independent

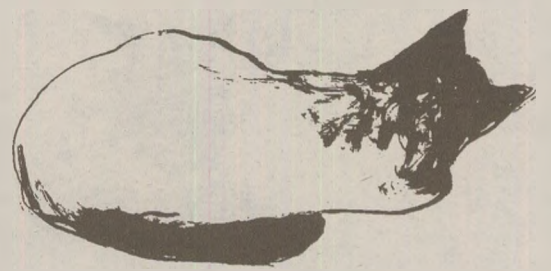
Delta Dunării – Sfântu Gheorghe
editia a IV-a
13 – 19 august 2007

INTERAMERICAN grafica și tipar TVR RAMADA
Evolution 24-7 DILEMAVECHE AN VIVA! DE-PUBLIK
TVR cine
Cu sprijinul CENTRUL NAȚIONAL AL CĂMĂRII ROMÂNIEI UNIVERSITATEA DE ARTĂ ȘI ARHITECTURĂ ROMÂNĂ

FUNDATIA ANONIMVL

eea ce impresionează în scrisul lui Annie Bentoiu este lipsa de patimă, eleganța naturală, capacitatea autoarei de a se bucura de lucrurile simple care dau farmec vieții.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

La aproape 17 ani de la căderea regimului Ceaușescu despre natura regimului comunist se discută încă în contradictoriu. Ideea judecării cu aceeași măsură a crimelor comunismului și nazismului are încă mulți și înverșunați adversari, iar ședința Parlamentului în care președintele țării a citit raportul de condamnare a comunismului s-a transformat într-un circ grotesc. Cu excepția celor născuți după 22 decembrie 1989 (și care, iată, se apropie vertiginos de vârsta majoratului), fiecare român are propria sa experiență trăgată de regimul în care și-a trăit o perioadă mai lungă sau mai scurtă de viață. În funcție de aceste are tendința să judece întregul de la înălțimea propriei sale priviri și să considere că adevărul său trebuie împărtășit de toată lumea. În ce mă privește, ca om născut în anii '60, cu facultatea terminată la mijlocul anilor '80, aș putea glosa la nesfârșit despre privațiunile, absurditatea, ticăloșia, incompetența regimului comunist, dar nu aș putea fi foarte dezinvolt într-o discuție privind caracterul sau criminal. Chiar dacă nu mi-am pus lacăt la gură, trebuie să mărturisesc că nu m-am simțit niciodată amenințat sau urmărit și nu știu ca cineva din familia mea să fi fost arestat sau închis pe motive politice. Este la fel de adevărat însă că, până la sfârșitul anului 1989, în percepția mea, lumea începea și se se sfârșea odată cu mine. Nimeni din familie sau în școală nu s-a ostenit vreodată să-mi povestească ce s-a întâmplat în deceniul care a premers venirii mele pe lume. Am avut mereu sentimentul că evenimentele petrecute cu doar câteva săptămâni înaintea nașterii mele fac parte dintr-o altă existență foarte îndepărtată în timp. Sunt dinaintea erei noastre, cum se spunea în vechile cărți de istorie.

Cartea lui Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, bogata literatură autobiografică de la începutul anilor '90 (în primul rând, *Jurnalul fericirii*, de N. Steinhardt și *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, de Ion Ioanid) și formidabila serie de filme documentare, *Memorialul durerii*, mi-au deschis o nouă perspectivă asupra regimului comunist. Ceea ce la nivelul anilor '80 putea trece drept iresponsabilitate, suprealism, ubuesc și, la rigoare, putea deveni o sursă inepuizabilă de bancuri, se dovedea a fi rezultatul în timp al unei evoluții a răului, impus rațional, cu metodă și cinism, pas cu pas, încă de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial.

O carte cu imens profit pentru înțelegerea anilor de început ai regimului comunist (anii terorii maxime) este eel de-al doilea volum al memoriilor lui Annie Bentoiu, *Timpul ce ni s-a dat*. Se vorbește mult despre diversele „generații de sacrificiu”, specifice diferitelor perioade ale comunismului. Niciuna însă nu-și poate asuma cu mai multă legitimitate acest nedorit „titlu” precum generația din care face parte Annie Bentoiu. Este generația celor care la sfârșitul războiului se aflau în preajma vârstei majoratului. Avuseseră copilării fericite cu tot confortul pe care îl presupune viața în familiile burgheze interbelice, beneficiaseră de o instrucție temeinică (inclusiv de stagii în instituții de învățământ occidentale), călătoriseră prin Europa, știau limbi străine, își rafinaseră gustul estetic fiind la curent cu cele mai valoroase produse literare, lucrări simfonice sau capodopere ale artelor plastice. Nu deranjau pe nimeni, viața lor părea fixată definitiv pe niște fundamente ale normalității, sensibilității și bunului gust, într-o armonie familială pe cât de solidă, pe atât de predictibilă. Au întâmpinat cu entuziasm sfârșitul războiului, convinși că lumea va reveni la rosturile ei firești și primii ani postbelici au fost de frenetică și inconștientă sărbătoare. Apoi, după abdicarea Regelui Mihai, la 30 decembrie 1947, totul a basculat într-un coșmar inimaginabil. Părinții le-au fost arestați, schingiuiți, condamnați la ani grei de închisoare pentru crime de nimeni știute. Averile

le-au fost confiscate, au fost dați afară din casele construite prin truda mai multor generații, au fost excluși din școli, iar problemele de dosar îi puneau adesea în imposibilitatea de a obține un loc de muncă. Umiliți, rămași fără mijloace de subzistență, fără vești de la părinții și rudele lor aflate în închisoare, sperați de brusca închidere a tuturor perspectivelor, aveau de ales între a se sinucide sau a încerca să supraviețuiască la limita de jos a societății. Nici măcar faptul că unii dintre vechii prieteni de familie deveniseră blazoane de onorabilitate ale noului regim (Camil Petrescu, C.I. Parhon, Mihail Jora, în cazul familiei Bentoiu) nu era în măsură să schimbe de o manieră spectaculoasă soarta acestor familii devenite peste noapte indezirabile. Întrebarea firească pe care ne-o putem pune este ce vină au avut toți acești burghezi cumsecade pentru a suferi corecții atât de crunte din partea destinului, mergând până la suprimarea lor fizică și distrugerea familiilor lor, inclusiv a copiilor? Niciuna. Faptele personale nu aveau nici o importanță, apartenența la o anumită clasă socială era suficientă. Annie Bentoiu își aminteste de o întâmplare povestită de vărul sau care în anii 1947-1948, aflat în clădirea Monitorului Oficial, aflată peste drum de Cișmigiu, a observat mai mulți tineri care aveau datoria să extragă din colecția interbelică a publicației toate numirile efectuate în ministere de la funcția de director în sus (vezi p. 12). Este foarte posibil ca listele întocmite atunci să fi constituit baza faimoaselor arestări de la începutul „obsedantului deceniu”.

Scrisul lui Annie Bentoiu are o seninătate aristocratică, o luminozitate structurală care îi dă o foarte mare credibilitate. Spre deosebire de alți autori de literatură memorialistică, victime ale regimului comunist, Annie Bentoiu nu urmărește în primul rând să scoată în evidență suferințele prin care a trecut ea și familia sa (evident, nici nu le ascunde), ci să înțeleagă tot ce s-a petrecut, propria viață, dar și specificitatea regimului comunist, resorturile vizibile sau ascunse care au condus spre luarea unor măsuri atât de barbare. Pentru aceasta încearcă să-și coreleze propriile amintiri cu lectura zilnică a ziarului „Scânteia” (pentru o scurtă perioadă „Scânteia” este înlocuită cu „România liberă”) din perioada respectivă. Astfel are cronologia exactă a evenimentelor politice (înființarea Securității, naționalizarea, cooperativizarea, moartea lui Stalin, raportul secret al lui Hrușciov, toate cu retorica specifică vremii) pe care o trece prin propria experiență de viață. Uneori în discuție sunt aduse și documente de ultimă oră (de exemplu, cartea lui Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*), schimburi de scrisori din epocă sau marturii din cărțile altora despre soarta unor membri ai familiei Bentoiu (este citat *in extenso* fragmentul din *Jurnalul fericirii* în care N. Steinhardt povestește sfârșitul în închisoare al avocatului Aurelian Bentoiu).

Cum spuneam, ceea ce impresionează în scrisul lui Annie Bentoiu este lipsa de patimă, eleganța naturală, capacitatea autoarei de a se bucura de lucrurile simple care dau farmec vieții. Scrisul său are un soi de didacticism superior, confortabil, extrem de agreabil la lectură. *Timpul ce ni s-a dat*, de Annie Bentoiu este o pledoarie pentru valorile fundamentale ale vieții și un document de neocolit pentru înțelegerea adevăratelor dimensiuni ale dramelor trăite de mii de familii burgheze în anii de început ai regimului comunist. Pentru a stârni pofta de lectură, voi oferi în final un antologice tablou al celui *good old time* interbelic: „Ceea ce, înainte de război, făcuse farmecul vechii lumi românești (...) nu erau bogăția sau confortul, ci calitatea relațiilor umane. Ele se înjghebau repede, se dezvoltau cu simplitate și se desfășeau de cele mai multe ori fără dramă. O bunăvoință însoțită de oarecare discreție făcea ca un nou venit să fie întâmpinat cu o prejudecată favorabilă, și doar dacă intervenea ceva cu adevărat

literatură

Comunismul, așa cum a fost

Annie Bentoiu, *Timpul ce ni s-a dat, vol. 2*, Editura Vitruviu, București, 2006, 636 pag.

condamnabil în comportamentul lui se vedea evitat, dar nu mai mult decât atât. Prietenii erau tolerante, antipatiile la fel. Falsele idealuri nu măturau încă lumea întreagă, cu aripa lor candidă sau uniform smolită; duelul de idei se încheia de cele mai multe ori cu o vorbă de haz. Înțeleptul, care încă servea de model, se mulțumea cu venituri potrivite, atât cât trebuia să trăiască decent; mult mai puțini decât astăzi erau dispuși să se arunce în vâltoare, cu gesturi și apetituri de carnasier. Existau desigur și aceștia, dar nu ei dădeau tonul și nu pe ei îi caracteriza pozitiv opinia publică. Principiile moralei creștine erau încă respectate, de unii cu profundă convingere, de alții cel puțin de formă” (p. 213).

À bon entendeur, salut! ■

am primit

● Nicolae Panaite, *Glorie anonimă*, poezii, cu o postfață de Ioan Holban, Ed. Timpul, Iași, 2007, 100 p.

● Mariana Drăgan Ioniță, *Oameni fără nume*, roman, vol. I, prezentare pe ultima copertă de Bedros Horasangian, Editura Irecson, București, 2007, 168 p.

● Dora Mezdrea, *Nae Ionescu*, bio-bibliografie, Editura Istros, Muzeul Brăilei, 2007, 600 p.

Relativ frecvente sunt și textele care valorifică o secretă maliție a domnului îmbrăcat în costume închise la culoare, rezervat și politicos. Pamfletele sale lapidare sunt o surpriză.

literatură

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDIATE

Constantin Th. Ciobanu a creat la Onești înainte de 1989, în plin comunism, o zonă liberă de comunism – Colocviile anuale *Zilele culturii călinesciene*. Timp de douăzeci de ani (și anume începând din 1969) la aceste colocvii au participat, venind de la București, de la Cluj, de la Iași, de la Timișoara, din toate centrele culturale ale țării, cei mai importanți scriitori români, unii dintre ei aflați în dizgrația regimului comunist.

Problemele de organizare (și de obținere a acordului autorităților) erau imense, copleșitoare, de nerezolvat din punctul de vedere al altor intelectuali, care în locul lui Constantin Th. Ciobanu n-ar fi făcut decât să ridice excedați din umeri. Iată însă că profesorul de română din Onești, fiu de țărani, firav la înfățișare, dar cu un desen auster al figurii, mereu grav și inspirând respect celor din jur, a reușit să pună în mișcare zeci de instituții, sute de personalități, mii de iubitori de cultură (profesori, ingineri, medici, avocați, elevi, studenți), pentru a face să funcționeze o *suprainstituție*, a dialogului și spiritului european, a independenței de gândire și profesionalismului (într-o perioadă de amatorism oficializat). Manifestările din cadrul *Zilelor culturii călinesciene* rămân de neuitat. Ele au favorizat dezvoltarea spiritului critic, circulația ideilor, cooperarea intelectuală, formarea unor noi generații de scriitori și educarea publicului. Aceste manifestări continuă și azi, în dispreț față de disprețul cu care oligarhia politico-financiară tratează cultura. Eroul organizării lor a rămas același Constantin Th. Ciobanu, puțin (aproape insesizabil) îmbătrânit, dar la fel de energic și decis ca altădată.

Sobrul maestru de ceremonii al *Zilelor culturii călinesciene* de la Onești este și un poet demn de interes, enigmatic, „singur și pieziș” în peisajul poeziei române contemporane. A publicat mai multe volume de versuri: *Cetatea de inimă*, 1972, *Porțile lui Septembrie*, 1979, *Infranord*, 1981, *Inscripții pe drumul rotund*, 1989, *Creangă, craiul semnelor*, 1995. În perioada 1998–2000 a fost prezent în librării cu încă două cărți de poezie, *Înger în gerunziu* și *Pasul pe nu*, amândouă subintitulate „jurnal itinerant”. Recent ele au fost retipărite, simultan cu una nouă, subintitulată tot „jurnal itinerant”. Este vorba de

Cum se joacă un om sobru

un triptic (*Pasul pe nu-Înger în gerunziu-La vama virgulei*) conceput sub forma unui jurnal. Fiecărei zile din anii 1996, 1997 și, respectiv, 1998 îi corespunde, în loc de o însemnare, un poem. Un calcul simplu arată că volumele (unite elegant, printr-o banderolă) cuprind în total 1096 poeme (luând în considerare faptul că anul 1996 a fost bisect). Cu acribie de editor (al propriei opere, de data aceasta), poetul notează și zilele în care a revenit asupra fiecărui poem, pentru a-l cizela. Imaginea de ansamblu a amplei desfășurări de forțe lirice este impresionantă.

Poetul se joacă în stilul lui grav, lipsit de cochetărie. Mircea Martin explică plauzibil rostul acestui joc: „Poemul e scris și rescris de mai multe ori – «atingeri cu ștersături» –, ambiția lui e de a surprinde simultaneități, de a funcționa ca un liant în dezordinea și risipirea zilei. [...] autorul nu ocolește «eroarea dulcii repetări», dimpotrivă, o cultivă cu plăcere și, aș spune, cu pasiune. Acesta e sensul major al jocurilor sale de cuvinte («așa din iță», «șinele sinelui», «pasul ce mă pășuiește», «toaca tocită», «suspînul suspensiei» etc.), ca și al paradoxurilor («memoria obiectelor uitate», «o respirație cât o viață», «odihnă fugoasă», «basmul din spasm» etc.). Cert este că veselie poetului reprezintă de fapt un mod decent de a fi trist, că răsfăturile sale lexicale reprezintă o abia schițată formă de nesupunere față de sfârșitul inexorabil rezervat oricărei ființe:

„Un drum drămuț cu pădurea/ doldora de dureri/ mi-e somnul mototolit/ la pereți de cai verzi/ cu potcoava otova,/ să consult bradul cel breaz/ despre ce-ar schimba scuturatul/ din baba oarba-ntr-o abracadabra/ mai brambura,/ de vegheat la oiștea carului/ vraiește.“ (X. *Lasă-mi canonul*, din vol. *Pasul pe nu*);

„Gândul trimis înainte/ dincolo de presimțiri,/ nu se-ntoarce,/ poate-a căzut în cuvânt,/ mă pune pe-alte gânduri/ să nu-l declar nul, dar nici martir,/ prizonier ori dezertor,/ i-aș zice gând cu clopoței/ pierdut în ipoteze/ și, poate,/ recuperabil pe ipotenuză.“ (XI. *De-a consacra* – idem);

„Valul rămâne/ valabil,/ subțindu-mă-n oglindă/ ce cade/ pe gânduri/ gata să-mi întorcă-n ochi/ nisipul din sticlă,/ însă-abia mă mai vede-nhațat/ sub mantaua distanței/ și lansat într-un lant/ cu veriga de rigă.“ (CCCXXVI. *În suav avans* – din vol. *La vama virgulei*).

Relativ frecvente sunt și textele care valorifică o secretă maliție a domnului îmbrăcat în costume închise la culoare, rezervat și politicos. Pamfletele sale lapidare sunt o surpriză, făcându-ne să ne gândim retrospectiv la licarul de ironie care apare uneori în privirea sa când își întâmpină oaspeții mai excentrici la faimoasele colocvii de la Onești.

Poetul observă, de la mare distanță însă, și viața publică din România de azi, în legătură cu care își face însemnări sarcastice:

„La telefon parlamentarul – ioc:/ m-ar primi/ mâine,/ eventualele bătași/ în uși, prea sigure./ s-ar lua cu deschisul/ dar de-ocamdata-aici,/ sub capătul firului,/ cu hârtiile la să nu uit,/ nu-mi ies din minte florile de prun/ desprins ca din păcăleală.“ (XCI. *Listează clămpănitul* – din vol. *La vama virgulei*);

„Liftul de la Ministrul Culturii/ pare să-și exerseze instinctul/ de conservare./ presimțind incendiul/ cu părțile lui/ neferoase,/ de obiect mișcător/ ce intră-n coliziune/ cu limba de lemn/ a unor înalți funcționari/ atârnați în saluturi.“ (XCIII. *Fără vreun Prometeu* – idem).

„Balta străzii se inițiază-n/ jurnalistică;/ pe criza de subiecte/ din segmentul meu/ pietonal,/ îmi ia imaginea/ c-un ochi tulbure/ și strănută sub roți/ ca o imprimantă,/ să-i înțeleg polemica subtilă:/ cititul obligatoriu.“ (LXX. *La cenușiu* – idem).

Este o plăcere să explorezi zăcămintele de poezie din cele trei volume care însumează 1200 de pagini. Constantin Th. Ciobanu nu imită pe nimeni și ne oferă noi și noi surprize pe măsură ce îi străbatem vastul domeniu de cuvinte. ■

Constantin Th. Ciobanu, Jurnal itinerant, vol. I, Pasul pe nu (1 Ianuarie – 31 decembrie 1996), ediția a II-a, revăzută și adăugită, vol. II, Înger în gerunziu (1 Ianuarie – 31 decembrie 1997), ediția a II-a, revăzută și augmentată, vol. III, La vama virgulei (1 Ianuarie – 31 decembrie 1998), Onești, Ed. Arlstar, 2006. 400+400+400 pag.)

ICHIA de mărgăritar

U na este să vezi frumusețea lumii încorjuroare, pe lângă care alții trec ca niște orbi, și alta să înfrumusețezi realitatea, după metoda „te-am spălat, te-am pieptănat, funda roșie și-am pus”. Aceasta înfrumusețare exterioară a realității o practica pe scară largă Ioan Nistor, în volumul de versuri *Metamorfoze* (Deva, Ed. Emia, 2007).

Unele dintre reprezentările lui seamănă cu bibelourile kitsch, confecționate din ghips, scoici și oglinjoare care pot fi găsite în bazarurile de la malul mării:

„Acest urciore e un arc de triumf al gândului bun./ e un vlăstar al ochiului scaldat în lumină,/ la care sufletul meu însetat/ se închină.// Da-mi-l să-mi satur

Frumusețe și înfrumusețare

pământescul dor/ cu apa vie din limpede izvor,/ să beau dulceața departării, ninsorile,/ să curgă în mine crâmpete vechi,/ să mă absoarbă culorile.// În mână te iau ca pe o lacrimă frământată de timp./ Tu ne strângi pe toți cu brațe de petale,/ cere lustruit cu aratatorul inimii,/ primește-mă sub razele tale!“ (*Urcior de lut*).

Autorul este, fără îndoială, un om sensibil și bineintenționat. Dar acțiunea lui de decorare a existenței nu are nici o legătură cu poezia. Aflat la nesfârșit într-o stare de extaz, el dezvoltă o retorică a proslăvirii care devine repede plictisitoare. În plus, generează și asocieri de un comic involuntar. Cum adică „în mână te iau ca pe o lacrimă frământată de timp”? O lacrimă, fie și frământată de timp, nu poate fi luată în mână, ci

eventual pe degetul arătător. Pe de altă parte, cum adică „tu ne strângi pe toți cu brațe de petale”? Este vorba de petale de mărimea unor brațe, sau de brațe compuse din sute de petale obișnuite, lipite între ele?

Aproape fiecare poem din carte își dezvaluie, citit atent, o neașteptată (și, probabil, nedorită de autor) latură comică:

„Tulpina – o raza/ retezată cu ochii./ rasadită în inimă,/ neîncetat izvorând.// Iar sus:/ amprentele sufletelor care cred în veșnicie,/ sigiliu/ încoronând(apoteotic/ statuia unei sfinte iubiri.“ (*Un sentiment*).

Să recapitulăm. Avem o tulpina care este și o raza. După ce a fost retezată cu ochii (de ce?), a fost rasadită în inimă (nu doare chestia asta?), neîncetat izvorând (izvorând de unde?). Concomitent, undeva, sus, amprentele sufletelor care cred în veșnicie încoronează ca un sigiliu statuia unei sfinte iubiri. Sigiliul nu încoronează statui, ci se aplică pe scrisori, pe uși etc. ca o stampilă, pentru a împiedica deschiderea lor. Să aplici o stampilă pe statuia unei sfinte iubiri crezând că astfel o încoronezi apoteotic, iată o îndeletnicire destul de stranie. (Alex. Ștefănescu)

În trecerea sa de la cronică din periodice la critica literară densă, Patraș găsește de cuviință să apeleze la primul algoritm care-i iese în cale. Formula cu numărul unu, a vitezei extreme aplicate pe spații oricât de mari.

literatură

Cosmin Ciotlos

LECTURI LA ZI

Sunt câteva lucruri care nu m-au convins în această a treia carte – *Ibraileanu. Către o teorie a personalității* – semnată de tânărul critic ieșean Antonio Patraș. Și tocmai pentru că sunt câteva și explicabile, iar nu o sumedenie de absurdități, le voi discuta întâi de toate pe ele. Trecerea de la metoda expeditivă și eclatantă – cu finalitate mai niciodată dusă la capăt, ci amânata sistematic de la o săptămână la alta – proprie scrisului publicistic, la actul decis și angajat al unui volum de critică literară presupune dintotdeauna anumite stereotipii discrete și anumite reciclări neintenționate ale primelor deprinderi. După îndelunga exersare a gazetăriei, nu e ușoară treabă să te investești într-o muncă de concepție și de construcție, fără *deadline*-uri și fără un public imediat. Iar de obicei – ca să rămânem pe teritoriul acestor utile poncife – mutația stilistică e ajutată de imperative academice de toate soiurile (de la destul de lapidare lucrări de licență ori disertații la întinse și proverbiale teze de doctorat). Altminteri, puțini cronicari ar intra de bună voie în cursa pentru statutul – cu bogată tradiție – de critic literar. Sau poate că nu e numaidecât o regulă...

Ne-o dovedesc destui dintre recenzenții conștanți, precizi & polifonici ai ultimilor ani. Numai câteva nume:

Formula 1

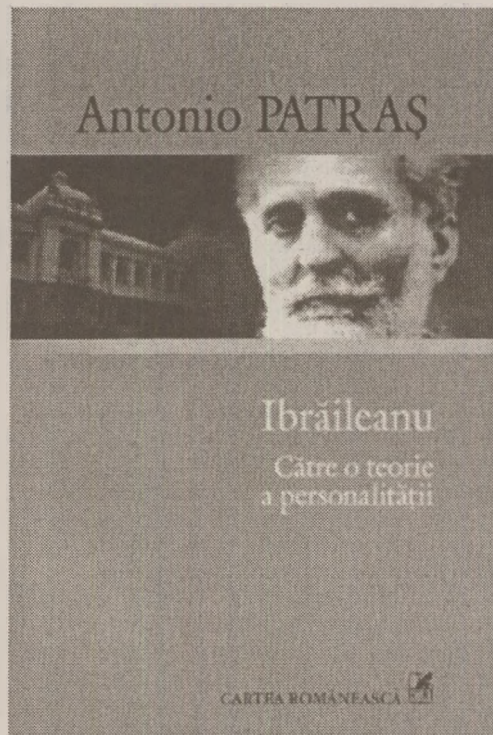
Daniel Cristea-Enache, Paul Cernat, Bogdan Crețu, Luminița Marcu, Angelo Mitchievici. Iar lista, chiar în clipa asta, e în continuă creștere. Evident, începând de la debutul din 2003 – prin volumul *Ion D. Sîrbu. De veghe în noaptea totalitară* – Patraș își ocupă meritoriul poziția între aceștia. Cu ce riscuri și în ce chip?

Să începem chiar din miezul similiteoretic al acestor note preliminare. În cel mai consistent și deopotrivă mai pasionant capitol al studiului, dedicat romanului *Adela*, demonstrația se întemeiază, absolut normal, pe receptarea cât se poate de favorabilă a cărții acesteia în epocă. Să nu uităm, e vorba de formidabilul an 1933, în care au apărut simultan *Creanga de aur*, *Patul lui Procust*, *Rusoaica*, *Drumul ascuns*. „Lăsând rivalitățile la o parte, Lovinescu nu scrie doar un text de protocolară onestitate, la care îl obligau oricum propriile principii, ci unul de-a dreptul entuziast, fără un pic de ranchiună și fără otrăvurile strecurate, cum se obișnuiește îndeobște, pe furie, în structura sinuoasă a frazelor. Nimic insinuant, ironic, nici o răutate mascată în cuvintele criticului care râvnea și el, de ani buni, la gloria literară ca romancier. [...] și Calinescu accentuează în cronică sa caracterul exemplar, canonic, al textului – «primul cu adevărat roman românesc de analiză» – pe care îl compară cu capodopera lui Benjamin Constant, cap de serie al literaturii pe

teme psihologice, ținută la mare preț de la romantici încoace. Și când cei mai mari critici ai momentului afirmă același lucru, înseamnă că opera interpretată oferă motive destul de puternice pentru o astfel de conciliere.“ (pag. 162)

Dar, ca să fim corecți, nu e nicidecum primul caz de suprapunere a opiniilor celor doi critici interbelici. Cu atât mai puțin am fi îndreptățiți să credem că avem de-a face cu o coincidență. S-a mai întâmplat doar ca G. Calinescu să se ralieze – e drept că de fiecare dată cu un semnificativ adaos de expresivitate – verdictelor tranșante date de mentorul cenaclului & revistei *Sburătorul*. E suficient să ne gândim la Rebreanu ca să percepem altfel decât atomistă și excepțională o potrivire de gust ca acesta.

Un semn de întrebare mult mai hotărât aș pune însă în chestiunea criteriilor de selecție folosite aici de Antonio Patraș. El optează în argumentație pentru două repere un pic cam didactice, aflate, în fond, la îndemâna oricărui exeget neexperimentat. Desigur, Calinescu și Lovinescu sunt două conștiințe culturale marcante ale interbelicului, doi critici literari în sensul tare al sintagmei, doi veritabili creatori de canon. Nu însă și doi cronicari de cursă lungă sau de foc rapid, precum Pompiliu Constantinescu, Mihail Sebastian, Șerban Cioculescu sau – la rigoare – Perpessicius. Un tablou al receptării care să-i

Antonio Patraș, *Ibraileanu. Către o teorie a personalității*, Editura Cartea Românească, 2007, 248 p.

cuprindă și pe aceștia, sau unul care să se modeleze după asemenea filiere subțiri mi s-ar fi părut ceva mai incitantă și mai stimulatorie. Distincția dintre critic literar și cronicar pare inoperantă în grila autorului acestui studiu. Și, urmând algoritmul, în însăși mecanica interioară a scrisului său.

De aceea unele pasaje lasă impresia de recenzii săptămânale extinse nepermis de mult, fie printr-o jovialitate lăsată oarecum de capul ei, fie printr-o consecvență bibliografică pentru care de obicei nu mai rămâne spațiu, fie prin excesiv de minuțioase parafraze sau ineficiente comentarii pe text. Concluziile sunt – consecință naturală – răspândite uniform de-a lungul unui text prea amplu pentru a-și permite să le aglomereze, pe toate, la final. În trecerea sa de la cronică din periodice la critica literară densă, Patraș găsește de cuviință să apeleze la primul algoritm care-i iese în cale. Formula cu numărul unu, a vitezei extreme aplicate pe spații oricât de mari. Iată o dovadă limpede a acestor forme de diluare: „Când iluzia piere, când pleacă Adela, barbatul se desparte definitiv de munții cu izvoare limpezi și flori înmiresmate, așa cum Don Quijote, învins, părăsește miraculoasa lume a cavalerilor răcitor și a grațioaselor domnițe. Fără să răspundă la nici o întrebare, cartea se închide deocamdată, firesc, îngropând între copertele ei enigma doctorului Codrescu, pe care avem speranța că paginile de față au păstrat-o intactă. Intenția noastră nu a fost să dezlegăm mistere. Dar am simțit cât de puternică poate să fie ispita. Am preferat, totuși, lectura îndrăgostită, cu încredințarea că *Adela* rămâne o carte de re-citit.“ (pag. 238)

Cam acestea ar fi – în linii mari și-n vorbe multe – rezervele mele față de studiul lui Antonio Patraș. și care țin mai curând de o anumită latură a *personalității* – nu-i așa? – tânărului critic literar ieșean, confuz încă în privința onora dintre protocoalele de traversare a cortinelor cronicărești. În rest, cartea își păstrează, luată independent, intacte majoritatea calităților. Repune, adică, în discuție un critic și-un romancier de profundă subtilitate. Și o face de pe poziții înalte. Aduce, apoi, în ochii publicului documente oricând gata de a atrage, magnetic, nuanțări din sfera cancanului de bun gust. Emancipează, în fine, discursul analitic de tarele structuralismului impersonal, punând pe tapet și pe copertă noțiunea – fertilă și rizomatică – de *personalitate*. și altele asemenea, pe care le veți descoperi singuri la lectură. O lectură pe care v-o recomand fără să clipeșc. Chiar de acum, din avanposturi. ■

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Titus Popovici, Ion Băiesu – 1981

l i t e r a t u r ă

Ochi nesfârșit

șarpele sacru
incătușat
de umbrele veacului
în respirația mitică
a pietrei
așteaptă răscumpărarea
clipei
foșnetul de sus
e acelaș cu tainica
adiere de jos

așteptarea
se face ochi nesfârșit
dincolo de orbirea oglinzilor

Pasărea din așteptare

privirile prinse
în capcana oglinzii
preschimbă neîncetat
culorile lumii
și adâncesc
lumina tresărită
haosul generează
întrebări și întoarceri

dintr-un cuib
de aer adânc
zboruri ciudate
bat aripi de necitit

o așteptare nesfârșită
ascunde
pasărea rostuitoare
dezlegătoare de semne

Bufnița polară

alba
trece patima
strămtorilor negre
jinduind
vibrarea și umbrele
aurorei boreale

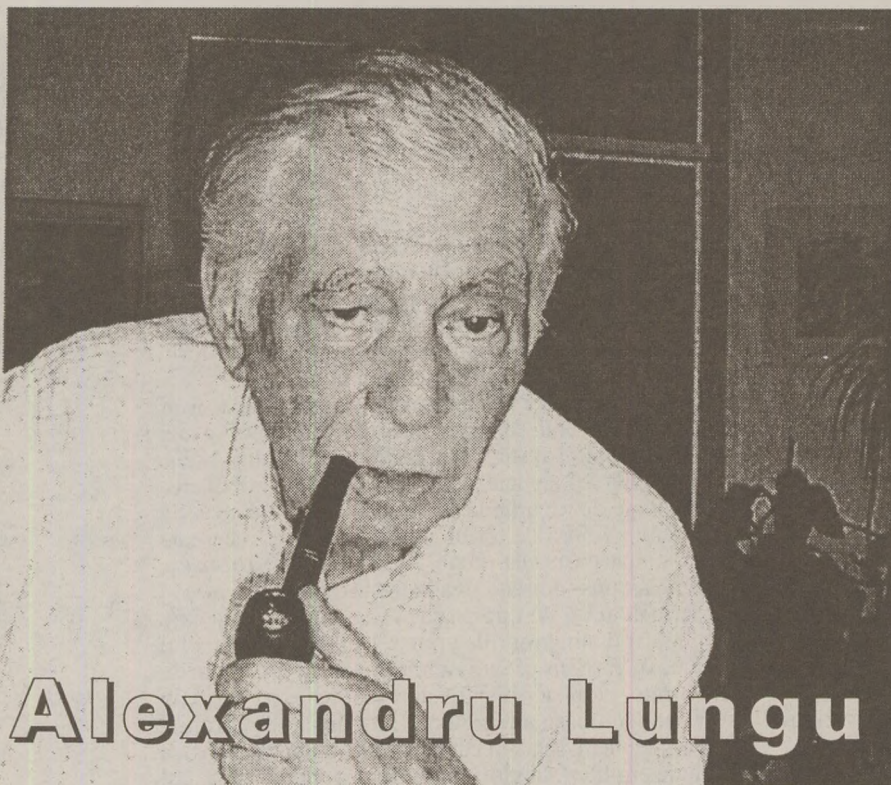
pe urmele albe
zăpezile aspre
despart adânc
ochiul și depărtările
prin care zboară
bufnița polară

Moartea sclipind

un zbor răzvrătit
bate aripi
într-o zare târzie
în care demult
nu-i urmă de pasăre

ce duhuri vibrează
răstimpul și clipele
în goluri adânci
de stare născândă?

moartea sclipind
în temeri îndepărtate

Alexandru Lungu

Cuvinte nerostite

grindini negândite
întâmplări înșelătoare
îmi cad în palma
de-a lungul cuvintelor
pe care nu le-a rostit
cel pierdut prea devreme

zadarnic câte o stea
zburătoare
se nimereste
în cununa neuitării

cuvintele rămân tănuite
în tăcerea neclintită
din iarba mormântului

Răstimpul dat

port în auz
stârnirea ascunsă
a răstimpului
ce mi-a fost dat

în puterea cui
se află caderea clipei
rânile timpului
prins în opreliști
de gheara uitării

din pustiul nicăierii
se apropie timplul
începutul sfârșitului

Rugina foșnitoare

de din frunza depărtării
rugina foșnitoare
trecând prin frăgezimea firii
răpune timpul

și ascunde clipa
drumeției fugitive

unde-i steaua
ce-ar fi să cadă
arătând ruinelor de vreme
adâncul ascunziș
în care stau la pândă
începutul și sfârșitul?

Nor rătăcitor

străinul demon
fruntea și-a culcat-o
pe marginea
norului rătăcitor
printre zări enigmatice

plouă neliniști
spaime în tresărire

timpul sfâșiat
il ascunde de sine
în alveole de taină

până ce demonul
își leapădă fruntea
în uitarea adâncă
a norului rătăcitor

Deasupra apei

din mătura târzie
năpădită de stele
arzându-și ursita
burată de lacrimi
de-a lungul vremii fără capăt
izvorăște
un fluture magnetic
de foșniri mișmate

deasupra apei
pești zburători
cu solzi de cositor
zboară văzduhul

Steaua fără sclipăt

pășind
pe lespezi prelungi
de fum cristalizat
își petrece umbra
strigoii fugit
din șovăiala oarbă
a labirintului uitat

steaua în neguri pierdută
zadarnic
își mai caută sclipatul

Așteptări

cocori buimaci
rătăcitori
în umbrele cerești
crestează norii
țintuiți uitării

o apă ascunzând
adânc mistere
și deschizând pierzării

și un pământ
de așteptări cutremurat

cine mai știe
unde-i rătăcită
cheia ploilor
și cum se pierd în van
miresmele?

Răsfângere

gândul despicat
de tăișul uitărilor
își pune pecetea
pe fruntea pustie
a cuvântului ultim

care cărare
mai dibui-va
dinceace de tăceri
dincolo de strigat
înțelesul luminii?

pecetea răsfântă
își întinde rugina
pe nesfârșirile frunții

Înscrisul timp

din pedeapsa
zadarnic răzvrătită
a cărei năruiri
se ridică semnul care va să fie?

de-a stânga
și de-a dreapta
curg fluvii de iertare

de-a dusul
și întorsul
timpul își înscrie
eliberarea de opreliști ■

Admiratul Roth – atât de mult pe gustul francezilor – este precum se vede, un american pur sânge, născut și nu făcut... Originile sale central-oriental europene nu-l împiedică să fie.

Scrisoare din Paris

Semn de exclamare

Pentru admirativii săi cititori francezi, Philip Roth pare a fi un fel de ghid, un fel de oracol literar și nu numai, un interviu cu el produce un interes imediat și chiar senzație, ai ocazia să-l chestionezi – îl întrebi de toate... În *Le Nouvel Observateur*, Gilles Anquetil vrea, de pildă, să știe ce crede autorul american despre voga universitară a așa-numitelor „atelieri de creație”, un fel de „școli de literatură”, dacă ne gândim bine. Răspunsul cade direct, în stil anglo-saxon, ce evită preliminarile, parantezele, abuzurile de nuanțe...

„Aceste ateliere înlocuiesc ce a fost mai înainte societatea literară. Este singurul loc unde încă se mai poate medita asupra cărților, considerate a fi niște companioni indispensabili... Studenții ce le frecventează nutresc iluzia că vor deveni scriitori. Să zicem că e vorba de o iluzie utilă. Facilă ar fi deprinderea de a ironiza în marginea acestor programe.”

Cunoaștem și noi acest tip de facilitate ironică, dând unora impresia că-i dă inteligența afară din casă – că meseria scriitorului nu se învață, că ai talent sau nu și așa mai departe. Ba, uneori se mai și învață, oricum se strică să ai ceasuri întregi de familiaritate cu literatura, cu marile texte clasice, citindu-le, răs-citindu-le, interpretându-le.

Philip Roth mai adaugă că atelierelor ironizate de falșii deștepți mai sunt și un mijloc pentru anume adevărați scriitori, care le călăuzesc, de a-și câștiga și ei existența, ce mai, un mijloc de a supraviețui... „Ele mai au și o funcție socială. Ar trebui socotite aceste clase drept niște refugii. Oricum mai bine decât nimic.”

Deschid o mică paranteză pentru a preciza că dacă Roth se bucură de vogă franceză, el nu se dă neapărat în vânt după tot ce e francez. (Norman Manea mi-a relatat că la una din primele întâlniri cu pragmaticul american, acesta i-ar fi spus că-l citește cu dificultate pe Proust și că oricum i-l preferă pe Cehov... N-ar fi deloc o aberație la urma urmelor...)

Revin la interviu și la atelierelor de lectură-scriitură: „Cel puțin când studiază adevărate cărți de literatură, ei, studenții, nu citesc – aici nu mai traduc în românește – «les merdes philosophiques» pe care Franța ni le trimite și care au distrus învățământul literar din Statele Unite.

Când Russell Banks sau Toni Morrison vorbesc despre literatură este de o mie de ori mai interesant decât o face un profesor lacanian. „Ei da, există și un astfel de punct de vedere, nici o grabă să intrăm în panică...”

Se trece ușor și frumos de la una la alta, chiar la cu totul alta.

Vă considerați oare un scriitor local? – e nerăbdător să afle jurnalistul francez... „Bineînțeles! Localismul stă la fundamentul literaturii americane. Faulkner este Mississippi. Bellow este Chicago. Updike – Pennsylvania. Malamud este Brooklyn-ul. Styron – Virginia. Localul este aici inima oricărei întreprinderi literare. Toți acești scriitori au fost formați de locurile pe unde au crescut.”

Displacându-i Lacan și lacanienii, Roth îl venerază – este mult mai în genul său – pe Albert Camus. „Îl înțelegem foarte bine pe Camus algerianul. El este pentru noi modelul american în variantă franceză. Pasiunea pentru locul care te-a făcut ce ești și care trebuie explorat și trebuie înțeles cât mai meticolos cu putință este aici, în America, sursa oricărei literaturi. Geografia explică toate cărțile noastre. Pe de altă parte nu există vreo școală din Chicago sau Mississippi. Fiecare aventură este individuală.”

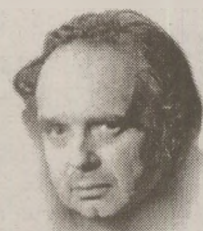
Admiratul Roth – atât de mult pe gustul francezilor – este precum se vede, un american pur sânge, născut și nu făcut... Originile sale central-oriental europene nu-l împiedică să fie. Dă un anumit sens cuvintelor, ușor impropriu pentru înțelegerea noastră, dar nu-i grav, când, de pildă, spune: „Microregionalismul nostru seamănă oarecum cu naționalismul vostru din Europa. Iată de ce Joyce este maestrul nostru în ale realismului. În Ulise, cea mai mărunțată adresă a vreunei străzi din Dublin trebuie să fie absolut exactă.”

Interlocutorul nu-l contrazice nici atunci când – deloc pe gustul nostru – asimilează regionalismul atât de simpatic naționalismului atât de antipatic... Cunoașteți, zice el foarte serviabil, fraza scriitorului portughez Miguel Torga – „universalul este localul mai puțin zidurile”?

Interogatul este încântat – „Joyce ar fi adorat-o! La prima ocazie i-o servesc și eu unui jurnalist francez!”, încheie Philip Roth.

Lucian RAICU
4 iunie 1999

literatură

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Mi-s vorbele
vrăjite să creeze...

Mi-s vorbele vrăjite să creeze

Vîrtejuri în jumări, jandarmerii

De ciuboțica-cucului, teci dese

Iubind boaba fasolelor tîrzii,

Fîntîni sleite fin de cumpeni, raze

Întortocheate într-un soare cub,

Craci adormiți pe margini de pervaze

Ce sufletul și cugetul ni-l sug

Cînd se trezesc, obida pălămidei

De-a nu fi laur pentru geniul Dante,

Crăite-n coji de nuci, vechi diamante

Topindu-ne de vii pe cît de-avidă-i

Pofta lor rea. Și-n pajiștea rotundă,

Ceașca-havuz fișnind ROUA

BURGUNDĂ!

Carnet

Căldură mare, mon cher

Cîteva zile, doar, petrecute pe Insula Thasos, în Grecia, îți pot aduce liniștea să redescoperi. Pe tine, proximitatea, ritmul vieții și faptul că ea este splendidă. Lucru ignorat de noi, uneori, cu desăvîrșire. Misterul acestui tînut desprins de continent și înconjurat numai de apă rămîne fabulos. Și se lasă pătruns ușor, și nicidecum pînă la capăt. Ca orice insula veritabilă. Situri arheologice de acum două mii șapte sute de ani, case mici, albe, acoperite cu piatră, cocoțate în munte, golfuri cu contururi desenate, un amfiteatru minunat, mînăstiri pline de miros vechi de tămîie, un soi de sălbăticie încă neviolată de turiști, sate cu străzi înguste ca în Alsacia.

Drumul spre casă străbate mult, prea mult, Bulgaria. Canicula ne preia și ne conduce brutal din rai direct în cazanul cu smoală. Spre România mea! Orele se labărtează, devin insuportabile. La Plevna, Plevna în bulgară, din pămînt din iarba arsă, apare un polițist care face semne precipitate să oprim. Ne comunică important, prin semne mai mult, că am depășit viteza legală. Ne întîmplă asta uneori. De data asta, nu. Am ajuns la mașina echipajului unde trona bosul. Cu un aparat vechi, vechi, cum

cred că vedeam înainte de '89, pe o burtă imensă. Ce a urmat este greu de povestit pe scurt. Coșmarul alunga, în mod categoric, visul. Știam că nu am greșit, la fel de bine cum știam că așteaptă, de fapt, cei zece euro, pomana despre care auzisem că e bine să o împarți. Nu am fost dispusă nici o secundă să accept compromisul. Nici chiar privind chipul copilului meu epuizat și speriat. Dovada ilegalității mele nu putea fi dovedită nicicum.

Țipetele și impolitețea nu au cum să țină locul fotografiei cu numărul mașinii, cu viteza ei, cu ora. Mă rog, lucruri știute. Mi s-a spus, la fel de răstit, că filmul este la Sofia!!!! Probabil că bietul echipaj spăgar avea undeva o dotare supercalifragilistică, un satelit ceva care scăpa privirilor noastre și care, probabil, transmisese într-o clipită, imaginea de pe marginea unui șanț, direct la capitală. Cînd am spus că știu de ce ne-a oprit, că știu ce așteaptă, dar nu sînt dispusă să plătesc, nici chiar din scîrbă, ca să plec, tonul s-a întărit mai tare. Ca și atitudinea, deopotrivă incredibilă și impardonabilă. Căldura fișnea din asfalt, de peste tot. Aburii ei mă sufocau. Ca și această situație aberantă. Mă gîndeam ce forță a avut Regele Bulgariei, ce credibilitate Casa Regală, în fond, ca, în calitate de Prim-Ministru, să reinventeze o țară, practic, și să o bage în Europa... Am propus chiar utopia. Să mergem la Sofia, să găsim filmul înregistrat de radar, să cer protecția ambasadei noastre în fața acestei agresiuni inacceptabile. Știu că foarte mulți compatrioți folosesc cei zece euro ca pe un fel de parolă că să meargă mai departe liniștiți. Și dacă au greșit, și dacă nu. Impolitețea crasă, țipetele, amenințările

polițistului bulgar mi-au pus în față imaginea deformată în care mă aflam. Poliția este pusă acolo ca să-ți ofere protecție, în primul rînd, încredere și nu ca să te jecmănescă, pe șest, dar cumva la drumul mare. Calculînd, probabil, cîți bani a pierdut cu oprirea mea, mi-a azvîrlit actele pe geam. M-am aplecat, le-am cules din praf, i le-am înapoiat și l-am rugat să mi le-a dea în mîna politicoasă, așa cum le-a primit. Cu o ultimă grimasă de fîfnă și nesimțire, am primit permisul, cartea verde, talonul, în fine, tot. Mai puțin scuze. Căldura infernală ne înghițea cu totul. Am depășit Giurgiu. Un miros pestilential venea de peste tot. Greu. Irespirabil. Undeva, dincolo de dîmburile șoselei, cineva a aruncat zeci și zeci de kilograme de carne stricată. Și a lăsat-o așa. Neacoperită, nearsă. Să se descompună la vedere. Peste patruzeci de grade. Iar la nivelul solului, o cifră astronomică. O imagine halucinantă, de sfîrșit de lume, de logică, de... Oprim să luăm apă. Scandal, încăierare, zbierete, isterie. Oamenii se bat pentru o sticlă în plus de apă minerală. Cum o făceam pe vremuri pentru carne. Cît adevăr în criza apei și cît psihoză, de fapt? Îl privesc pe băiatul meu. Și ochii lui verzi ca marea dilatați la maximum. Nu înțelege nimic. În cîteva ore, doar, realitatea cu urîtul ei, cu aberația ei, cu mahalaua ei, cu mirosurile ei au dat buzna peste el. Ne întorcem către soare. Imens și roșu ca focul. Se așază pe pămînt. Turtit puțin și ostentiv parcă de atîta căldură, se lasă greu pe pămîntul încins. Ușor deformat, pare că se topește și el. Și dispăre.

Marina CONSTANTINESCU

Pe alș poți să-l descoși din articolele lui despre filme, tot mai multe, atât de multe în ultimii ani încât par să-i consume eul scriitoricesc, dar ar fi păcat.

lecturi

Ce ești și ce vrei să fii

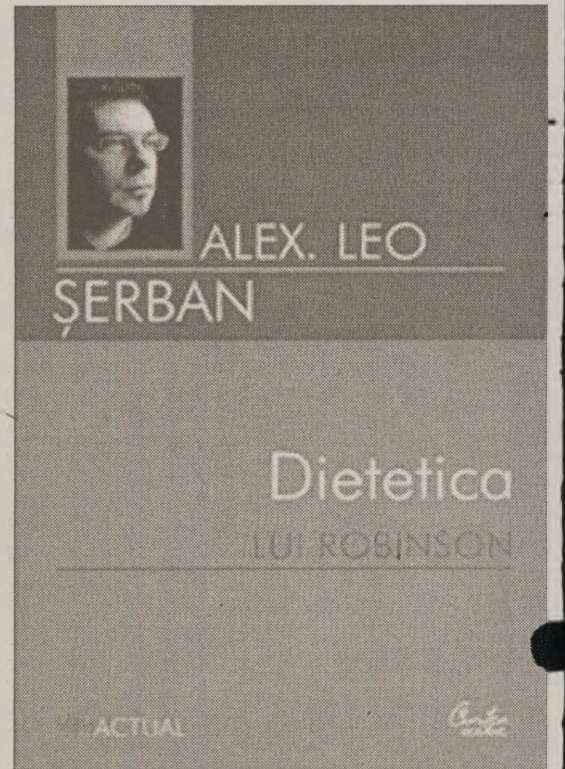
Alș nu o să fie niciodată un mare scriitor, nu pentru că n-ar fi avut, cum se spune în școlastică, potență, ci pentru că existența lui – și literatura lui – par să fie produsele unor decizii asupra cărora subiectul ține să aibe un control cvasiabsolut. La intersecția dintre un dandy, un avangardist și un tip cool, alș trăiește și scrie într-o epocă în care ceea ce vrea el să fie nu se mai poate întocmai: elitist și popular, cool și unic, subtil și lizibil, mediatizat și retras. Alș apare la televizor în postura de critic de film, dar este el însuși un artist. Scrie articole în care-l apăra pe Patapievici fără să fie de acord cu nici una din tezele eseistului, dintr-un simplu tropism estetic, de amorul artei – sau, mai degrabă, de amorul ARTEL. Are talent de prozator, are talent de eseist, dar nu e nici una, nici alta, preferă genul scurt, în care se descurcă iar bine, dar e greu să scrii în felul ăsta. Alege să trăiască și să scrie aparent comedă – *Dilema*, *ID*, dar și Suplimentul TV al *Libertății* sau în afișele alte reviste *glossy* – pentru a putea suporta o viață și o literatură în esență tot atât de tragice pe cât e tragic faptul că omul e singur fără înșeri și muritor. Idealurile lui par să fie foarte mult inspirate de livresc: supraomul nietzschean, *dandy-ul fin-de-siècle*, superficialul absolut, imanentul prin excelență, știind în același timp că toate aceste revendicări sînt proiecții care-ți ies sau nu și că dincoace și dincolo de ele există chiar mai multă realitate decît le atribuie el.

Pe alș poți să-l descoși din articolele lui despre filme, tot mai multe, atât de multe în ultimii ani încît par să-i consume eul scriitoricesc, dar ar fi păcat. Alș e într-adevăr un scriitor excepțional, în pielea căruia s-au disimulat însă cîteva constrîngeri – culturale – care-l fac să apară *asa cum vrea el*, dar și să ni se întrezărească *asa cum e*, fără să vrea. El este un estetic, bine făcut, cu trupul lucrat, cu limbajul la zi, care se da în vînt după gratuititate, dar nu numai atât. *Dietetica lui Robinson* e o culegere de texte dintre care unele ar fi putut lipsi (cele mai multe, la o adică, nu pentru că n-ar fi bune, ci pentru că sînt prea scurte și nu pot alcătui o carte), dar care compun toate o construcție subiectivă înrudită cu subiectul investigat de Foucault în *Istoria sexualității* și în *Hermeneutica subiectului*. Există la alș o voință de construcție care-i subordonează scriitura, adesea, și care îi comandă temele, forma textelor, literatura.

Alș e un elitist de stînga care se de-neagă. E de stînga pentru că e ateu, e de stînga pentru că e multiculturalist și frivol, e de stînga pentru că e cosmopolit și pentru că stadiul estetic al existenței nu-i vede nici o continuare într-un dincolo al eticii sau al ironiei, doar dacă nu e vorba despre ceva despre care alș alege să tacă. Luați de pildă textul *Cultura e mioapă (și surdă)* pentru a vă convinge: „Cultura mare seamănă cu o divă ajunsă la senectute, pe jumătate oarbă, care încă mai ia acute în fața unei săli goale. (...) Inerția cea mai dezastruoasă apare la analiștii culturali – adică tocmai la aceia care ar trebui să fie cu un pas înaintea altora în aprecierea fenomenului. (...) Cultura, în viziunea lor, este – definitiv și irevocabil –, și nu devine.” Evident, verbul *a deveni* nu are semnificație heideggeriană la alș, nu trebuie să-l suspectăm de simpatii metafizice pe un dietetician. *A deveni* înseamnă aici a se transforma, a trăi, a rămîne deci o ființă immanentă. O astfel de concepție asupra culturii lasă pe dinafară tradiția, o temă de altfel inexistentă în eseurile lui alș, care, totuși, în același text din care am citat, îl numește pe Patapievici „analist al fenomenelor culturii de masă”. Dacă autorul *Ochilor Beatricei* este așa ceva, atunci mă întreb cum ar trebui să arate un intelectual atașat exclusiv de cultura de elită și de tradiție, dacă nu cumva ar fi vorba despre un înșer sau poate despre un post-om

houellebecquian evacuat de senzații. Mai este alș de stînga pentru că, în paginile lui analitice, acolo unde în sfîrșit se hotărăște să scrie, scrie atât de franțuzește, atât de analitic-deconstrucționist, cum niciodată n-a făcut-o vreun intelectual de dreapta și cu atât mai puțin Michel Onfray, unul din modelele implicite ale autorului. De altfel Onfray, care a înființat și care predă la Universitatea Populară din Caen, n-are cum să reprezinte un model de scriitor pentru alș. Tematic, eseurile lui, da. Onfray e un antielitist la opțiunile practice ale căruia alș n-ar consimți niciodată, dar de eseurile căruia s-a îndrăgostit pentru că îi susțin proiecțiile și afinitățile: de pildă, politeism antic *versus* monoteism creștin, morală estetică *versus* morală creștină etc., asta fără însă ca alș să relativizeze morală creștină, prin apelul la cărțile unui Mihail Neamțu, aflat în același cerc intelectual și spiritual cu Patapievici... Complicat. Ce vreau să spun? Că acest elitism al lui alș este unul ok, unul profesional, al cuiva care știe foarte bine ceea ce face, să scrie și care cunoaște excelent cinema-ul, al cărui critic este. Numai că „ideologia” lui nu are nimic în comun cu cea a grupului intelectual de la care se revendică, iar chestia asta alș n-o declară niciodată. Rămîne să semneze în ID numai eseuri despre film, dintr-o comoditate pe care o înțeleg cu greu la un *dandy*.

Dietetica lui Robinson spune două lucruri despre autor. În primul rînd, că literatura pe care o scrie trebuie savurată, gustată, simțită, iar nu asimilată prin filtru intelectual. În al doilea, că el, autorul, este un singuratic capabil de re-construcție, de re-identificare, de reamenajare a lumii, ca un designer care vine și-și reamenajează mereu propria casă. Amîndouă sunt „mesaje” nietzscheene; autorul le preia, le adaptează o scriitură, le retransmite, ceea ce e foarte bine. Dar un Robinson n-are nevoie de suporteri sau de scriitori de noblețe. Mai e ceva legat de Robinson, un personaj despre care merită citit *Argumentul* autorului: Robinson, plecat din lume, iese întrucîtva și din timp. El încetează să fie un muritor. Singur, pe insulă, nu poate muri, pentru că tocmai s-a salvat. El este omul începutului, un fel de adolescent peren cu care alș se identifică pînă la un punct. Pînă la un punct, pînă acolo unde alș știe că el este muritor, că pe lume există iubire altfel decît cea trecută prin filtrul libertinajului, că există Dumnezeu altfel decît îl vede Nietzsche și, după el, mai simplist, Onfray. Alș știe că, în spatele detașării pe care literatura lui alege să o semnifice formal, prin recursul la fragment, adică la *desprins*, la *afînat*, la superficial, există un ceva monstruos de care nu poate da seama direct; de care dă seama o scriitură, cea din textul *Exerciții de aneantizare*, de pildă, unde spunerea este o încununare de sine: „Această anamneză o împinge pe Fleda definitiv într-o sintagmă a plusvalorii: diferența dintre ea și obiecte anulîndu-se, slăbiciunea, precaritatea Fleda care se oferă doamnei Gereth ca o „supunere penală” – o predare care, în umilința ei deplină, va

Alex. Leo Șerban, *Dietetica lui Robinson*, Editura Curtea Veche, 2006, 446 p.

fi ca o îndelungă ispășire – se încarcă de greutate unei apoziții anamorfotice: apropierea comorilor, gustul lor de cenușă modifică figura Fleda pînă la chipul care fusese dintotdeauna al ei, ascuns în cu dibacie în grimasele victimei: în cadrul tabloului alături de odioasele *objets d'art* (metonimie perfectă a traficului de plusvaloare din care Fleda, la început fusese exclusă), chipul odios al Fleda, predător și același timp răbdător, transpare dintr-o dată ca halucinație tactică: (...). Este o scriere care nu are sfîrșit și care nu trăiește decît din propria figură. Referințele livrestre ale acestor texte sînt Blanche Bataille sau Beckett, adică intelectuali francezi de stînga... Aici, însă, pe serpentine, alș reușește să scape din salonul unde se simte *secure*, să contenească ambivalența dintre un cosmopolit radical care beșteles cultura înghețată a înălțimilor artificiale și elitistul care face reverențe conservatorismului tradițional și să fie el însuși, cu scăderi (frază de mai sus cuprindînd trei ocurențe ale semnului de punctuație „două puncte”) cu adevăratele afinități afișate (Roland Barthes în primul rînd, autorul *Mitologiilor*, sau Beckett, autorul „ultimei literaturi”) și cu strălucirea ratării care pîlpîie cînd și cînd, ca luminița de la capătul tunelului, ratare care face de fapt identitatea autorului alș; ratare cultivată, construită, una care-i permite, de fapt, toate ambivalențele, toate contradicțiile, grimasele toată libertatea.

Alexandru MATE

am primit la redacție

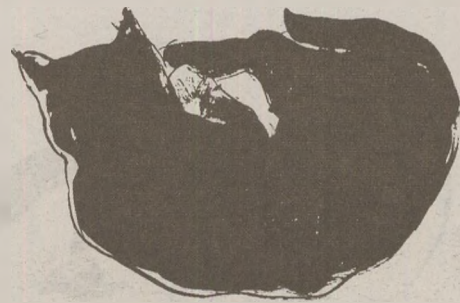
- *Contrafort*, nr. 4-5/2007. Revista tinerilor scriitori din Moldova, Chișinău. Director: Vasile Gâmeș. Redactor-șef: Vitalie Ciobanu. În acest număr: interviu cu Matei Vișniec. Mai colaborează cu articole, eseuri, poezie sau proză: Vitalie Ciobanu, Liviu Antonesei, Grigore Chiper, Mariana Codruț, Alexandru-Florin Platon, Liliana Armașu, Leo Butnaru, Igor Mocanu, Andrei Cușco, Răzvan Mihai Năstase.
- *Fereastra*, nr. 28-29/2007. Revista culturală editată la Mizil. Director: Emil Proșcan. Revista publică un fragment de proză de Fănuș Neagu și o

amplă relatare despre activitatea cenaclului „Agat Grigorescu Bacovia” din Mizil.

- Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller Mușat și Ardeleanu*, studiu de istorie contemporană. Editura Enciclopedică, București, 2007, 520 p.
- Gabriela Gavril, *Fiecare cu Budapesta lui*, debut în roman, Polirom, Iași, 2007, 272 p.
- Silvia Cinca, *Marele timpului*, proză scurtă, adnotările autoarei, Editura Eminescu, București, 2007, 316 p.

scufundându-se în apele fiecărei vârste, cu setul specific de experiențe, diaristul reușește să smulgă regimului politic trecut propria existență. Evoluțiile, metamorfozele sunt interioare, nu depind de mecanica sistemului.

l i t e r a t u r ă

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMĂNEASCĂ

Vatra Luminoasă

Mu numai prin titlul grav: *Bărbatul cu cele trei morți ale sale*, primul volum din jurnalul lui Mihai Cantuniari este unul atipic. Structura lui nu diferă, e drept, de cea a scrierilor de gen. Ca atâția alți diarști, autorul se „încredințează” să înceapă, în prima zi a anului 2001, un jurnal intim, deopotrivă personal și literar, ținut, cu intermitențe, până pe 31 decembrie 2005. Regăsim, în acest interval acoperit sau nu cu însemnări (notații, confesiuni, memorii, descrieri, fragmente analitice), dispoziția schimbătoare a celui care vrea, inițial, să nu lase nici o zi nefructificată „jurnal-istic” (jocul de cuvinte îi aparține), pentru a întrerupe apoi, de prea multă muncă ori dintr-o anumită lenie, scrisul cotidian. Demarajul are ambiția consemnării zilnice și anul 2001 se întinde, scriptural, pe mai mult de două sute de pagini. Continuarea, în schimb, e destul de subțire cantitativ, 2002, 2003 și 2004 fiind comprimați în vreo treizeci de file. Intervin, în mod previzibil, regretele și apar explicațiile cu aer de scuze: diaristul n-a mai avut timp de jurnalul său, fiind ocupat până peste cap cu traduceri de arti, importante și ca realizare intelectuală, și ca obținere a unor drepturi bănești absolut necesare unei familii la limita subzistenței. Abia ultimul an din cei fixați în sumar, 2005, are în carte o arie mai mare; dar aceasta e obținută și prin transcrierea unor pagini care nu-i aparțin lui Mihai Cantuniari. Mai întâi, un interviu consistent, pe tema anilor '60 și a muzicii lor, dat de către un văr al autorului; iar apoi, o serie de scrisori trimise acestuia din urmă de către un corespondent ilustru, aflat în exil: Vintilă Horia. Am făcut acest inventar nu pentru a calcula procente și ponderi în volumul de față, ci pentru a vedea cât de firesc se înscrie Mihai Cantuniari într-o tradiție a genului. El are exact motivațiile, obiectivele și ticurile scriitorilor care ambiționează să țină un jurnal. De unde vine atunci diferența?

Bărbatul cu cele trei morți ale sale e atipic prin luminozitatea și căldura paginilor sale. De regulă, amintirile din copilărie sunt scaldate în această lumină solară, asociate fiind cu o vârstă fără griji, ocrotită de părinți și bunici iubitori. Nici copilăria autorului nostru, devenit propriul personaj, nu face excepție, ea fiind (și, mai mult decât atât, *devenind*, în ecuația ulterioară a protagonistului) un timp paradiziac, o eternă dimineață „proaspătă și însoțită”. Mihai Cantuniari aduce însă în acest registru și alte episoade ori etape existențiale: adolescența, apoi tinerețea și maturitatea, până la boala din „anul groazei 1983”, de care se vindecă foarte greu, după un deceniu și mai bine. Inclusiv această lovitură care îi destabilizează organismul, psihicul și întreaga viață este convertită pozitiv, prin descoperirea unui sens religios. Tânărul flustratic, alergând din floare-n floare, descoperă „nordul magnetic al învățaturii hristice” și simte cum îi cad solzii de pe ochi. Vârsta adultă se salvează, astfel, și ea. Vine la rând bătrânețea, împreună cu speranțele și apoi dezamăgirile postrevoluționare, resimțite adânc. Dacă sensibilitatea și moralitatea îl fac pe Mihai Cantuniari să judece în mod sever ceea ce vede în spațiul socio-politic (ocuparea prim-planului de către foștii activiști și securiști, schimbarea lor la față, de dragul unei economii de piață aducătoare de uriașe beneficii personale, jaful național și incredibila sărăcire a intelectualilor), rareori jurnalul său capătă

Mihai Cantuniari, *Bărbatul cu cele trei morți ale sale*, Editura Humanitas, București, 2007, 388 p.

tonalitatea și stilistica pamfletului. Și aceasta fiindcă autorul, spre deosebire de unii dintre colegii săi de breaslă (și acum mă refer nu la traducători, ci la scriitorii înșiși...), este un om onest și neresentimentar. Nu privește înapoi cu mânie, nu se uită în jur cu repulsie și nu vorbește despre el cu înfiorare superlativă. Ba chiar cele mai aspre calificative și le pune deoparte, pentru sine, ca un credincios veritabil care îți vorbește de dimineața până seara despre *păcatele* sale. Căldura inimii și lumina din ochi transformă, prin urmare, anii de viață parcursi într-o perioadă plină de frumusețe, saturată de experiențe care l-au îmbogățit interior.

Jurnalul nefiind unul liniar, asociațiile libere apar frecvent, sporind coeficientul de atenție și interes, la lectură. Totuși, ordonarea cronologică se impune în cele din urmă, „salturile” memoriei nereușind să disloce marile fragmente biografice, în succesiunea lor naturală. Pentru sexagenarul de azi, copilul de ieri-alaltăieri apare ca o ființă mică, dar nespuse de fericită, zburdând neobosit prin vila ori via bunicilor, pe timpul unor lungi și pline vacanțe. Deși comunismul lovește nemilos în clasa înaltei burghezii, dragostea familiei îl ferește pe prichindel, ca și pe vărul și tovarășul său de joacă, Ucu, de intemperiiile vremii. Mai grav este, pentru micul erou, să se certe cu maicăsa, leoaică în toată puterea cuvântului, dominatoare și inflexibilă. În urma unor crize materne, situația domestică pare desprinsă dintr-un reportaj de front. Vinovatul de-o șchioapă se refugiază cât mai departe, iar zeița mâniei nu mai comunică cu el decât prin intermedieri...

Nu peste mult timp, împriecinatului începe să-i

miroasă, vorba ceea, a catrință. Începe *epoca lui*, minunații ani '60 despre care vorbește, acum, „aproape cu voluptate”. O etapă „catifelată și înmiresmată de dragoste”, cu rock-ul vital și vitalizant, cu deschiderea societății către Vest, cu *ceaiurile* adolescente și primele cuceriri. Sunt cele mai frumoase pagini ale jurnalului. Pofta „dezordonată” de viață e cuceritoare; și, evocând acei ani ai exceselor erotice, înțeleptul autor nu-și poate reprimă un surâs îngăduitor. Din liceu încă, protagonistul descoperă delicia sexului opus. Amorul lui nu e platonic și singular, unic și indivizibil prin contopirea cu perechea sortită. Până la completarea sferei, tânărul caută și încearcă tot felul de jumătăți, una mai ispititoare decât alta. Scenele creionate stau sub semnul indeciziei voluptuoase. Dulcea și generoasă J, trecătoarea A, alte și alte inițiale trec prin camera din Vatra Luminoasă a don Juanului autohton, neobosit în a le (re)descoperi. „Ghifuit” de frumusețea orei trecătoare, el apreciază, în primul rând, lipsa de fasoane a partenerelor. Cu toate diferențele inerente, iubitele sale sunt *simple și directe, sincere, firi bune, prețuite* ca atare. Una singură, însă, va rămâne *definitivă*: Ileana, actuala soție, care și-a rărit și apoi și-a eliminat cu totul concurența. Și care, la data scrierii jurnalului, îl cam culpabilizează pe diarist, pentru sinceritățile lui neavenite. Dar – se apără el – ce scriitor mai e acela pentru care unele subiecte sunt tabu? Și, dacă ne autocenzurăm trecutul, cum să ne mai scriem biografia?

Procedând în acest fel, scufundându-se în apele fiecărei vârste, cu setul specific de experiențe, diaristul reușește să smulgă regimului politic trecut propria existență. Evoluțiile, metamorfozele sunt interioare, nu depind de mecanica sistemului. Acesta putea fixa doar condițiile vieții noastre, nu și intensitatea ori libertatea ei launtrică. E ceea ce se face a nu înțelege anticomunismul tardiv, de după căderea comunismului, care-și acuză la nesfârșit compatrioții „lași” că nu s-au împotrivit totalitarismului. Chiar prin aceasta s-au împotrivit: prin libertatea lor interioară. Fapt pe care Mihai Cantuniari îl reamintește, în fragmentul dedicat incomparabilului Ray Charles: „Moartea, acum câteva luni, a lui Ray Charles m-a afectat mai mult decât m-aș fi așteptat: el era o pârțică din adolescența mea, și, odată cu «Genius», mai dispărea ceva din veșnic însoriții ani '60. (...) ajungea să deschidă gura Ray, Pat, Chuck, Fats sau cei patru Beatles, pentru ca praful să se aleagă instantaneu din ultimele directive de Partid și de Stat. Încruntătura moralizatoare, veșnicele indicații ventrițoase, perdanțul politico-milițienesc, suficiența bulldogilor din CC al PCR (inițialele dătoare pe atunci de fiori și care nu mai spun nimic) se topeau ca zăpada la soare la cel mai simplu acord al chitarei lui Elvis începând să depene *Jailhouse Rock*. Îi sunt dator vândut negrului orb care ne dădea bucurie și speranță din întunericul lui străfulgerat de geniu. Râzând din toată inima și bățându-se cum numai el știa să o facă, omul acesta, sau mai bine zis această rară pasăre cântătoare, și-a depășit crunta condiție umană, epoca marcată de sfâșieri, sfârtecări, confruntări, spaime, servituși și cortine de fier, și s-a topit în Lumina pe care în sfârșit o vede.” (pp. 290-292).

Îl știm pe Mihai Cantuniari ca pe un traducător excepțional. Acum descopăr un om reflexiv, de mare profunzime și sensibilitate; și un scriitor autentic.

Șerban Cioculescu ni se arată cu deosebire legat de tradiția criticii literare franceze, așa încât considerațiile pe care le emite pe tema acesteia au adesea un aer *pro domo*.

literatură

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

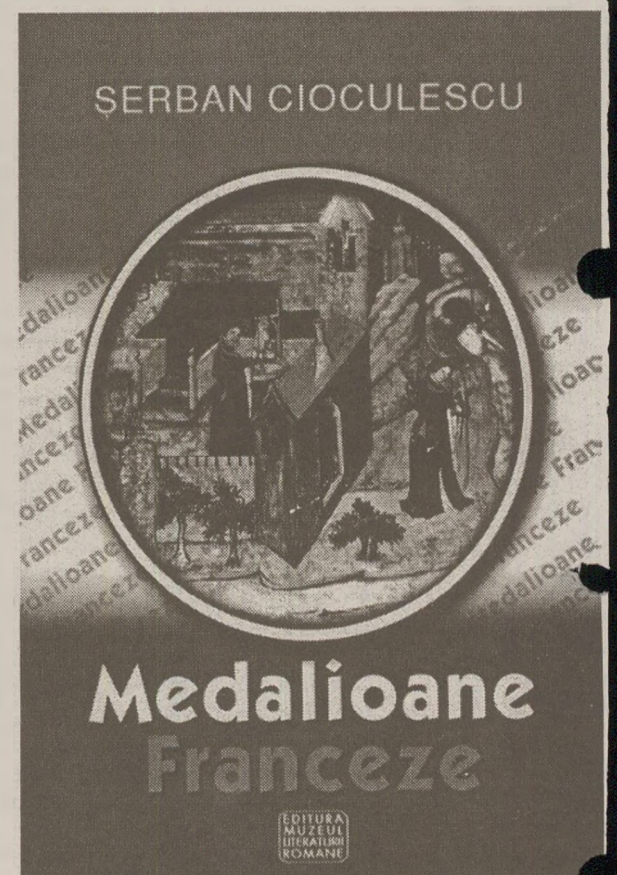
Student, între 1926-1928, la Sorbona și la École Pratique des Hautes Études, unde a pregătit un doctorat închinat lui Ferdinand Brunetiere, Șerban Cioculescu a beneficiat, ca și E. Lovinescu, de o formație franceză, în siajul căreia se înscrie drept unul din cei mai marcanți exponenți ai primei generații critice postlovinesciene. Veacul al XIX-lea reprezintă epoca în care critica literară franceză se articulează în calitate de gen autonom, în paralel cu literatura, constituind, conform formulei lui Thibaudet, o literatură la puterea a doua. Corpul impunător al acestei critici a stat neîndoios la temelia criticii noastre moderniste, inaugurată de patronul Sburătorului și continuată de succesorii săi imediați care i-au frecventat cenacul. Șerban Cioculescu ni se arată cu deosebire legat de tradiția criticii literare franceze, așa încât considerațiile pe care le emite pe tema acesteia au adesea un aer *pro domo*. Întii de toate e vorba de o mentalitate raționalist-echilibrată, altminteri zis de un clasicism pe care-l putem constata, în înfățișări uneori difuze, alteori explicite, la majoritatea numelor sale exponențiale, începând cu Sainte-Beuve. După o apropiere de orientarea romantică (episodul *Hemani*), acesta „operează o mișcare prudentă de retragere”, în virtutea fondului clasic al educației sale. Semnificativ este omagiul pe care-l aduce lui La Harpe, care „a transmis faclia vie a tradiției și îndreptățește primul pronostic al lui Voltaire față de dînsul: «orice s-ar întîmpla, eu vă privesc ca pe restauratorul Literelor Frumoase», ca și închinarea în fața lui Boileau, în care crede a recunoaște pe „unul din acei oameni cărora le este deferită autoritatea și al cărui fiecare cuvînt nimereste”. De altfel, precizează Șerban Cioculescu, nouă zecimi din exegezele sale cuprind studii de istorie literară, defel uscate însă, deoarece „siguranța metodei istoriografice, ascuțimea intuiției psihologice și valoarea scrisului duc la rezultate admirabile”. Atrăgînd atenția asupra excesivei erudiții, a primejdiei textului stufos de prea multe date, cu subaprecierea „talentului, meditației, judecății, rațiunii, gustului” (sînt cuvintele autorului francez), Sainte-Beuve ilustra o altă înclinație a spiritului galic și anume cea pentru „gust”, înțelegînd, după cum se rostește criticul român, „să subordoneze erudiția construcției armonioase, potrivit comandamentelor geniului național”. Așa încît autorul *Cozeriilor de luni* a produs o operă vie, inclusiv cu o foarte pregnantă latură moralistă care a îngăduit asemănarea sa cu Saint-Simon și chiar cu Balzac, „îmbogățind ancheta asupra omului, în configurațiile sale cele mai felurite”.

Pe acest drum al unui clasicism debarasat de dogme au pășit Désiré Nisard, care în a sa *Istorie a literaturii franceze* a fixat spiritul patriei sale în linii desprinse din investigarea clasicilor, și Ferdinand Brunetiere, care a proclamat supremația clasicismului, „spre mortificarea modernilor”, cam în chipul în care bătrînul Boileau proceda în faimoasa-i dispută numită *La querelle des Anciens et des Modernes*. Contestînd „naturalismul modern” semnat de Flaubert, Zola ori de frații Moncourt, firește că Brunetiere a întîmpinat „o viguroasă rezistență” din partea „impresioniștilor”. Scandal! Un Jules Lemaître își permitea a declara că operele clasice s-au perimat și că numai creațiile moderne pot naște vibrațiile de sensibilitate ale cititorului de azi. S-ar părea că e la mijloc un conflict irezolvabil. Dar, observă Șerban Cioculescu, e mai curînd o aparență, deoarece adversarii se apropie printr-o analogă infrastructură clasică. Cu toate că zelator al impresionismului, un Anatole France este un livresc, un alexandrin, „cu înclinări arheologice către umanitățile greco-latine”, subtil cunoscător și

Tradiția criticii franceze

interpret al valorilor clasicismului, în textele reunite sub un titlu simptomatic, *Le Genie latin*: „Sensibilitatea sa modernă este mai mult de suprafață, în timp ce fondul său este clasicist. Cu tot scepticismul său îngăduitor, după ce susține teoretic împotriva lui Brunetiere și în numele liberalismului celui mai larg, drepturile oricărei creații literare, indiferent de tendința ei, s-a arătat cu prilejul romanului *La Terre* de Zola, de o neobișnuită violență, trădîndu-și un conformism funciar, în linia autentică a lui Sainte-Beuve”. Dar nici Lemaître nu merge prea departe în postura de critic al contemporanilor novatori. Pretins „campion al scriitorilor noi”, cînd a avut prilejul să scrie despre Mallarmé, s-a dovedit, din păcate, impermeabil la limbajul insolit al acestuia, pronunțîndu-se astfel: „Totuși el a început prin a face versuri foarte frumoase și, în ciuda unor singularități, foarte inteligibile (altfel n-aș fi îndrăznit niciodată să spun «foarte frumoase», căci nu îmi bat niciodată joc de oameni)... Așadar, amintindu-mi că am fost fermecat de primele sale versuri, simt o adevărată mîhnire că nu înțeleg perfect pe cele din urmă și îmi vine să îmi cer iertare”. Remarca lui Șerban Cioculescu: „Rîndurile lui Jules Lemaître vor să fie subtil ironice, dar prin rîcoșeu, noi surîdem pe seama criticului, care se crezuse în stăpînirea unei sensibilități moderne. Lemaître ne dă de altfel cheia nepregătirii sale”. Astfel că impresionistii au revenit la „matca tradițională a gustului clasicist”, repetînd replierea lui Sainte-Beuve, pe care același Jules Lemaître o comentează astfel, cu o nuanță de căință generaționistă: „Cum i-am putea reproșa că a făcut întocmai ceea ce am făcut cea mai mare parte dintre noi, că a început prin a iubi prea mult pe romantici și că a sfîrșit prin a-i iubi mai puțin? Că încetul cu încetul a descoperit și a mărturisit gusturile sale adevărate, că a recunoscut în sfîrșit că se născuse clasic”. O dată cu primirea generațiilor, menționează Șerban Cioculescu, romantismul este chemat la judecată, sub învinuirea că „a rupt echilibrul sufletului francez”, de pildă în lucrarea *Le romantisme français* a lui Pierre Lasserre în care se încearcă augmentarea celebrei distincții goetheene: „*j'appelle le classique le sain, et le romantique le malade*”, sau în scrierile baronului de Seillièr, care situează romantismul sub semnul apăsător al patologiei morale. Literatura modernă în totalitate e acuzată de Julien Benda, în eseu *Belphegor*, că a sustras sensibilitatea de sub regentarea rațiunii, după cum gruparea de dreapta, *Action française*, a lui Charles Maurras preconiza revenirea la clasicism ca un complement necesar al ideii de ordine.

O altă remarcă a lui Șerban Cioculescu, mai puțin previzibilă, este cea potrivit căreia critica literară a Franței ar fi suferit de „absența unei puternice culturi filosofice, în cumpănă cu solida pregătire clasică”. Excepție făcînd Taine, ceilalți critici francezi ar fi manifestat „tendințe de autodidacți”, atrași de voga cite unui singur curent de gîndire. În acest vid filosofic s-ar fi produs artificii ale unilateralizării. Sainte-Beuve a preconizat „un program arhitectonic, de istorie naturală, pentru clasificarea scriitorilor în familii de spirite”. Brunetiere a adoptat o optică darwinistă, considerînd genurile drept un soi de specii naturale, Hennequin s-a străduit a aborda critica într-o manieră scientizantă, după criterii psiho-fiziologice, iar Thibaudet, adept al bergsonismului, „face adeseori aplicări nefericite, ca aceea de a ajusta pe poetul intelectualist Valéry la patul procustian al filosofiei vitaliste”. De unde și concluzia că spiritul francez, punînd cu predilecție în funcțiune resursele vocației sale analitice, s-ar arăta „nepriștor față de disciplina esteticii generale”. Și, în plus, că „se dezinteresează de problematica specială

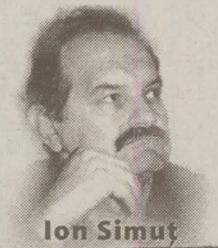
Șerban Cioculescu, *Medalioane franceze*, ediție îngrijită și Argument de Simona Cioculescu, Editura Muzeului Literaturii Române, 2006, 368 pag.

a criticii”, adică evită discuțiile asupra obiectului și metodelor criticii. „Anestetică” și „filosofică”, critica franceză își relevă în schimb cu prisosință latura moralistă. În centrul său se află în permanență imaginea omului în sine ca și-n așezarea sa în contextul social, imagine scrutată cu sentimentul unei misiuni imprescriptibile, în sensul unei insașiabile dispoziții de cunoaștere. Inaugurat la un mod briant de Sainte-Beuve, „lanțul de moralisti” se continuă prin Faguet, Lemaître, France, care au aprofundat în paginile lor cele mai bune „ancheta asupra omului”. Viziunea lor e însă, în fond, clasicistă, ilustrînd acel ideal de echilibru launtric și de „sănătate sufletească” ce pare a întrupa o trăsătură intrinsecă a nației, împins pînă la intîlnirea cu descoperirea inconștientului, cu abordarea regiunilor iraționale. Proust, Gide, suprarealiștii produc o „revoluționare fecundă” a spațiului spiritual, dar fără a anula antecedentele raționaliste, trecutul clasicizant care se vadește în stare a se adapta furtunii moderniste, de-a supraviețui acesteia printr-o remarcabilă maleabilitate: „O astfel de tradiție se dezagregă cu greu, oricît s-ar constata regresul studiilor umanistice în învățămîntul modern francez. Însuși instinctul retoric al națiunii, care își trage rădăcinile din spiritul comun al galo-romanilor, stă ca o garanție de durată a tradiției literare franceze. Capabila de transformări nesfîrșite și de evoluții radicale, această tradiție clasicizantă va ajunge să se infuzeze de spiritul cel nou, într-un echilibru moral desăvîrșit”. ■

(va urma)

Romanul e viabil prin depășirea unei scheme, prin construcția unei narațiuni veridice, bogată în realități semnificative, prin virtuozitatea construcției de povestiri și prin inventarea unor personaje credibile.

Ion Simuț

Infamiile schimbării

comentarii critice

Galeria cu viață sălbatică (ed. I, 1976, într-un tiraj de 34.000 de exemplare; ed. II, 1979, 100.000 de exemplare; plus alte trei ediții ulterioare, ultima apărută în 2002 la Chișinău) e o mostră durabilă de ceea ce înseamnă romanul obsedantului deceniu (1948-1958). Chiril Merișor, redactor la o editură, membru de partid din 1945, este exclus în 1950, în timpul verificărilor – situație ce nu-i aduce, totuși, din punct de vedere profesional, un prea mare prejudiciu, putând dobândi un serviciu. Mai grav e însă faptul că, la începutul anului 1958, este interogată la Securitate despre conținutul subversiv al unui caiet pierdut, în care se afla un jurnal cuprinzând însemnări despre atitudinile sale și ale prietenilor în epocă, atitudini deloc conformiste. Cum prietenii erau deosebit de precauți cu inițiale, securistul îi cere să-și deconspire complicitățile. Chiril Merișor se simte de două ori profund jignit: o dată pentru că el nu poate fi un delator, a doua oară pentru că este suspectat, datorită unei gândiri prea libere, de infidelitate față de comunism. Ca urmare, se sinucide, surprinzându-i pe toți: pe prieteni și pe securistul care l-a anchetat. Stănt denunțate astfel abuzurile și erorile din perioada stalinistă și imediat poststalinistă, printr-un caz tipic: sacrificarea unui inocent. Dacă ar fi fost numai atât, *Galeria cu viață sălbatică* nu ar fi însemnat mai mult decât ilustrarea unei scheme și a unei atitudini de condamnare a dogmatismului din perioada de început a comunismului la noi. Romanul e viabil prin depășirea unei scheme, prin construcția unei narațiuni veridice, bogată în realități semnificative, prin virtuozitatea construcției de povestiri și prin inventarea unor personaje credibile. Constantin Toiu se folosește de oportunitatea dezvăluirilor politice din romanul obsedantului deceniu (romanul începe să fie scris de prin 1969) pentru a realiza ceva peste așteptări și peste previziunile momentului. Perenitatea indubitabilă a romanului se datorează faptului că e o mână mult sau e altceva decât un dezastru erorilor politice din deceniul 1948-1958. E un studiu sociologic, sensibilizat de virtuozitățile epicului, despre efectele morale ale schimbării politice. Ceea ce nu înseamnă că toate romanele obsedantului deceniu sunt reabilitabile necondiționat, pentru că toate relatează despre schimbarea de regim politic, de atitudine față de trecut și față de omul prezentului etc. Diferențele sunt făcute de gradul de ideologizare conformistă, schematismul conflictului, simțul dramatic al vieții concrete confruntate cu o nouă viziune, implicată în toate compartimentele și nivelurile existenței sociale și individuale.

Chiril Merișor se confruntă cu limitele libertății în comunism și, în același timp, cu efectele distructive pe care le implică orice schimbare de regim politic. Romanul lui Constantin Toiu nu poate fi înțeles adecvat fără a ține seama de cel puțin două mari idei. Una este deconspirată în „notele răzlețe” adăugate de autor la ediția a doua a romanului (cea după care voi cita în continuare și alte pasaje). „Reacționarul” Baudelaire nota despre Revoluția Franceză: „În orice schimbare există ceva infam și plăcut în același timp, ceva ce ține de infidelitate și de agitația unei mutări” (p. 523). Chiril Merișor verifică pe cont propriu acest adevăr, care ar fi putut figura în caietul său problematic. Exaltarea schimbării l-a cuprins și pe el din moment ce s-a înscris de foarte tânăr în partidul comunist, tocmai în 1945. Era, fără îndoială, atașat regimului comunist, din faza lui incipientă. Era un fidel, cu o conștiință curată și un spirit independent, în virtutea căruia credea că poate să acorde comunismului înțelesul care îl avânta cel mai mult: un regim al totalei libertăți, cum a învățat dintr-un adaptat de inșelătoare. Cum și-a pierdut părinții de timpuriu, Chiril Merișor a fost crescut de un muncitor ilegalist, un fel de troțkist nedeclarat, în orice caz un comunist inteligent, specie rară și periculoasă în care se înscrie și novicele. Ce e infam în schimbare Chiril va descoperi foarte curând, pe propria piele, într-un mod copleșitor, când îl conduc spre propriul său

exclus (și în sens propriu, și în sens figurat). Devine un marginalizat, un paria, un ins interesant, ciudat, foarte personal în opinii, adică un individualist și un „idealist periculos”, după cum va fi acuzat de colega lui Luiza în ședința de excludere (p. 123) și, în cele din urmă, de securistul care îl anchetează pentru ideile, speculațiile și convingerile din caietul pierdut. A doua mare idee a cărții și a existenței lui Chiril Merișor este aceea că „nimic nu-i poate răpi omului libertatea lui de gândire” (p. 445). Chiril gândește în funcție de această credință intimă propria definiție a comunismului, considerată dubioasă de toți oficialii (se vede din ședința de excludere din partid și securistul care îl anchetează): „comunismul este omul scăpat de orice fel de servituți, chiar și de obsesia chinuitoare a propriei sale libertăți” (p. 465, cu o variantă de formulare la p. 123). Era o replică la definiția lui Lenin, singura acceptată în epocă: „comunismul este puterea sovietelor plus electrificarea”, dar o replică dinamitară, de care, oricât de generoasă, nu avea, nu voia să și-o asume nimeni și nici să o accepte, pentru că nu avea aprobarea oficială. Chiril Merișor descoperă că a gândi pe cont propriu, chiar dacă, aparent, în spiritul epocii, e periculos și, de aceea, interzis. Or, intelectual nu poate fi decât gândind de unul singur. Dar însuși faptul de a fi intelectual e dubios. I-o spune foarte raspicat și ceremonios ofițerul în interogatoriu de la Securitate: „Un intelectual are îndoiele, asta e meseria lui. Cunoști definiția aia... stai puțin... cum era?... și ducând mâna la frunte, caută un timp... Al da, își aduse aminte cu vioiciune: «numesc intelectual o funcție fără întrebuintare», definiția burgheză a intelectualului rupt de mase, bineînțeles. Cunoști definiția asta, foarte spirituală, ce-i drept?... (...) Așa că un intelectual, reluă interlocutorul revenind la loc, se mai îndoiește și el din când în când, reminiscentele culturii burgheze nu dispar ușor, dar nea Costică care trage la șaibă n-are timp de așa ceva, de îndoiele adică, și noi cu toți Societății această trebură să facem treabă, să noi cu toți Societății nouă, optimistă și iată că vine domnul Chiril Merișor cu un caiet, cu acest caiet, plin de îndoiele și de observații ostile” (p. 450). Securistul nimereste foarte bine caracterizarea, uneori direct (Chiril este un om al îndoielii), alteori prin rigoșe (Chiril nu este o fire robustă și optimistă). Dar și greșește grav ca atunci când îl face pe Chiril reacționar (p. 451), determinându-l să retracteze vehemene și făcându-l pe anchetator să retracteze învinuirea (p. 452). Securistul îi pune întrebarea cea mai grea atunci când îl întreabă, pe ocolite, de ce a scris ceea ce a scris în acel caiet: „Nu intrăm acum în amănunte, de ce ai scris dumneata caietul asta, cine l-a mai citit, sau dacă te-ai gândit vreodată să-l încredințezi cuiva, cumva; întâi și întâi, eu, cel puțin, vreau să mă ocup de poziția dumitale ideologică foarte... foarte încurcată, după cum reiese din asta – și puse palma peste caiet. De ce... de ce ai scris dumneata caietul asta? Ce-ți veni?... (...) Te rog să-mi spui și mie, sunt foarte curios să știu, ce te-a îndemnat pe dumneata să treci pe hârtie toate aceste... reflecții, să le zicem” (p. 452). Se declanșează, pentru Chiril Merișor, un întreg proces de conștiință a scrisului. Căci Chiril Merișor nu scrie un jurnal oarecare, el este sau ar vrea să fie un scriitor, fără să o spună vreodată direct. E perfect conștient de importanța însemnărilor sale, ca dovadă că le-ar fi dorit trecute în strănutate printr-un italian și publicate. Chiar securistul le aduce multiplicat, în 1967, în pilogol romanului, sugerând reabilitarea autorului lor (a acelor „reflecții” considerate anterior dubioase), chiar dacă mult prea târziu, după moartea lui Chiril. Jurnalul este pentru el „un periscope”, de instrument optic prin care privește dintr-un adăpost de dedesubt realitatea de deasupra, din pură precauție, din reticența de a se implica și din dorința de a reflecta sub o anumită protecție. O spusese și altădată, în discuția cu anticarul Brummer: „«Jurnalul acela de bord» era periscopul lui, prin care se uita deasupra, el navigând în adâncuri atât de înșelătoare; un instrument simplu, un câmp de formulare pe străduia

să refacă realitatea imposibil de a fi altfel percepută” (p. 141-142). Pe de altă parte, jurnalul l-a adus în acest impas, pe care Cavadia, prietenul său cinic, îl considera manifestarea implacabilă a unei înclinații ciudate a lui Chiril: „o dorință obscură de autodistrugere” (p. 453). O însemnare din jurnal îi este de asemenea suspectă anchetatorului și ea reflectă foarte bine condiția ingrată a lui Chiril, posibil a-i rezuma atitudinea, viața și scrisul: „Un exclu pensif sur la patrie”, reflecție aparținând lui Victor Hugo. Dacă nu e chiar un surghiunit, adică un revoluționar în exil, Chiril Merișor e un exclus chibzuind în continuare la soarta patriei, în ciuda marginalizării. Securistul îi reproșează sever asumarea acestei deveză din Victor Hugo, prin care Chiril Merișor se considera „un exclus pus pe gânduri, gândindu-se, îndoindu-se, de fapt, de viitorul patriei lui” (p. 454). Dezbateră continuă între intelectualul dubitativ Chiril și securistul absolvent de Filosofie, într-un veritabil simpozion, stimulat sau grevat (alternativ), desigur, de modul liber, inconformist și „periculos” de a răspunde (pe de o parte) și (pe de altă parte) de pararea dogmatică a răspunșurilor, corespușnăzătoare la cultura 1958, când are loc ancheta. Dar discuția, întinsă pe câteva zeci de pagini (p. 439-478), este, fără îndoială, extrem de interesantă, ca un document (e adevărat, literaturizat) de interogatoriu la Securitate. Ce i se poate reproșa ar fi faptul că dezbateră e prea intelectualizată, între un securist și un comunist, inteligenți și foarte interesanți. Dar, dacă nu ar fi așa, discuția nu ar mai emana de la Chiril Merișor și de la securistul său, ci de la un altfel de suportat) avem destule din literatura anilor '50 și chiar '60. Desigur, dar dezbateră satisfacă curiozitatea pentru o etapă istoricizată.

În jurnalul lui Chiril Merișor, romanul *Galeria cu viață sălbatică* se confruntă cu propriul proiect ideatic. Prin rechizitoriul de la Securitate al caietului lui Chiril, supus investigației, autorul anticipă, nu fără un amuzament secret, posibila critică ideologică a romanului venită de pe o poziție oficială, depășită însă în 1976, când apare cartea. Rezultatul e un efect de distanțare față de propriul sistem de idei vehiculat, distanțare care face bine cărții, printr-o relativizare care place sau poate plăcea și astăzi.

Nicăieri în proza noastră publicată înainte de 1990 nu se arată cu atâta abilitate, desfășurat pe zeci de pagini, modul de a gândi și de a induce frica al următorului, al Supraveghetorului ideologic al societății comuniste. Chiril Merișor trăia cu iluzia că va regăsi, împotriva adversităților, ceea ce e plăcut și profitabil în schimbarea pe care a dorit-o, însă ceea ce e infam în schimbare îl ucide prea devreme. În desfășurarea lui politică și sociologică, descoperim în romanul *Galeria cu viață sălbatică*, deodată cu Chiril Merișor și cu celelalte personaje implicate, că există victime și profitori ai schimbării unui regim politic și că mecanismul schimbării este în mare măsură odios, infam și nedrept, adică tragic, decât plăcut, fericit, justițiar, adică idilic. ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Starea economiei

...VITELI era scumpe, mierea era scumpă, găinile mai nu era în țară. Gâina câte un leu, oul câte un potronic (15 parale), oca de untu câte doi orți bătuti (20 de parale), oca de brânză câte doi potronici. Bani ieșisă mulți în țară dar bucate nu era...

Înțelegem, înțelegem. Asta era situația în a doua domnie a lui Dumitrașcu Vodă.

Cele mai rafinate și extravagante petreceri au loc de obicei în plină deingroladă economică.

Mizeria ascute luxul și joaca. Grec din Țarigrad, acest Dumitrașcu era un ins hotărât, talpiz (viclean), amăgitor, geambaș de cai de la Fanar... Și după aceste, după toate, era bătrân și (iertare!) curvar...

Nevastă-sa se afla la Țarigrad. Urmează o pagină delicioasă... Neculce romancier:

Vodă îți luasă o fată a unei rachierite de pe Podul Vechiu, anume Arhipoaiie, care o chema Anița, țitoare, de o purta în vedeală între toată boierimea, de-o ține în brați, de-o saruta și purta cu salbi de galbeni și cu haine de șahmarand (aur și argint), cu șlic de sobol și cu multe odoare împodobita. Și era tânără și frumoasă și plina de Suleiman (fardată), ca o fată de racherița.

Și o trimite cu carata domnească, cu siimeni și cu vornici și cu comiși dzioa amiadzidze mari pe uliți, la feridiu (la baie) și pe la mânăstiri și pe la vii (perfect!), în primblari. Și face și pe boieri de-ș trimite giupânesele cu dânsa. Și după ce viniè de la primblari, trimite giupânesele daruri, canavețe (stofe scumpe), bilacose (mătăsuri), căce (pentru că) i-au făcut cinstea de-au mersu cu dânsa în primblare...

Ce galanterie! Mazilit, Dumitrașcu o ia cu el pe Anița la Țarigrad și o mărita acolo (nevastă-sa fiind la Poartă) cu o slugă, cu un grec.

Cronicarul se indignează:

Cautați, frați iubiți cetitori, să vedeți ce ieste omenia și curvia grecească!

Ceea ce îi prilejuiește lui Neculce o strălucită pagină de proză.

Șerban Vodă, domnul Munteniei, era văr primar cu Dumitrașcu, amândoi Cantacuzinești. Se urau din tinerețe, și se tot ptrlie la Poarta unu pe altu.

Ambițiile lui Șerban Vodă sunt mari. El vrea să profite de conflictul turco-german care reizbucnise: Mehmet pierde luptă după luptă... și-l tot bate neamțul pe turcu și luase mult loc neamțu de la turcu... În fine, văzând că turcii pierdeau, Șerban se daduse cu nemții, cu rușii, cu leșii, scopul sau fiind de a ajunge într-o zi împăratul creștinătății la Țarigrad, făcând să renască Bizanțul.

Nu era rău. Dar deloc, deloc.

Totuși, istoria nu se întoarce. Mai ales când nu există energia necesară...

Vreme măruntă de intrigi și păcăleli. Ca la bălci. Astfel, boierii moldoveni care mai țineau cu Dumitrașcu, trec imediat de partea lui Cantemir, simțind dincotro bătea vântul... și stătuseră acolo cu pîra câteva zile.

Văzându-i la picioarele sale, bătrânul Cantemir îi silește pe acei boieri să-i trimită lui Dumitrașcu scrisori prefăcute, cum că ei ar fi reușit să-i confirme domnia și că Suleiman, - foc pe Cantemir și pe trădătorul Gavriiliță, - i-ar fi pus în lanțuri, dându-i pe mâna lor, să-i aducă la Iași, să fie judecați.

Dumitrașcu e fericit citind scrisorile acestea. Se pregătește de sărbătoare.

Strânge lumea la miting, să-l întâmpine pe Husain-bei, presupusul aducător al mult râvnitei confirmări.

Locului de întâlnire, capcanei întinse, farsei și comicăriei, i se nimeri să i se zică Valea adincă. ■

(va urma)

Curricula

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

Faptul că *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic* (DOOM 2005) a acceptat adaptarea neologismului *mass-media* ca substantiv feminin singular a produs, cum se știe, un val de indignare, îndreptată împotriva a ceea ce mulți au considerat ca fiind o concesie făcută inculturii și ignoranței.

Regula anterioară prevedea păstrarea caracteristicilor etimologice ale substantivului, *media* fiind forma de plural a neutruului latinesc *medium*. Adaptarea contrară etimologiei avea însă în acest caz argumente destul de solide: în primul rând, a contat marea frecvență în uzul modern a termenului, contrastînd cu dificultatea de a-l utiliza sintactic în formă articulată, din cauza terminației atipice pentru un plural; apoi, faptul că termenul e oricum un compus modern, mixt, dintr-un element latin păstrat ca atare (*media*) și unul intrat de mult în engleză, cu formă specifică (*mass*).

Intolerabilă mi se pare, în schimb (cel puțin deocamdată!) o adaptare populară asemănătoare, a unui cuvînt latinesc și internațional care însă nu a intrat în circulația unui public foarte larg. Am întîlnit în ultima vreme, chiar în paginile ziarelor, forma *curricula*, reprezentînd transformarea - de către unii vorbitori - a pluralului latinesc neutru *curricula* într-un feminin singular: „lipsa gramaticii din *curricula* este regretabilă” (*Săptămîna Financiară*, 30.07.2007); „Introducerea în *curricula* a ecologiei și protecției consumatorului îi nemulțumește pe părinții elevilor” (*Adevărul*, 20.03.2007), „chiar dacă se introduce în *curricula*, e veșnic opțional” (*Adevărul*, 25.07.2007) etc. Cu cît un cuvînt e mai tehnic, specializat, caracteristic registrului cult, cu atît adaptarea lui spontană la morfologia românească (afixe de gen și număr, alternanțe) e mai greu de acceptat în limba literară.

Cuvîntul latinesc *curriculum* (derivat de la *currere*, „a fugi”, cu sensurile „cursă, alergare”, apoi și „parcurs, curs” etc.), intrat în terminologiile moderne internaționale, s-a răspîndit la noi mai ales după 1989, în cele două ipostaze principale ale sale: folosit singur, în științele educației, se referă la traseul școlar, la planificarea educației, cu conținuturile și obiectivele eșalonate în timp; în sintagma *curriculum vitae*, desemnează documentul care prezintă traseul individual, în primul rînd al competențelor și experiențelor profesionale. Termenul nu e inclus în DEX 1996; în schimb, *Noul dicționar universal al limbii române* (NDU 2006) înregistrează ambele utilizări. În România de dinainte de 1989, se vorbea mai ales de *programă școlară* și *plan de învățămînt* (în primul caz), de *autobiografie* și *memoriu de activitate* în cel de-al doilea. *Curriculum* (preluat în primul rînd din engleză) a apărut, de aceea, ca unul dintre semnele modernizării și ale deschiderii europene. Evident, nu este vorba numai de o înlocuire de cuvinte, ci și de o schimbare de accente și de perspectivă: vechea programă era mai ales o însușire de conținuturi, iar autobiografia avea adesea o componentă politico-polițienească

(originea socială a părinților, afilierea politică etc.). Compusul *curriculum vitae* e totuși puțin folosit în România, în comparație cu abrevierea CV, pronunțată în manieră engleză - chiar transcrisă uneori, glumeț, ca atare: „e bun *siviul* meu?” (forumul animale.ro); „să fie acolo, la dosar, să facă «*siviul*» mai gros” (7plus.ro) etc.

Substantivul *curriculum* se folosește în prezent destul de mult în documente didactice, chiar și în titulatura unor instituții - *Curriculum național*, *Consiliul Național pentru Curriculum* etc. - și astfel, deși termen tehnic, pătrunde (de pildă, prin dialogul profesorilor cu părinții) în conversația cotidiană. În mod normal, singularul este folosit mai frecvent decît pluralul. DOOM 2005 îl înregistrează ca substantiv neutru, ca element latinesc neadaptat, fără plural. Pentru plural, se poate folosi forma etimologică, din latina - *curricula* -, dar și o formă cu afixul neutru românesc -uri, indicată în NDU 2006 și frecventă în texte: „au elaborat programe școlare, *curriculumuri* naționale, *curriculumuri* la decizia școlii” (forum.portal.edu.ro), „poate da o formă mult prea accentuată *curriculumurilor*” (central.ucv.ro) etc. Formele *curriculumuri*, *curriculumurile*, *curriculumurilor* nu sînt însă ușor de pronunțat (reprezintă un fel de exercițiu de dicțiune, o „încercătură de limbă”). Poate de aceea - sau dintr-o anume prețiozitate - unii preferă totuși pluralul latinesc *curricula*, cu acordul la plural: „reforma *curriculară* trebuie să înlăture *curricula* «provinciale» în favoarea unor *curricula competitive*” (ubbcluj.ro); „elaborarea acestor *curricula* se realizează în seminare coordonate”; „toate *curricula dezvoltate* până în prezent au fost aprobate” (k-education.at).

E însă surprinzător cît de des, chiar pe pagini oficiale ale unor instituții de învățămînt superior, *curricula* apare interpretat ca substantiv feminin singular: „înainte de 1990, *curricula academică* avea o structură foarte simplă” (umfiasi.ro); „*curricula specifică* pentru diferite niveluri educaționale” (biblioteca.ase.ro); „*Curricula universitare* se elaborează pentru programele de studii noi și existente, licență și masterat” (uoradea.ro), „*noua curricula* are în vedere ca studenții să devină capabili să-și formuleze propriile obiective de învățare” (medfam.ro); „programul de rezidențiat se desfășoară după o *curricula* de pregătire și un barem de manopere” (emedic.ro). Multe exemple provin din texte din Republica Moldova: „prezenta *curricula* include două aspecte principale” (edu.md/files); „în *curricula* se întîlnesc deseori americanisme” (moldovanoastra.md).

Desigur că forma *curricula* e mai ușor de pronunțat și de integrat morfo-sintactic enunțului; ea șochează, însă, din punct de vedere cultural. Spre deosebire de *mass-media*, în acest caz există o soluție preferabilă de adaptare, care are suficiente precedente, prin formarea unui plural regulat din *curriculum*, după modelul *memorandum-memorandumuri*, *referendum-referendumuri*. În aceste condiții, singularul *curricula* rămîne o formă incultă, de asimilare grăbită și greu acceptabilă. ■

Apartenența la o religie nu este o chestiune de opțiune teoretică, ci una de preluare a modelului predecesorilor.

cronica ideilor

Sorin Lavric

Obsesia genealogiei

Că să întemeiezi o religie nu e îndeajuns să vii cu un mesaj pe care să-l decretezi de origine divină, sperînd că astfel, hipnotizați de autoritatea lui celestă, toți se vor grăbi să te urmeze. Dacă răspîndirea religiilor ar fi depins exclusiv de valoarea textelor întemeietoare, nici una nu ar fi depășit limitele unei secte, cum nici una nu ar fi putut să se impună în fața altora, preluîndu-le, înghițindu-le sau desființându-le. Altfel spus, nici un text, oricît de divină i-ar fi sursa, nu are o putere de înduplecare atît de mare încît, la lectura lui, să simți că forța lui de convingere te îndeamnă la convertire. Nici un text, atunci cînd e citit, nu-ți șoptește că e divin, făcîndu-te să simți că ar fi din gură dumnezeiască. Și atunci, orice text ar rămîne buchie moarta dacă nu ar apărea niște oameni a căror viață să-i însuflețească litera. Trebuie oamenii să vină mai întîi cineva a cărui biografie să dovedească că un mesaj e cuvîntul lui Dumnezeu pentru ca semenii să înceapă să-l privească ca atare.

Asta înseamnă că elementul care hrănește spiritul unei religii nu stă în litera mesajului divin, biată încropire căznică a unor ființe care, în ciuda statutului lor de profeți, rămîn niște făpturi croite din aceeași plămădă umană, ci în modul în care viața profetilor a servit drept exemplu de sugestie pentru contemporanii lor. Cu alte cuvinte, dacă există o știință izbăvitoare în mesajul unui întemeietor de religie, ea ține de gradul în care biografia lui, conformîndu-se ideilor rostite, i-a îndemnat pe ceilalți să-l urmeze. Tocmai de aceea doctrina unei religii nu poate fi separată de viața celui care i-a pus temelia, și asta fiindcă puterea ei de acaparare psihică nu stă în adevărul teoriei susținute, ci în viața celor care și-au asumat acel adevăr. Altfel spus, pe oameni nu-i poți atrage cu o idee decît dacă ești pregătit să suferi pentru ea.

De pildă, dacă dăm deoparte viața lui Iisus și să ne străduim să privim doctrina creștină ca pe un mînușchi de cunoștințe ce propun o anumită viziune asupra vieții, creștinismul ar semăna cu o colecție fadă de apoftegme răsuflete. Căci, separate de ființa celui care, aducîndu-le pe lume, a fost dispus să moară pentru ele, adevărurile creștine ar suferi de o serbezime stupefiantă și inertă, fiind cu totul lipsite de puterea vreunei atracții sufletești. Dar dacă așezăm toată teoria creștină pe reazemul vieții unui om despre care ni se spune acasă sau la biserică că a fost Dumnezeu răstignit, atunci puterea de seducție spirituală e maximă.

Același lucru e valabil și în cazul islamului. Religia musulmană nu poate fi ruptă de viața lui Mahomed și a rudelor sale, iar învățătura islamică nu poate fi predată teoretic, în doze abstracte, sură cu sură și verset cu verset, ca pe un set de informații neutre din al căror conținut biografia întemeietorului să fie ștearsă cu buretele. Cine ar încerca să procedeze astfel, ar pluti imponderabil în spațiul unei doctrine lipsite de miză omenească. Căci ceea ce dă pondere unei religii este afinitatea psihologică dintre cei care au întemeiat-o și cei care, respirînd-o astăzi, se regăsesc în modelul întemeietorilor. Iar un model uman nu stă într-o predică teoretică, ci într-un traseu biografic. Nu ce spune un om contează, ci ce face el ca să-i convingă pe alții că spusele lui chiar sunt cuvîntul lui Dumnezeu. Tocmai de aceea apartenența la o religie nu este o chestiune de opțiune teoretică, ci una de preluare a modelului predecesorilor. În cazul de față, a fi musulman înseamnă a-l imita pe Ali, îndrăgitul discipol al lui Mohamed.

Dacă profesiunea religioasă nu e rezultatul unei alegeri raționale, atunci ea trebuie să fie urmarea unui șir genealogic. Nimeni nu se apucă mai întîi să studieze cele mai importante religii pentru ca apoi, în urma unei profunde deliberări, să hotărască că, dintre toate, cea mai adevărată sau cea mai potrivită sieși e cutare religie și nu alta, convertindu-se în consecință

la profesiunea dorită. De aceea, ceea ce dă vigoare unei religii nu este superioritatea ei doctrinară în raport cu altele, ci gradul de contagiune psihică ce emana dinspre modelul întemeietorilor. Lucrul acesta e izbitor în cazul islamului. Dacă trecem peste amănuntul banal că pe europeni religia islamică ori îi plictisește, ori îi înspăimîntă – îi plictisește pentru că nu se pot regăsi în modelul de viață propus de Mahomed, și îi înspăimîntă fiindcă, înfiorați de spectacolul atentatelor sinucigașe și al decapitărilor televizate, europenii au ajuns să privească islamul ca pe o religie a groazei – dacă trecem așadar peste acest amănunt, atunci nu putem să nu recunoaștem că, astăzi, islamul este religia cea mai expansivă din lume. Chiar dacă pe creștini lucrul acesta nu are cum să-i bucure, deoarece o religie care și-a pierdut forța misionară e totodată o religie pe cale de dispariție – iar creștinismul dă toate semnele că a obosit să mai lupte cu ideologiile secularizante –, chiar dacă așadar suntem oarecum siliți să privim cum Europa creștină începe să fie punctată de vîrfurile tot mai multor minarete, putem totuși sesiza că forța acestei religii nu vine doar din vitalitatea demografică a unor popoare pe care, din sinea noastră, le etichetăm malițios ca fiind barbare și înapoiate, dar și din puterea interioară cu care musulmanii se străduiesc să nu se abată de la modelul de viață impus de Mahomed și de primii patru califi – Abu Bakr, Omar, Usman și Ali –.

În această privință e grăitor exemplul pe care Barnaby Rogerson îl dă în prefața cărții sale. Aflat în vizită la o familie de irakieni trăitori la Londra, autorul este condus de amfitrion în fața rafturilor unei biblioteci de aleasă înfățișare carturărească, cu romane în engleză, franceză și arabă, alături de lucrări de istorie, arhitectură, artă și caligrafie islamică. Deasupra etajerelor pline cu cărți, pe raftul cel mai de sus, la loc de cinste, se afla o singură carte: exemplarul bunicului din predicile lui Ali. Arătîndu-i volumul, gazda i-a spus: „N-aș da un rînd din cartea asta pentru tot restul cărților din această încăpere.” (p. 13) Exemplul acesta ne spune că, deși occidentalizat și perfect adaptat la reperele europene de viață, irakianul își păstra neaptesc la locul lor de cinste, pe dinafară era un occidental fără cusur, pe dinăuntru era un șiiit trăindu-și cu fervoare credința. Asupra ierarhiei sale interioare ferestrele culturale ale Londrei nu exercitau nici o înrîurire: el știa că este musulman și că trebuie să ridice la nivelul de demnitate și cinste al înaintașilor săi, chiar dacă prețul pe care trebuia să-l plătească l-ar fi amuțit de uimire pe un britanic: suferința îndurată în această viață.

Citind cartea lui Barnaby Rogerson, *Moștenitorii profetului Mahomed*, află că forța islamului stă în genealogie. Musulmanii sunt preocupați pînă la obsesie de origini și de ramificații familiale, de încrucișări de neamuri și de număr de urmași. Ceea ce în ochii unui creștin ar semăna cu o blasfemie sau cu o frivolitate inutilă – și anume scrupulul de a ține socoteala exactă a soțiilor, a concubinelor și a copiilor pe care le-au avut principalii lor lideri (descendenții lui Mohamed, ai celor patru califi, dar mai ales ai lui Ali și ai Fatimei, fiica lui Mohamed) –, pentru un musulman este un semn de considerație maximă și, în plus, e proba ce dovedește cît de vie este memoria propriei descendențe spirituale. Cum să nu-ți însuflețească mîndria gîndul că, înaintea ta, a existat un fir genealogic numărînd atîția martiri și atîția imami (lideri spirituali)?

Așadar, exact trăsătura pe care europenii au știut să și-o distrugă aproape complet folosind argumentul irefutabil al combaterii naționalismului și fanatismului – și anume cultivarea memoriei strămoșilor – exact ea este însușirea pe care un musulman și-o cultivă cu o hotărîre fermă. Lanțul unor luptători care au plecat din Mecca și s-au refugiat în Medina, pentru ca apoi, încetul cu încetul, să cucerească triburile arabe, imperiul persan

Barnaby Rogerson, *Moștenitorii profetului Mahomed. Cauzele schismei dintre șiiți și sunniți*, trad. de Anca Delia Comăneanu, Polirom, 2007, 378 pag.

și pe cel bizantin, lanțul acesta este calificat de calitate al oricărui credincios islamic. Tocmai de aceea credința lor nu este o aptitudine teoretică amatoare de subtilități speculative, ci este un sentiment născut din rememorarea ritualică a vieții întemeietorilor islamului. Și cum a rememora viața unui om pe care îl consideri model hrănește dorința de a duce o viață asemănătoare lui, patima cu care un musulman își asumă credința dă naștere tocmai avîntului misionar despre care vorbeam mai devreme.

Cînd un șiiit se străduiește să imite modelul de viață al lui Ali – primul discipol al lui Mohamed și al patrulea calif al islamului în ordine cronologică (singurul dintre cei patru califi pe care șiiții, spre deosebire de sunniți, îl consideră un imam propriu-zis, adică o autoritate spirituală îndreptățită să interpreteze surele Coranului) –, sau cînd un șiiit cinstește ritualic jefa lui Hussein, fiu lui Ali, participînd la procesiuni publice în cursul cărora se flagelează alături de alți confrăți, el își asumă simbolic martiriul unui înaintaș.

De altfel, tot genealogia explică și împărțirea musulmanilor în șiiți și sunniți. La originea schismei stă conflictul dintre două personaje apropiate profetului Mahomed: de o parte Ali, venerat de șiiți, și de cealaltă parte Aîșă, una din soțiile lui Mohamed, femeia pe care șiiții o consideră prototipul de intrigantă ale cărei uneltiri l-au împiedicat pe Ali să capete puterea mai devreme. În plus, sunniții cred că Mahomed a murit cu capul în poala Aîșei, în timp ce șiiții cred că profetul a murit în brațele lui Ali.

Cartea lui Rogerson este o versiune picarescă a vieții lui Mahomed și a primilor patru califi. Din ea poți afla cum, dintr-o înlanțuire de războaie, de revelații religioase și de lupte pentru dobîndirea puterii, se poate naște o religie în fața căreia europenii nu știu deocamdată cum să reacționeze. ■

Povești pentru adulți

M-am întrebat adesea ce s-ar fi întâmplat cu Monica Lovinescu și colegii ei de generație risipiți în lume sau morți în închisori, dacă istoria și-ar fi urmat cursul lin, fără război, fără Garda de Fier, fără Cortina de Fier, fără dictatură sau exil, iar interbelicul nu s-ar fi numit așa, ci ar fi fost doar perioada normală de după Marele Război, primul și singurul. În reveriile mele o văd pe fiica lui E. Lovinescu și asistenta lui Camil Petrescu de la Seminarul de Artă dramatică ajungând o regizoare cunoscută, dublată neapărat de o romancieră. I-am citit cândva un microman, *În contratimp*, peste care am dat în câteva numere succesive din *Revista Fundațiilor Regale*, dar de care autoarea nici nu mai vrea să audă. Acum, după *Cuvântul din cuvinte* înțeleg de ce. Proza ei interbelică era o joacă vag sentimentală, în limitele obișnuite ale literaturii feminine tinere din epocă, deși fără despletiri lirice. *Cuvântul din cuvinte* e, în schimb, o carte cu miză maximă. Îndrăzneță stilistic, originală și bătaioasă.

Este parabola unei lumi totalitare, în care, azi, se poate recunoaște România dintre 1948-1989. Ar fi putut contura o utopie neagră, dacă n-ar fi, în fond, un roman realist, ascuns în limbaj esopic. Este, probabil, *primul roman politic esopic scris în literatura română modernă*. Cititorul trebuie să descopere realitatea printre rânduri, să caute subtextul. Cartea are 21 de capitole: sunt 21 de fețe ale răului lumii și cea mai puternică legătură între ele este absurdul. Un narator sau, mai des, o naratoare anonimă consemnează scene de viață cotidiană. Lumea e schimbată, de nerecunoscut, în cel mai concret mod cu putință: munții dispar, căci totul trebuie să fie nivelat, fără relief, oamenii au nevoie de alte capete ca să trăiască mai departe, plasa de interdicții riguroase și permisiuni bine delimitate îi acoperă, îi transformă în anonimi, lipsiți de personalitate. Cuvintele se golesc de înțeles. Totul poate deveni delict (delictul „de nap porcesc”, delictul de „abajur”), scrisul e un delict, literele sunt sau nu vinovate prin simplul fapt că există (și nu se poate să nu te gândești la controlul literelor de la mașinile de scris din anii '80), *atavismul* e un delict (în subtext, „originea nesănătoasă” de care erau acuzați copiii sau nepoții unor oameni care dăduseră contur României), apar ființe ciudate, *luptilul*, cumplita *pisică* (tortionarul), informatorii, delatorii, provocatorii, *suprapușii* (ofițerii de Securitate), oamenii sunt momiți cu *canalizarea* (aceștia erau numiți în realitatea pe care am trăit-o „mâncători de rahat”), se țin congrese stupide, se trăiește în *era ginandrelor* (era comunistă).

Cartea are o tensiune care se tot acumulează de la un capitol la altul, devine maximă în capitolul 18, torturarea unei fete, desigur nevinovată, și în capitolul 19, care descrie lumea pe dos, dictatura, demonica religie politică. Încheierea, splendidă, este o adevărată găselniță literară: scribul nu

mai are vorbe, trebuie să șteargă, să aproximeze, să se descurce cu înlocuitori, pentru că o nenumită cenzură a atins cea mai delicată materie primă a libertății: cuvântul. În *La apa Vavilonului* (Humanitas, 1999), Monica Lovinescu are unul dintre cele mai frumoase elogii aduse cuvântului și una dintre cele mai profunde profesiuni de credință ale unui scriitor: „Pentru un scriitor, inevitabil, Cuvântul a fost «la început». Soartă și instrument de lucru, singurul pe care nu-l poate lua în derâdere sau murdări prin minciună. [...] Nu poți crede un lucru și scrie contrariul său. Sau poți, dar atunci se răzbuună cerneala: nu se mai fixează pe hârtie”. Din această cauză, apariția cenzurii ideologice coincide cu sfârșitul cărții, altfel spus cu moartea literaturii.

Stilul Monicăi Lovinescu este alb, curat, fără adjective, învecinat cu replicile din teatrul absurd. E loc și de umor, și de un lirism care nu cade niciodată în sentimental, ci este mai degrabă tragic, ca în capitolul despre cuplul care așteaptă penibil, chinuitor, doar să treacă încă o zi, să treacă timpul, tocmai pentru că nu mai așteaptă *nimic* de la fiecare zi și pentru că „îți ia o groază de timp ca să îmbătrânești”. Dar capitolul meu favorit este al 8-lea, cel cu demersul administrativ pentru schimbarea *de cap*, o mică piesă perfectă, de sine stătătoare, din mașinaria acestei lumi opresive.

Nu știu dacă generațiile care n-au trăit comunismul vor decoda la fel ca noi, cei care l-am trăit, acest mic roman amar. Dar cred că el poate fi citit și de neavizați, așa cum publicul din 1932 citea, să spunem, *Brave New World* de Huxley.

***

În 1955, o tânără româncă de 32 de ani prezintă Editurii Denoel din Paris manuscrisul unei cărți în franceză, intitulată *Mots à mot*. Un titlu cu cheie: nu *Mot à mot*, „cuvânt cu cuvânt”, „literal”, ci *Mots à mot*, echivalent ingenios de Emmanoil Marcu, autorul unei versiuni românești fără cusur, prin *Cuvântul din cuvinte*. Este o carte de o nouitate pe care editorii francezi ai deceniului al 6-lea n-aveau cum s-o înțeleagă: ea vorbește despre o lume totalitară, în speță comunistă, pe care unii occidentali (sau unii estici mai tineri) au dificultăți s-o înțeleagă chiar și azi. Ea vorbește despre și chiar *în limba de lemn* cu trei decenii înainte de cartea scrisă de Françoise Thom (și publicată de Editura Julliard în 1987). În privința aceasta și în destule altele Monica Lovinescu este – din păcate, se poate spune – vizionară, nu pentru că ar fi inventat un concept nou (el exista), ci pentru că i-a prins între primii mecanisme și importanța. Autoarea, care ceruse azil politic în Franța imediat după abdicarea forțată a Regelui Mihai I, ultimul fir care mai lega *the brave new world* de cea veche, face parte din categoria celor care își dau seama imediat ce se întâmplă în istorie și nu se complac în iluzii. Și poate că principala calitate a cărții aceasta este: luciditatea. La Denoel manuscrisul este respins politicos: prea modernist! Va fi contribuit și vârsta autoarei, și țara din care venea, și faptul că, în fond, era o necunoscută care bătea la întâmplare la ușa editurii. Monica Lovinescu are de ales, în clipa aceea, între două destine: să persevereze ca prozatoare, scriind cât mai mult, ca să se impună, sau să renunțe cu totul la ideea de roman în favoarea „țării din gând”, adică a realității din patria părăsită. Se hotărăște pentru aceasta din urmă și, curând, revine în țară ca voce la microfonul unui post de radio interzis în România, dar cu atât mai ascultat. A mărturisit în repetate rânduri că nu și-a regretat nici o clipă opțiunea.

Răscrucile vieții sunt însoțite îndeobște de cruzimea unei nedorite alegeri, iar privitul îndărăt de neliniștea, niciodată potolită, a lui *dacă așa fi ales altfel...* Răscrucea înseamnă renunțarea la un destin în favoarea altuia. E un joc de hazard, din moment ce ambele drumuri îți sunt necunoscute, dar e și un joc de conștiință, pentru că ești obligat să sacrifici ceva. Nu știu dacă Monica Lovinescu a făcut alegerea cea mai bună renunțând la scris. Poate că destinul a fost mult mai generos cu noi, care o ascultam vorbind la microfonul *Europei libere* din România *prizonieră*, decât cu ea, care, liberă fiind, ar fi putut deveni un cunoscut „scriitor român de limbă franceză”. Dar cred că această consolare e suficientă, și pentru noi, și pentru ea.

Ioana PĂRVULESCU

(Textul reprezintă Prefața romanului *Cuvântul din cuvinte*, în curs de apariție la Editura Humanitas.)

Cuvântul din cuvinte

Un roman de Monica Lovinescu

8.

Aș vrea un cap, unul care să inspire încredere fără amintiri, vă rog. Fără amintirile mele, se-nțel Cum? Dacă al meu mai poate servi? Desi Dar altcuiva. Altfel de ce m-aș prezenta pe schimb? Nu am nici o intenție să încalc le Capul meu e în regulă, e perfect. Pentru viit posesor, va fi chiar o surpriză plăcută. Funcționează, uzat. Dar pur și simplu m-am săturat de el. Am nevoie ur de alt cap. Ce spuneți? De ce m-am săturat? Cum s explic... e mai complicat... În fine, dacă insistați, o să înc Face parte din procedură? Nu știam. Mă rog, dacă face pa Dar o să dureze și deja e coadă în spatele meu. N-au să aștepte? Fiecare când îi vine rândul? Vă dau o informație doriți, dar nu vă aud prea bine. Sunteți bu ridicăți puțin geamul ghișeului? Mulțumesc. Atunci, încep C.V.-ul. Cap născut pe 12 octombrie, la...

- Locul nu ne interesează. Mai departe.
- Cum? Locul e totuși esențial. Altfel, de ce aș vrea cap nou? E chiar partea cea mai importantă din biogra
- Îmi pare rău, dar regulamentul nu prevede.
- Dar ținutul?
- Ce ținut?
- Ținutul, regiunea, obârșia. Locul, cum sp
- Dumneavoastră. Dacă în capul pe care mi-l oferit
- sesc teiul ala de care nu mai pot scăpa, atunci la ce bu
- Fișele noastre nu conțin decât motivele schimb
- gradul de inteligență, profesiunea. Medic, cizmar, electro
- sau dietetician etc. Specialiștii sunt foarte sollicita
- acest moment. Chestie de modă. Contabilii nu prea
- au căutare. Avem o mulțime în stoc. Poate vreți un conta
- În primul rând, vă repet, vreau să evit ținutul.
- Ce?
- Nu vă enervați. Știu că folosesc greșit cuvântul. Lc
- vreau să evit locul. Locul, ce Dumnezeu... Teiul. Mir
- lui, în zori.
- Oricum, în privința teilor, nici un pericol. Toate cap
- noastre sunt garantat urbane.
- Există tei și în orașe.
- Foarte rar. Iar dacă vreți să intrați în detalii... Fi
- noastre nu conțin detalii. O fișă nu e o grădină. Doar
- să scriu și arborii, nu?
- O grădină, dumneavoastră ați spus-o. Tocmai
- vreau să evit: un cap cu grădină. Printre altele. E p
- condiție: fără grădină. După ce am pățit cu al meu, înțel
- că mi-a fost de ajuns.
- Înțeleg că refuzați descrierea obligatorie. Dacă o ț
- așa, trec la următorul. Nu sunt aici ca să pălăvrăgesc de
- natură.
- Nu vă enervați. Cred că aveți dreptate. Revin.
- născut la...
- Nu pricepeți că nu e inclusă?
- Data?
- Da, data.
- Nici data nu e inclusă?
- Văd că repet de pomană. Profesiunea, intelige
- gradul de uzură. Anii de război se socotesc dublu. Că
- Ce?
- Câți ani de război are capul dumneavoastră?
- Ca toată lumea, presupun.

La microfonul postului Radio Paris, în perioada scrierii romanului

...bombardamentele se socotesc în plus. Ați fost dată? Sunt și unii care nu au fost. Bombardamentele direct uzează enorm. Așa se consideră. Vreți un cap bombardament?
 Unul fără război, dacă se poate.
 Nu există așa ceva. Nici decedate, nici infantile. Imburiile înainte de vârsta adultă nu sunt autorizate.
 Vedeți că data contează...
 Ba nu contează absolut deloc. Nici n-ați citit chesrul. Mă faceți să-mi pierd timpul. Totul este indicat. Data adultă. Uite, aici. E limpede, nu? Bombardament direct. Bombardament prin persoană interpusă.
 Am din amândouă. Și direct, și prin persoană interpusă.
 Mă a și murit, de altfel. Trebuie menționată? Am uitat să spun că, în noul meu cap, nu vreau răposată. Nici unul. Nu, știți, sunt o grămadă. Aș reuși, eventual, să mă uitesc cu grădina, dacă cei pe care i-am întâlnit, cunoscuti recventat nu ar fi morți cu toții. Așa, grădina rămâne în capul meu. Nu e ușor, vă asigur.
 Iar începeți cu natura.
 Nu, vorbeam despre morți.
 Nici morții nu se înregistrează. Nu există rubrică de morți.
 Chiar dumneavoastră ați vorbit de bombardament prin persoană interpusă.
 E vorba doar de un șoc indirect. Dacă persoana care a lăngă dumneavoastră a fost atinsă, asta putea să vă scape un șoc. Contează pentru uzură.
 L-a provocat. Persoana a murit. Cu cei vii, te mai înțelege. Mai greu e cu morții, se țin scai de tine. Ei nu mai vreau să-i am lăngă mine tot timpul.
 Uite ce, așa nu merge. Schimbăm metoda, altfel nu măm nici până diseară. Întrebările, eu le pun. Dumneavoastră răspundeți. Înțeles?
 Să încercăm.
 Încep. Funcționare?
 Ce funcționare?
 Capul dumneavoastră, fir-ar să fie. Cum funcționează? Prost? Răspundeți cu da sau nu.
 Și da, și nu. Nu vă supărați. Dar nu pot să trișez. Funcționează și bine, și prost. Dimineața merge mai greu. Mă trezesc din vis...
 Lăsați visul. Numai visul lipsea. Eu vorbesc de funcționarea diurnă. Singura care se înregistrează.
 Aveți unul dintr-astea? Îl iau chiar acum.
 Ce să avem?
 Cap cu funcționare exclusiv diurnă. Gol la trezirea din noaptea. Fără să târască nimic după el. Apropo, studiile sunt foarte utile?
 Împreună cu gradul de inteligență și profesiunea, firește.
 Am o rugămintă. E vorba de bacalaureat. Îl dau din fiecare noapte. Aș vrea să scap de coșmarul ăsta.
 Cap cu funcționare exclusiv diurnă, ar trebui să fie util.
 Nu vă pot promite nimic. Într-adevăr, bacalaureatul se dă o singură dată. Dar am și capete fără bacalaureat deloc. Nu, bunaoară...
 Spuneți că aveți doar capete urbane.
 Ai noștri își pasc vitele la porțile orașului. Sunt și urbane. Din ceilalți nu luăm.
 Nu vreau văcari.
 Mă rog, nu insist. Mai ales că nu avem foarte mulți. Nu să vă fac un serviciu. Din cauza bacalaureatului. Mai ales căteva profesiuni fără bacalaureat, dar alea sunt excepții.

– În fond, bacalaureatul mă deranjează mai puțin. La nevoie, aș putea să-l accept. Dar aș vrea, în cele din urmă, să ajung la mare.

– Unde?

– La mare. Noaptea, încerc să iau trenul și să ajung la mare. Ei bine, oricât îmi dau silința, între mine și ea se ridică tot felul de diguri, momente de neatenție, obstacole, uit pentru ce am venit, îmi pierd timpul încercând să mă apropiu de ea și n-o văd niciodată. Totuși, marea e atât de liniștitoare! Mi-ar plăcea s-o privesc.

– Ce tot bateți câmpii acolo? Noi nu ne ocupăm de deplasări.

– Sau măcar cele patru persoane care sosesc în zori – așa cred, pentru că, trezindu-mă, continui să le văd –, ar trebui să pot scăpa de ele. Îmi stau pe cap. Mamă, tată, fiu, fiică. Au un aer de familie. Același gen de nas. Enorm. Provocator. Cum aș putea să scap de ei?

– Vă sunt rude de gradul întâi? În fișă se trec doar rudele de gradul întâi.

– Nu. Încercam să vă explic de ce nu pot răspunde cu da sau nu la prima întrebare, cea despre funcționarea capului. Dimineața, de pildă, răspunsul este mai degrabă nu. Mă trezesc greu. Până când mă adun, până alung familia cu nasuri ascuțite, până îmi trece teama de bacalaureat...

– Punctul ăsta măcar figurează în fișă. V-ați luat bacalaureatul?

– Îl iau în fiecare noapte, cum vă spuneam.

– Și ziua?

– Ziua, l-am luat o dată. Acum foarte mult timp. A fost chiar ușor, mai puțin sociologia. Nu înțeleg de ce, noaptea, mă încurc mereu la sociologie, deși am primit nota bună. Dumneavoastră ați auzit de insulele lui Iawhe?

– Nu.

– Nici eu. Nici n-ar trebui să existe. Dar ei îmi pun mereu această întrebare. Insula lui Iawhe este o insulă cu arbori de zădărnici, mi se spune. Arborii de zădărnici, da, i-am văzut. Dar nu pe insula asta.

– Știți ce, eu m-am săturat. Ați luat bacul, da sau ba?

– Bineînțeles. Am chiar și o licență.

– Deci studii superioare. Perfect. Profesia?

– Fără profesie.

– Am întrebat profesia!

– Fără. Nu am profesie.

– Fără profesie! M-ați făcut să-mi pierd timpul.

– De ce? Sunt dispusă să plătesc un supliment pentru un cap cu profesie. Dacă nu, o să iau unul fără, echivalent cu al meu. De fapt, prefer să fie cât mai puține profesii.

– Fără profesie, nu se face nici un schimb. Toate capetele noastre sunt garantate profesional. Ați fi putut să citiți regulamentul și să nu vă mai prezentați de pomană. Uite cine vrea să facă schimb: tot felul de târâie-brâu, de neînregistrați, de necalificați, de amatori, de ilegali, de apocrifi. Vin aici și ne împuie capul cu natura și cu geografia. Ne caută nod în papură. Și se miră că nu văd marea. Eu n-am nevoie să văd marea! Eu am o profesie!

– Nu suferiți că n-o vedeți?

– Nici vorbă, nu sufăr.

– Și pariez că nu aveți în cap nici un tei.

– Asta mai lipsea.

– Nici arbori de zădărnici...

– Nici un arbore. Niciodată. De zădărniciat sau nu.

– Atunci, nu ne-am putea înțelege? Cu o mică atenție din partea mea... Oamenii suntem. Rezolvăm între noi. Fără să înregistrăm oficial. Facem un schimb, ca să spun așa, personal. Nu par să fie probleme, aici, la dumneavoastră. E mai degrabă pustiu...

– Nu e pustiu. Am tot ce prevede regulamentul. Nici mai mult, nici mai puțin. Eu nu sunt un neînregistrat. Să schimb un cap cu o necalificată? Ca să mă procopsesc cu tot ce mi-ai înșirat dumneata? Nici să nu te gândești. Zi mersi că nu te raportez la șefi. Și să nu te mai prind pe aici. Un cap nu se dă orișicui. Unde o să ajungem dacă oricine se crede îndreptățit la un cap?

20.

Profetul ne-a avertizat: „Începe Era ginandrelor.” Dar, pierdut cum era în mulțimea profeților, l-am ignorat. Vom plăti veșnic acel moment de neatenție. Totuși, oare chiar nu aveam nici o scuză? Eram coplesiti de prezicători, augurii mișunau peste tot, la fel psihagogii, crespologii, haruspicii. Pythiile nu lipseau nici ele. Nu eram sceptici din fire, dar atâtea preziceri ne oboseau. Comunicarea cu viitorul era blocată. Nu mai vorbesc de cea cu lumea de dincolo. Începutul acestui fenomen de clarviziune colectivă nu ne-a trezit suspiciuni. Atunci când, în piața publică, trei astrologi au strigat în cor: „Cireșele nu vor mai avea cozi când popoarele vor înceta să se ucidă pentru cozi de cireșe”, ne-am lăsat treburile baltă, am mâncat toate cireșele din țară și am îngropat cozile. Ne-am ales cu o pântecărie la scară națională, dar luptele fratricide n-au încetat. Iar atunci, cu credința noastră secătuită, cum era să-l credem pe el, un ins pierdut în mulțimea magilor și, pe deasupra incapabil să-și ridice glasul ca să ne urle profeția lui? Era bâlbâit, afirmă unii martori. Avea o voce behăită, pretind alții. Dar indiferent că vorbea pe nas sau peltic – măturile, mai ales contradictorii, nu pot fi luate în seamă –, problema e alta. Problema e că nu se purta ca un profet. Își șușotea prezicerea la urechea trecătorilor, și abia termina s-o mormăie că își cerea pe dată plata. Acest milog al harului cerșea. Cu o voce umilă, slugarnică, își susura refrenul („Era ginandrelor începe”), apoi întindea mâna, gata să se evapore,

să dispară, ferindu-se să apară în public la fel ca ceilalți, în plină lumină. Pe scurt, l-am ignorat. Pe vremea aceea, fusesem preveniți că răul va veni pe apă. Ne petreceam tot timpul astupând izvoarele cu pietre și cărămizi. Ne deshidratam. Ne uscam pe picioare. Un oracol pe zi nu era totuși cam mult? Am avut unul și pentru foc. Trebuia să ne purificăm prin foc. Am ars ce mai rămăsese din oraș – în bună parte demolat deja, cu pietrele și cărămizile astupasem sursele de apă –, și cu ce ne-am ales? Cu nimic, doar cu truda de a-l reconstrui. Dar oracolul cu numele moderate, vi-l amintiți, onorați bătrâni și vecini? Când somnambulul și cabalistul și-au clamat sentința: „Suprimați toate numele moderate”, am crezut că va fi ușor. Mai rapid decât înghițirea cireșelor. Mai suportabil decât apa. Sau decât focul. Fără prea multă chibzuință, am hotărât de comun acord să le urmăm recomandarea. Câteva botezuri, pe ici, pe colo, aveau să fie suficiente, credeam noi. Ne-am înșelat. Amarnic. Bon, Ledoux, Gentil – pe astea le-am lichidat rapid. Dar recensământul care a urmat a arătat că, în realitate, fără măcar să știm, eram o națiune de moderați. O națiune disimulată. Fiecare nume, chiar și cel mai bizar, ascundea o moderație. A trebuit, onorați străbuni și vecini, amintiți-vă, a trebuit să schimbăm starea civilă a întregii țări și, pentru a evita alte complicații, să desemnăm un singur nume pentru toată lumea. Prin vot aproape unanim, am ales numele „Cutare”. Ce poate fi mai neutru, mai onest, mai puțin suspect decât acest „Cutare”? Trecând peste neajunsul infim că nu mai știm care e unul și care altul, am scăpat de probleme. Dar încă se făceau simțite urmările altor profeții. Apa trecea prin digurile ridicate cu atâta truda și părea chiar mai udă decât înainte, incendiul izbucnea din nou, pe neașteptate, iar cozile de cireșe îngropate se prindeau, deveneau cireși plini de cozi, fără fructe, care provocau aceeași dorință de răzburare. Și așa mai departe. În aceste condiții, cine să-l fi luat în serios pe boschetarul miracolului, cu ginandrelor lui? Totuși ginandrelor au venit – și restul odată cu ele. Cenușa și celelalte. Mai ales celelalte. Cenușa, la început, n-am luat-o în seamă. Deși umplea tot cerul, noi ne amăgeam că era o simplă reminiscență a incendiului. Plutea în aer, în roiuri dese de fulgi ca de zăpadă, dar se oprea în pragul caselor. O cenușă care se oprea în prag ar fi trebuit să dea de bănuț. Cine a mai văzut o simplă cenușă să umble cu astfel de viclenii și prudențe, de manevre, de calcule? Pe când ginandrelor... Erau în stare de orice ca să ne țină închiși în casele noastre. Planul era subtil. Iar noi, orbi. Orbi erau ochii pe care se depunea în straturi groase pulberea albă de îndată ce ne aventuram pe străzi, oarbă ne era judecata, orb era simplul bun-simț. Era ginandrelor începuse, iar noi negam evidența.

Cu ce preț, întrebați? Priviți-vă singuri, onorați străbuni și vecini, priviți-vă! Prețul e că am devenit aceste ecorșee ambulante, rămânând în picioare doar prin îngăduința ginandrelor, care nu atacă mușchii, nici oasele, dar ne lasă fără un petec de epidermă, cu excepția acestui deget ce reprezintă memoria noastră comună. Am înțeles doar atunci când ginandrelor au intrat în casele noastre. „Intrat” e un fel de a spune: cine a văzut vreodată o ginandră? S-au instalat în camerele noastre de alimente, pe copiii noștri, pe mobile, pe plapume. Am urlat, desigur. Dar cine să ne audă? Atâtea timp când ne-au ținut picioarele, am alergat. În casele noastre. Ne-am ascuns când într-un colț, când în altul. Suntem totuși un popor perspicace. Am înțeles rapid că ginandrelor nu catadiceau să scoțoacească prin colțuri. Ori se fereau de ele. Cine va putea să știe vreodată? Ungherele ne-au fost adăposturi. Poate că datorită lor mai avem mușchi. Și oase. Ne-am cățarat unii peste ceilalți ca să încăpem în colțuri și ne-am ținut pruncii pe brațe. (Primii atacați, cei mai fragili, mai vulnerabili, singurii care nu pot trăi fără epidermă sunt grămezile de sugaci de care nu mai știm cum să scăpăm. A rămas în viață unul singur, care a izbutit să crească totuși în această eră, sugaciul națiunii.) Lupta cu ginandrelor nu a durat prea mult. Ca să distrugă ce aveau de distrus, o dimineață le-a fost suficientă. Acum, așa cum știți, o, strămoși și vecini, nu se mai moare din cauza lor. Recidivele sunt rare. Ne înghesuim în unghere. Am renunțat la copii. Și la confort. Dar supraviețuim. Nu-i așa?

Străbunul face un semn. Corul răspunde:

– Da, supraviețuim.

Străbunul continuă:

– Căci, trebuie să fim dreți, ginandrelor ne hrănesc. E suficient să deschidem gura, fulgii pătrund și, gata, suntem sătui.

Corul:

– Suntem sătui.

Se pregătește imnul de slavă. Știu ce urmează, dar sunt surprins de fiecare dată. E paragraful meu preferat din rugăciune. Îmi place această trecere bruscă, această exaltare a vocii tânguite care devine fermă, accede la acute, se înalță la cânt. Această justețe a tonului. După sfârșire, jubilară acceptată, dobândită, proclamată. În fiecare seară aștept această clipă care-mi hrănește extazul. Bătrânul – pentru acest gest îi rezervăm un colț doar al lui –, bătrânul se ridică în picioare și intonează:

– Suntem fericiti. Că stăm nemișcați, că suntem hrăniți prin simpla înghițire a aerului, că stăm ghemuiți povestindu-ne istoria de dinaintea erei, la nesfârșit, în gol. Este o viață senină.

Corul scandează:

– Adevărata viață.

Rostirea cuvintelor pozitive poate duce la o transformare de viață, la cea mai mare victorie a existenței noastre.

l e c t u r i

Carmen Firan, *Puterea cuvintelor*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2007.

Metafora vindecătoare

happy” - taifasul și filozofarea balcanică stăteau plăcerea confabulației, constituiau o terapie de grup. Exactitatea exprimării riguroase, lipsite de îndoială, n-a ajuns vreodată să se ridice până la esență. Ea nu ne poate pune în armonie cu noi înșine, cu lumea și divinitatea.

Emigrarea a însemnat pentru Carmen Firan, ca și pentru mulți alți scriitori, „o renaștere înăuntrul altui înveliș de cuvinte sau... o moarte, simbolică și ea”. De obicei, concentrarea duce la clarificare benefică, la vădirea talentului scriitoricesc, dar poate provoca și înstrăinarea prin limbaj. Metafora își protejează unicitatea, își încuie bine magicul și face cheia scăpată.

Pentru un scriitor care a ales o nouă „casă a limbajului”, tema traducerilor și a relației scriitor-traducător devine preocupare permanentă. Asocierea sunetelor, misterul reușitei unei traduceri nu au explicație logică. De aceea, a recurge la *Horoscopul limbajului* (cum se numește unul dintre eseurile incluse în volum) pare un lucru de la sine înțeles. Carmen Firan îl citează pe discipolul lui Steiner, Yehuda Tagar, teoreticianul „filofoneticii” (al efectului produs de intonația anumitor sunete și cuvinte aspra unității trup-spirit), care identifică forțe ascunse în limbaj, tipare acustice capabile de a produce modificări mentale sau de comportament. Tagar vorbește despre sunete înzestrate cu atitudini, stări și acțiuni reglate de inflexiunea rostirii, ton și muzicalitate. Anumite similitudini în diverse limbi se datorează faptului că experiențe asemănătoare sunt exprimate prin sunete asemănătoare. Este linia pe care a mers în Europa, spre a cita doar un nume foarte cunoscut, Ernst Jünger, iar în România, compozitorul Octavian Nemescu.

Eseuri precum *Tipuri și categorii de metafore* sau *Metafora vindecătoare* atrag atenția asupra metaforei existențiale (apanajul artiștilor), metaforei politice, religioase, comerciale. Oamenii au predispoziția de a accepta mai degrabă sensul metaforic decât pe cel direct. „Refuzăm să acceptăm moartea, dar suntem gata să îmbrățișăm ideea reînvierii, a paradisului, a călătoriei eterne prin univers în așteptarea reîncarnării... Ne e mai teamă de iadul de dincolo decât de cel de aici”. Metafora, care face copilăria fericită («poveștile sunt citite în special seara la culcare, tocmai pentru că universul lor simbolic oferă siguranță și refugiu liniștitor») poate fi utilă terapeuților, celor care au înțeles că «pe măsură ce societatea își revendică triumful funcționării eficiente... alienarea și depresiile nu sunt un mof». Tensiunea, stressul, nefericirea „care băntuie o lume croită grandios, care își are însă prețul și victimele ei» ar putea fi înlănzite

cu ajutorul metaforei vindecătoare.

Rugăciunea este „un exemplu al puterii cuvintelor bine alese și direcționate instinctiv spre atingerea unor scopuri concrete (îndepărtarea bolii, răului, nedreptății) sau a unor praguri spirituale evolute (iertarea, smerenia, împăcarea)”. Împăcarea cu rosturile lumii „prin înțelepciunea care exclude resemnarea, dar ține mintea trează, curioasă, deschisă”, prin renunțarea la orgoliu, prejudecăți și suficiență, prin blândețe, toleranță și iertare, nu vine neapărat din cărți sau din filozofie. „Bunicii noștri acordau importanță fiecărui cuvânt pe care îl scoteau pe gură... erau mânători genuini ai metaforelor existenței”. Nu degeaba, scrie Carmen Firan, în credința populară „cuvintele puteau îndupleca zeii, aduce ploaia, lega și deslega spiritele de energii ascunse, crea blesteme dar și miracole tămăduitoare, puteau schimba destinul ori împăca și ierta sufletul după moarte”.

Dacă realitatea e creată de oameni, dacă „trăim ceea ce reușim să înțelegem”, metafora vindecătoare ne poate pune în acord cu noi înșine, „deschizând canalele comunicării autentice și binefăcătoare cu ceilalți”. Eșul *Terapia prin metafore* face referire la psihiatrul Milton Erickson, fondatorul hipnoterapiei permisive, ale cărui reușite porneau de la spunerea unei povești în care metafora juca un rol determinant. „Hipnoterapia își bazează teoriile pe afirmația că din confruntarea voință-imaginație, imaginația iese întotdeauna învingătoare... să lăsăm visul... să se desfășoare în naivitatea lui și să fim spectatori entuziaști la propria noastră înscenare de destin”. Pe de altă parte, avertizează Carmen Firan, comenzile false trimise către subconștient pot fi citite de acesta ca fiind reale, ceea ce poate provoca instaurarea stării închipuite. „Ipocondrii se vor îmbolnăvi până la urmă de-adevărat. Nemulțumiților li se va lua darul. Înțelepciunea populară mai spune că de ceea ce îți-e frică nu scapi, gândurile se materializează în forme deja modelate imaginar”.

Citind - ca pe o convingătoare poveste - *Puterea cuvintelor*, mi-am amintit de una din scrierile lui Al-Gahiz (sec. 9), în care un sultan plătea poveștile cu „ideea de bani”. Totuși, ce lume dincolo de Ocean! Hipnoterapia o fi având rezultate concrete în America, dar în România, unde toată lumea e puternică în cuvinte, nu i-ar trece nimănui prin minte, chiar dacă ar avea bani destui, că ar putea să-i cheltuiască pentru a fi... împăcat cu sine. Ca să nu mai vorbim de împăcare, în general.

Grete TARTLER

ine are curiozitatea să acceseze site-ul new-yorkez de hipnoterapie, <http://www.hypnoterapyny.com/> va descoperi uluit fotografia poetei Carmen Firan, și dedesubt explicația: «Certified clinical hypnoterapist & counsellor. Member of the American Board of Hypnoterapy». Surpriza nu este totuși atât de mare pentru cei care știu că această scriitoare, absolventă a unei Facultăți de Matematică, stabilită din 2002 la New York, cu numeroase cărți traduse sau scrise direct în engleză, din 2005 membră a Asociației Naționale Americane de Hipnoză și a Comitetului American de Hipnoterapie, este o Sagetătoare cu vocația înțelepciunii, dar și a aventurii și schimbării, o personalitate atât de complexă încât lasă mereu la iveală altă scripă a cristalului multiplu șlefuit.

Schimbarea de identitate pentru care a optat Carmen Firan dovedește o mare încredere în rezultatele concrete ale cuvintelor, arta pe care poezii o stăpânesc intuitiv. Da, cuvintele sunt cele care pot aduce (apud Freud) cea mai mare fericire și cea mai cumplită disperare; prin mesaje lor, intenționate sau nu, te îndeamnă să crezi realitatea, stimulând sensibilitatea, simplificând rezolvarea conflictelor, aducând înțelegere și respect între oameni diferiți; ele pot fi pietrele pe care pășești pentru traversarea torentului. Rostim zilnic mii de cuvinte fără a lua în serios puterea lor de a schimba lumea.

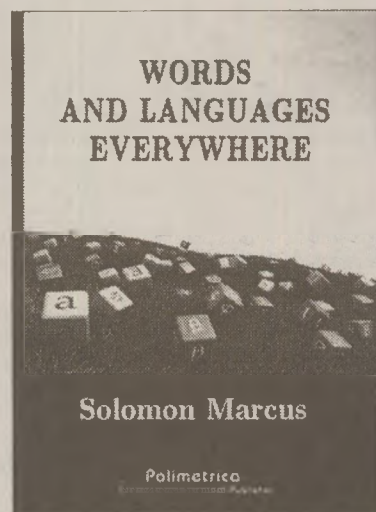
Eseurile publicate de Carmen Firan pornesc de la certitudinea că alegerea cuvântului potrivit e cheia succesului, că energiile benefice pot fi stimulate de acesta. Limbajul purtător de iubire aduce putere, dăruiește echilibru și integritate; rostirea cuvintelor pozitive poate duce la o transformare de viață, la cea mai mare victorie a existenței noastre. „În copilărie alegeam un cuvânt și îl repetam la nesfârșit, până ce își pierdea sensul. Silabele... păreau ca dintr-o limbă străină, încă neinventată sau demult părăsită... Continuum să repet același cuvânt până la completa lui descarnare, până nu mai rămânea din el decât osul alb, fragil, o falangă ridicată spre cer...” (În *căutarea esenței*).

Astfel dematerializate, cuvintele sunt vizate, salvate, protejate. Spre deosebire de „cuvintele impuse de dictatură, care puteau intra în două pagini de dicționar... un coșmar lingvistic din care fiecare se salva cum putea”, limbajul artiștilor avea nuanțe, mister, evadând în fabulă și imaginație. Spre deosebire de cuvintele „abuzate”, demonetizate, obosite - aceleași în mentalitatea catastrofică a lui „se poate și mai rău” a regimului comunist și în optimismul american al refrenului „don't worry, be

Solomon Marcus la o editură italiană

În iulie 2007, a apărut o nouă carte a lui Solomon Marcus: *Words and languages everywhere*, Polimetrica - International Scientific Publisher, Milano, 2007, 540 pagini. În prezentarea de pe coperta volumului se subliniază că limbajul merită să fie considerat una dintre cele mai importante paradigme ale culturii contemporane. În favoarea acestei afirmații, autorul a publicat în ultimii 50 de ani numeroase articole. Cartea de față selectează 40 dintre ele. Acestea, nu numai că prezintă un interes în sine, dar atrag atenția asupra unor aspecte absente din cele mai multe sinteze dedicate limbajelor. Sunt parcurse chestiuni de o mare diversitate, privind limbajele naturale, combinatorica, informatica, studiile despre creier, genetica moleculară, structurile chimice isoprenoide, nevoile umane, cuvintele infinite, limbajele formale, procesele de învățare, economia, sociologia, logica, filozofia, sime-

tria și arta; în toate aceste domenii sunt implicate structuri de limbaj. Entități existențiale și computaționale, abordări analitice și generative, structuri discrete sau continue, gramatici și numere, cuvinte periodice, fenomene de simetrie în artă, toate acestea sunt implicate în demonstrarea prezenței cuvintelor și limbajelor peste tot în jurul nostru. Câteva texte au un obiect mai special, ca evoluția ideii de demonstrație, tipologia impreciziei, lucrarea lui Duns Scotus privind existența, unicitatea și infinitatea lui Dumnezeu. În partea finală, sunt prezentate două interviuri acordate de autor.

i n e d i t

O epistolă de la Duiliu Zamfirescu

„STRADA NEGUSTORI 16.

Iubite Domnule Văcărescu,

Fie ca Sfântul Ioan Botezătorul, Sf. Ioan Evanghelistul, Sf. Ioan Gură de Aur, Sfântul Ioan Climacul, Sf. Ioan Damaschin și toți Împărații și Sfinții Părinți ai Sfintei noastre biserici de Orient, Ioan II Comnenul, Ioan III Duca, Ioan IV Lascaris (pardon, strămoșul meu) și mulți alți Împărați și Împărătese, *Jean sans terre* (et surtout celui avec des terres), *Jean le brave* etc. etc. să-și unească duhul și harurile, pentru ca Urmasul Văcăreștilor să trăiască ani mulți fericiți, împreună cu respectabila și demna sa soție, Coana Frosa, cu fiica lor Elena până de aur, Zoe Cari-bolli, cu al lor ginere, viitor urmaș al eroilor pământeni.

Cu multă smerenie și mare plăcere am primit noi și urmașii noștri acele dulci lucruri ce ați binevoit a ne trimite de Sfântul Vasile, - drept aceea vă mulțumim.

În curând sperăm să avem cinstea de a vedea fața D-Voastre, pentru a ne îndeletnici la vorba despre tâlcuirile moștenitorilor lui Mihalachi Woda.

Cu dragoste și plecată cinste

Al D[omniei]-V[oa]stre bun prietin
Duiliu Zamfirescu

Duminecă”

Prin doamna Mariuca Vulcănescu, fiica lui Mircea Vulcănescu rămasă în București, am făcut la începutul anilor '90 cunoștința rudei sale, regretata doamnă Ioana Falcoianu, descendentă a vechii familii boierești olteneste a Falcoienilor. Foarte departe de a avea orgoliul prestigiosului său arbore genealogic, doamna Ioana Falcoianu - nepoată de văr primar a Elenei Văcărescu, a cărei mamă era născută tot Falcoianu - era o întrupare a modestiei și a bunăvoinței pline de naturalețe. Locuia în apropierea Pieții Aviatorilor - astăzi Piața Charles de Gaulle - și am avut prilejul să-i admir evocatoarele portrete de familie, precum și colecția de fotografii vechi - realizate în cea mai mare parte de către unchiul ei, Radu Falcoianu - dintre care pe unele a avut chiar generozitatea să mi le dăruiască, văzându-mă pasionat de lumea românească de altădată.

Între hârtiile domniei sale am dat peste scrisoarea de felicitare de mai sus, trimisă de către scriitorul Duiliu Zamfirescu, prietenului sau diplomat Ioan Văcărescu, tatăl Elenei Văcărescu, cu prilejul zilei sale onomastice. După numele străbunicului poet, destinatarului epistolei i se spunea chiar "Enăchița". Fiu al poetului Iancu Văcărescu și nepot al poetului Alecu Văcărescu, a fost căsătorit, după cum este cunoscut, cu Eufrosina (Frosa) născută Falcoianu, amintită în rândurile de mai sus. Ioan Văcărescu s-a aflat în post în diferite capitale, între care la Bruxelles, în calitate de ministru plenipotențiar. Ioan Văcărescu, „Urmasul Văcăreștilor”, a moștenit conacul și moșia strămoșească de la Văcărești (lângă

Târgoviște), unde a și reconstruit - în anul 1868 - capela vechii curți boierești. Ruinele capelei - construită într-un stil eclectic îmbinând elemente neoclasiche cu altele neogotice - conferă individualitate și aer romantic acelor locuri de care sunt strâns legate începuturile literaturii moderne românești.

În afară de Elena Văcărescu, „pană de aur”, atât de stimată și de febrila scriitoare franco-română, Ioan și Eufrosina Văcărescu au mai avut o fată, Zoe, menționată și ea în această epistolă, căsătorită cu colonelul Mihail Caribol, scoborător pe linie feminină al boierilor Dudești. Numele său de familie apare sub o formă italianizată - „Cari-bolli” -, dar este de fapt de origine greco-turcească. Conținea inițial sufixul „-oğlu”, adică „fiul lui”, fiind așadar vorba de „Cariboğlu” = „fiul lui Carib”.

Tonul lui Duiliu Zamfirescu, el însuși de profesie diplomat - și care avea să ajungă chiar ministru de Externe - este jovial și glumeț. Enumerarea sfinților, a împăraților și a regilor intră în această ordine a ludicului și a unei lejere ironii. Solemnitatea felicitării este astfel bemolizată, pentru a fi scoasă de sub riscul banalizării urărilor de fiecare an.

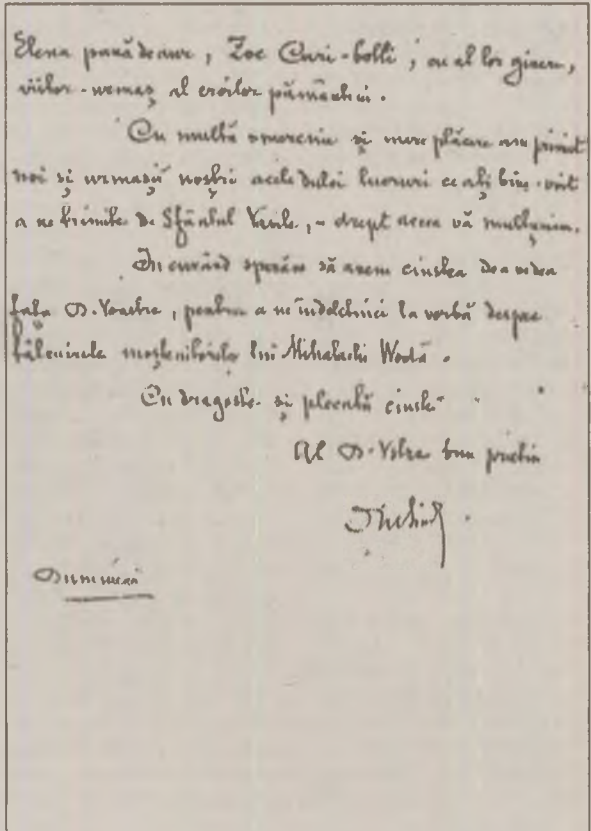
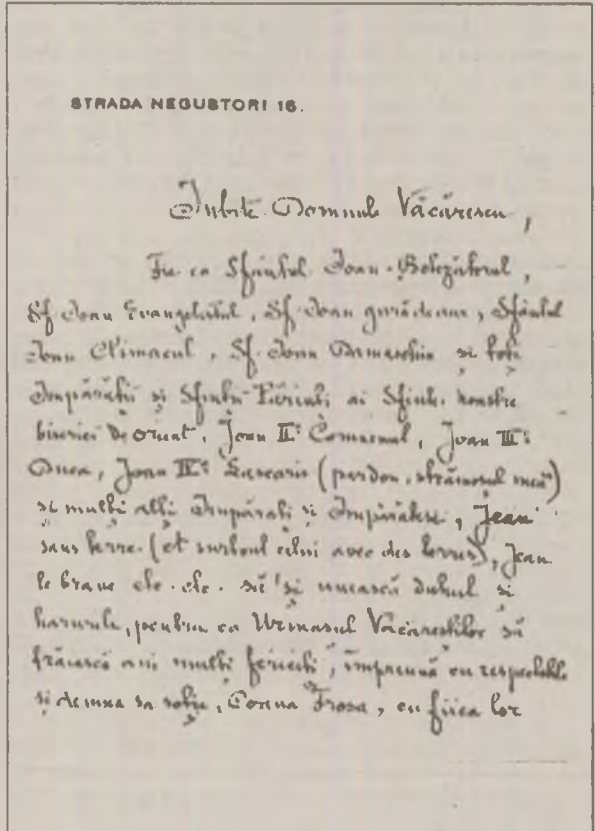
În ceea ce privește pe sfinții amintiți de scriitor, poate că este necesar de precizat faptul că „Sfântul Ioan Climacul” este același cu Sf. Ioan Scărarul sau Sf. Ioan Climax (= „scară”), cel a cărui scriere teologică clasică despre virtuțile monahale se găsește atât de frumos ilustrată în frescele exterioare ale mănăstirilor din Nordul Moldovei, mai ales la Sucevița. Întrucât privește enumerarea împăraților bizantini, se cuvin două observații: Ioan al III-lea (1222 - 1254; anii indică firește perioada domniei) avea patronimul principal „Vatatzes”, dar probabil, pentru a-l integra mai clar într-una dintre dinastiile bizantine, este menționat cu numele de „Duca”. Ioan al IV-lea Lascaris (1258 - 1261), ultimul împarat de la Niceea, nu era, cu certitudine, strămoșul lui Duiliu Zamfirescu. Chestiunea aceasta a făcut în epocă - dar și mai târziu - să curgă multă cerneală (vezi, de pildă, Al. Sandulescu, *Pagini de istorie literară*, București, Editura pentru Literatură, 1966, pp.5-6, precum și monografia lui Mihai Gafița despre Duiliu Zamfirescu). Este bizar felul în care scriitorul a ținut cu obstinație la această genealogie fantezistă. A făcut-o probabil pentru a se integra mai bine în lumea diplomatică și foarte aristocratică în care și-a dus existența. Poate că și sejurul său diplomatic în Italia l-a stimulat în acest sens, având în vedere faptul că acolo exista în diferite locuri amintirea numelui bizantin „Lascaris” (chestiunea am putut-o constata de curând în Sicilia). Oricum, de la familia de mici boieri Lascăr din Focșani, de obârșie grecească, din care provenea bunica paternă a scriitorului, și până la atât de îndepărtatul - în timp și spațiu - Ioan al IV-lea Lascaris era cale foarte lungă...

În scrisoarea-felicitare rămân neclare două formulări: de ce ginerele lui Ioan Văcărescu, nenumitul colonel Mihail Caribol, era privit de scriitor drept „viitor urmaș al eroilor pământeni”? Era oare aceasta o ironie, de altfel nejustificată, la adresa obârșiei alogene a familiei acestuia. Nejustificată, pentru că pe de-o parte Caribolii deveniseră de generații boieri munteni, mătușa lui Mihail Caribol, Catinca, fiind soția lui Ion Câmpineanu. Prin strămoșii Dudești, Caribolii descindeau, pe linie feminină, din stolnicul Constantin Cantacuzino. Pe de altă parte, Duiliu Zamfirescu, nepot de fiică al negustorului bulgar Pavel Minco din Focșani, având de asemenea ascendență grecească și sârbească, putea cu greu să se prevaleze în atlet al autohtoniei. Cealaltă expresie învaluită în ceață se referă la „tâlcuirile moștenitorilor lui Mihalachi Woda”: o formulă criptică demnă de Mateiu Caragiale. Cuvântul „Woda” este scris cu „W” (majusculă), cu referire la monograma voievodală „VV”.

Rândurile - cu scris regulat și elegant - trimise de Duiliu Zamfirescu colegului său de breaslă diplomatică Ioan Văcărescu nu sunt cu siguranță anodine, chiar dacă nu aduc noutăți propriu-zise pentru biografia marelui scriitor. Teama ca ele să nu se piardă m-a făcut să încerc a le introduce astfel în circuitul istoriei literare. Intelctualii de elită își trimiteau felicitări pline de spirit și chiar cu accente ironice, fără ca aceasta să supere pe cineva. Era o modalitate a acestei lumi elevate de a celebra sentimentele de prietenie și de prețuire, fără a cădea în patetism și retorică de ocazie.

Mihai Sorin RĂDULESCU

România literară nr. 30/3 august 2007

um Istrati avea să fie, în 1929, unul dintre primii scriitori europeni foști «tovarăși de drum» care au spus *Nu!* dictaturii staliniste, scoaterea lui din «tabloul» vechii mișcări sau măcar deplasarea într-o zonă periferică a acesteia erau inevitabile.

istorie literară

„Un anarhist al dracului de deștept”

– amintiri inedite despre tânărul Panait Istrati,
sindicalist la Brăila –

risipitor» la caldul sîn al patriei muma, deși cine socotește cît a stat de fapt Istrati în România între 1930 și 1935, ultimii lui cinci ani de viață, constată, prozaic și imbatabil, că a fost o ședere intermitentă, cu mari, îndelungate, evadări în străinătatea ce-l descoperise și-l impusese. Un destin confirmat și în prezent: Panait Istrati se află pe lista celor o sută de romane recomandate de Ministerul Educației Naționale din... Turcia. Dar asta e o altă poveste.

***

nouă evadare, la o nouă fugă, de unul singur, așa cum făcuse și în 1916, cînd își abandonase prima nevastă... Nu i-a mai reușit.

***

Copil în anii 1909-1911, anii în care este documentar atestată cea mai intensă implicare a lui Istrati în militantismul sindical (în februarie 1910, la congresul de reconstituire a Partidului social-democrat și a sindicatelor, el fusese, de exemplu, unul din cei patru secretari ai prezidiului și prezentase moțiunea despre sindicate), S. Schafferman are amintiri mai ales despre manifestările publice ale acestui activism. Dacă există consemnări în gazetele epocii de unde rezultă că tânărul Istrati (avea 25 de ani în 1909) ținea deseori discursuri mobilizatoare muncitorilor din port, evocarea lui S. Schafferman îl prezintă în acțiune. Oratorul de masă Istrati pare să aibă o strategie a intervențiilor, vorbește de obicei la urmă, începăturile discursurilor sînt reținute, inclusiv ca volum acustic – pe vremea aceea nu existau microfoane pentru amplificarea vocilor slăbănoage –, pentru ca la sfîrșit să se dezlănțuie și să prefacă tribuna într-un ring:

«La întrunirile improvizate, ca și la cele programate, ultimul lua cuvîntul Istrati, dacă nu erau oaspeți veniți de la «centru», ceea ce se întîmpla destul de des. Apariția lui la tribună era primită cu ropote de aplauze. [...]

După înfruntarea de pe fața lui se ghicea că în răgazul unei introduceri fade sau în pauza unor aplauze se consuma efortul de gîndire pentru ceea ce trebuia să spună mai departe. Am și acum tabloul în fața mea. Incepea cu un glas scăzut și monoton, lipsit de tonalitate, aproape șoptit, parcă povestea un basm de adormit copil. De pe masa îmbrăcată în pînză roșie, își scruta cu ochii micșorați de miopie mulțimea din fața lui, ca și cum abia o vedea și încerca să-și dea seama cine sînt oamenii din fața lui și ce așteptau de la el. După aceea, aproape brusc, ridica treptat tonul și se lăsa furat de o impetuoasă declamativă, pînă se dezlănțuia ca un uragan în stare să ducă cu rafalele sale toată mulțimea adunată în sală. După fiecare frază, își scutura capul leonin cu părul mare, trecîndu-și palmele prin el sau își proiecta brațele în aer, parcă gata să se rupă din încheieturi și să cadă ca un vultur peste cei din fața lui, alergînd de la un capăt la altul al tribunei cu nervozitatea unui saltimbanc în căutarea locului unde ar fi trebuit să se arunce în gol. Mă găseam foarte aproape și simțeam cum podiumul tribunei joacă sub pașii lui neastîmpărați și mă temeam că masa se va prăbuși peste rîndurile din față, de unde era urmărit cu ochi injectați, în așteptarea părții senzaționale a discursului, un fel de desert inevitabil în acest gen de oratorie. Ea venea în limbaj violent cu acuzații la adresa burgheziei, a capitaliștilor, a șefilor de autorități, ca și cum fi avea înaintea lui, întreținea cu ei un dialog de la egal la egal, fără apelative de reverență, vorbind cu ei la persoana a doua, provocator, fără considerație pentru titlurile lor sociale. [...] În sală se aflau întotdeauna agenți acoperiți, trimiși să spioneze și să noteze declarațiile incendiare ale «mihiliștilor». Istrati îi cunoștea, dar nu se sinchisea de prezența lor. [...]

Comun în epocă, stilul inflammat, stilul mîniei era cel preferat de militanții socialiști și sindicaliști, iar Istrati nu face excepție de la regulă, elocința lui se bizuie pe formule populare și invectiva spumegătoare. Are însă

Rămîne un mister de ce, odată ajuns vedetă literară în Franța, în anii '20 ai secolului trecut, Panait Istrati și-a minimalizat în chip aproape sistematic tinerețea de militant sindical și socialist din România anterioară primului Război Mondial.

Nu e singura enigmă a unei biografii cu încă multe necunoscute, biografie a cărei realitate documentară este oricum foarte departe de caracterul rapsodic pe care în bună parte i l-a confecționat Istrati însuși, parcă mizînd pe lenea posterității.

De ce a ținut el morțiș să acrediteze legenda că, în 1916, cînd a ajuns în Elveția, n-ar fi știut o boabă franțuzește, deși luase chiar și lecții cu un cunoscut profesor brăilean, iar după întîia lui călătorie la Paris, în 1913-1914, dădea la întoarcere citate în franceză, se poate explica. Se poate explica și de ce și-a estompat bogata, totuși, activitate de jurnalist din România și întinderea în timp a acesteia. Mai puțin însă și de ce a ținut de asemenea să-și dilueze rolul de sindicalist și de lider socialist.

Un sprijin neașteptat i-a fost adus însă lui Istrati de ceea ce s-a petrecut ulterior. Istoria mișcării sindicale și social-democrate românești de pînă la 1916 a fost deopotrivă îngropată și desfigurată de consecințele revoluției bolșevice din Rusia și ale instalării în România, trei decenii mai tîrziu, a unui regim dictatorial comunist de ocupație. Cum Istrati avea să fie, în 1929, unul dintre primii scriitori europeni foști «tovarăși de drum» care au spus *Nu!* dictaturii staliniste, scoaterea lui din «tabloul» vechii mișcări sau măcar deplasarea într-o zonă periferică a acesteia erau inevitabile. Foarte cosmetizată în funcție de cerințele ideologice ale momentelor cînd au fost redactate, «memoriile» unora dintre foștii lui tovarăși deveniți și rămași bolșevici (Alec Constantinescu, Gh. M. Bujor) îl prezintă de aceea pe tânărul Istrati în ipostaza unui aderent accidental, instabil și chiar nociv, prin datele temperamentale, mișcării.

O imagine pe care o contrazic amintirile, inedite pînă acum, rămase de la un jurnalist brăilean, S. Schafferman. Născut în 1903, S. Schafferman (semna S. Pastorescu) a fost din 1930 directorul cotidianului *Ancheta* (suprimat în 1948 de regimul comunist), ziar la care Panait Istrati a colaborat. Aici, de exemplu, a publicat el, în decembrie 1930, un articol ce avea să fie îndelung exploatat de o anumită posteritate lacrimogen patriotardă, articol cunoscut și reprodus în numeroase ediții, inclusiv în ediția academică de *Opere* scoasă în 2003, sub răsunătorul titlu *De ce m-am retras la Brăila*; în realitate, titlul sub care a apărut, dat de Istrati însuși, fusese doar *Brăila...*! Prea banal, prea modest, probabil, pentru plastografi. În arhiva rămasă de la S. Schafferman există de altfel și o fotocopie a manuscrisului. Pe baza acestui mic fals a fost construit apoi confortabilul mit al «părăsirii» Occidentului hapsîn și al întoarcerii «fiului

Soția lui S. Schafferman, Silvia, era vară primară cu Mihail Sebastian. «Mîine plec la Brăila la botezul copilului Silviei», se menționează în *Jurnalul* acestuia, la 21 noiembrie 1936: «copilul Silviei» se numește Bazil Schafferman, este inginer și trăiește în Israel, unde S. Schafferman plecase în 1963.

«Prezență activă și permanentă în presa israeliană de limbă română», cum este caracterizat în volumul *Generația de sacrificiu* de Solo Har-Herescu (Tel Aviv, 1981), prezent de asemenea în emisiunile în limba română de la radio «Kol Israel», S. Schafferman a publicat între altele un important eseu memorialistic despre Panait Istrati («Evrei în viața și opera lui Panait Istrati», *Shevet Romania*, nr. 2, octombrie 1977). În România deloc sau puțin cunoscut, acest eseu avea să stea la baza cărții lui David Seidmann, *L'existence juive dans l'oeuvre de Panait Istrati* (Librairie A.G. Nizet, Paris, 1984).

De la S. Schafferman au rămas de asemenea cîteva zeci de pagini dintr-un proiectat volum de amintiri despre Istrati. După moartea lui (18 martie 1991), întreaga arhivă a fost predată de fiul său, Bazil Schafferman, Universității Ebraice din Ierusalim. Aici se află, dactilografiate și pe alocuri corectate de mîna, și cele aproape 70 de pagini din cartea începută de S. Schafferman. Pe care le-am putut citi, cu îngăduința dlui Bazil Schafferman, cu bunăvoința dnei Ditza Goshen, de la Centrul de studierea istoriei evreilor din România de la Universitatea Ebraică din Ierusalim și cu ajutorul prietenesc și colegial al lui Leon Volovici. Chiar dacă incompletă (lipsesc paginile 1, 7, 8, 58-64, 78; ultima are numărul 79), chiar dacă este în mod evident o formă imperfectă, cu multe și evidente greșeli de dactilografie, plină de ștersături și corecturi manuscrise, dactilograma rămasă de la S. Schafferman conține mărturii extrem de prețioase pentru clarificarea perioadei de militantism sindical și social-democrat a «tînărului Istrati». Amintirile fostului director al *Anchetei* sînt în mod evident «completate» cu date și informații ulterioare, fie livrești, fie provenite din tradiția orală brăileană a anilor '20-'30 ai secolului trecut, fie, altele, de la Istrati însuși ori confirmate de acesta la întîlnirile dintre ei. După plecarea din România, S. Schafferman a avut o strînsă corespondență cu I. Lazaroneanu (avocat cu preocupări literare), scrisorile acestuia se găsesc de asemenea în arhiva rămasă, iar «tema Istrati» revine în aproape fiecare epistolă, uneori cu amănunte foarte utile pentru cunoașterea și înțelegerea biografiei scriitorului. Vor mai fi existînd pe undeva, în România însă, și scrisorile trimise de S. Schafferman lui I. Lazaroneanu?! Găsirea lor ar putea aduce, de exemplu, indicii noi despre motivele colaborării lui Panait Istrati din ultimele patru luni de viață la dubioasa publicație de dizidență legionară *Cruciada Românilor*. Istrati era aproape muribund și nu mai visa decît la o

Publicul Avignon-ului e un public „politic” de stînga și anul acesta, dincolo de gesticulația aniversărilor, el a venit aici marcat de amprenta înfrîngerii.

a r t e

Festivalul de la Avignon își sărbătorește în 2007 o vîrstă aproape de pensie, 60 de ani. Eu, într-o dimineață, am descoperit că, la rîndu-mi, îmi puteam sărbători 30 de ani de prezență acolo: sărbătoare publică și sărbătoare personală reunite! Toată această lună ele au fost, pentru mine, indisolubile și, fără îndoială, aceasta mi-a explicat melancolia și ușoara distanță. Cum să te eliberezi de timp, care nu e obligatoriu festiv și de scepticismul motivului care mi s-a impus de la început: „aceeași piesă cu aceeași actori”? Și eu sunt obosit de ceilalți, așa cum ei sunt obosiți de mine, îmi spun în mod lucid. Ne recunoaștem dar nu ne mai descoperim... momentul îndepărtării de festival a venit. Pentru a mă îndrepta spre altundeva? A căuta altceva? Pentru a mă elibera de riscul repetiției. Dar, dincolo de această stare personală, festivalul el însuși, repetînd aceleași rituri, aceleași spectacole care au sedus fără să exalte, mi s-a părut obosit. Cineva a observat lipsa obișnuitelor tensiuni și crispări, a conflictelor, ca și cum în acest an aniversar invitații nu vroiau să perturbe ceremonialul. Explicația poate vine de altundeva, din afara teatrului. Publicul Avignon-ului e un public „politic” de stînga și anul acesta, dincolo de gesticulația aniversărilor, el a venit aici marcat de amprenta înfrîngerii: el nu abandona teatrul dar nu se putea disocia de gustul amar al dezintegrării partidelor de stînga. Niciodată nu s-a vorbit mai puțin de politică decît acum, dar niciodată consecințele ei n-au fost mai prezente. Dezabuzare de înfrînti ce se consolează prin artă!

Cum să nu interpretezi astfel emoția produsă de marele gest comemorativ care reunea în curtea Palatului papilor două vechi glorii ale festivalului din epoca lui Jean Vilar: Jeanne Moreau și Sami Frey. Ei citeau textul lui Heiner Müller, *Quartett*, inspirat de romanul epistolar al lui Laclos, *Legături periculoase*. Amanți frenetici de altădată care au fost Valmont și Madame de Merteuil își rememorează aventurile rejucînd scenariul relației lor perverse: pasiunile însă s-au stins, n-au mai rămas decît vorbele, cochilii goale, frunze moarte... Evident că succesul acestei lecturi se datorează profundului sentiment de „reînviere” a memoriei vilariene grație interpreților carismatici. Dar cînd au apărut pe scenă, amîndoi în negru, ea cu un mers șovăielnic, el splendid ca acum patruzeci de ani, cum să nu crezi că vezi fantome? Fantomele festivalului. Și, m-am întrebat atunci, nu evocau ele de asemeni o veche iubire toridă de teatru care astăzi, în 2007, am retrăit-o ca în romanul lui Laclos, a sfîrșit în copie dezabuzată?

Cealaltă aniversare era consacrarea lui René Char, poetul care a avut intuiția originală a festivalului căci el i-a propus lui Vilar să organizeze o primă Săptămîna a Artelor în curtea Palatului. El trăise sub Ocupația germană în sudul Franței unde condusese mișcarea de rezistență contra nazismului și la această alianță a poetului cu războinicul mă gîndesc de cîte ori mă duc în casa lui pe care azi o locuiesc niște prieteni apropiați. Acolo s-a refugiat partizanul și tot acolo, în munți, l-a primit pe Heidegger în 1948: dincolo de ura între

Avignon, 60 de ani

nații, gest de reconciliere între intelectuali înrudit cu acela al lui Vilar care a pus în scenă *Prințul de Homburg* a lui Kleist, la doar cîțiva ani după sfîrșitul războiului. Un regizor pretențios a montat paginile lui Char scrise la acea epocă, pagini spuse pe un ton stupid copilăresc sau forțat umoristic: îndrăgostiții de Char n-au suportat această dezinvoltură, în timp ce pe mine, mai distant, m-a lăsat indiferent. În schimb n-am putut rămîne insensibil la un moment unic: cînd noi urmăream măimuțările actorilor pe scenă, la un moment dat, din sală se ridică, o persoană, cinci, zece, cincizeci, o sută și coboară încet treptele ca un fluviu de oameni ce pătrund pe platou pentru a depune mărturie. Scena devine neagră de lume... și toți acești amatori convocați de către Frédéric Fisbach mi-au apărut atunci ca o încarnare simbolică a „armatei de umbre”, termen ce desemna pe combatanții Rezistenței. În teatru, asemenea momente sunt rare și, uneori, ele pot însemna mai mult decît un spectacol reușit, dar miine uitat. În seara aceea m-am simțit ca doctorul Dorn din *Pescarușul* care după eșecul piesei lui Kostia se apropie de el pentru a-și mărturisii tulburarea: „Mie mi-a plăcut, dar nu știu de ce”. Incertitudine de spectator în fața unui eveniment care iese din norma comună, care sparge cadrele aliind erori cu reușite unice.

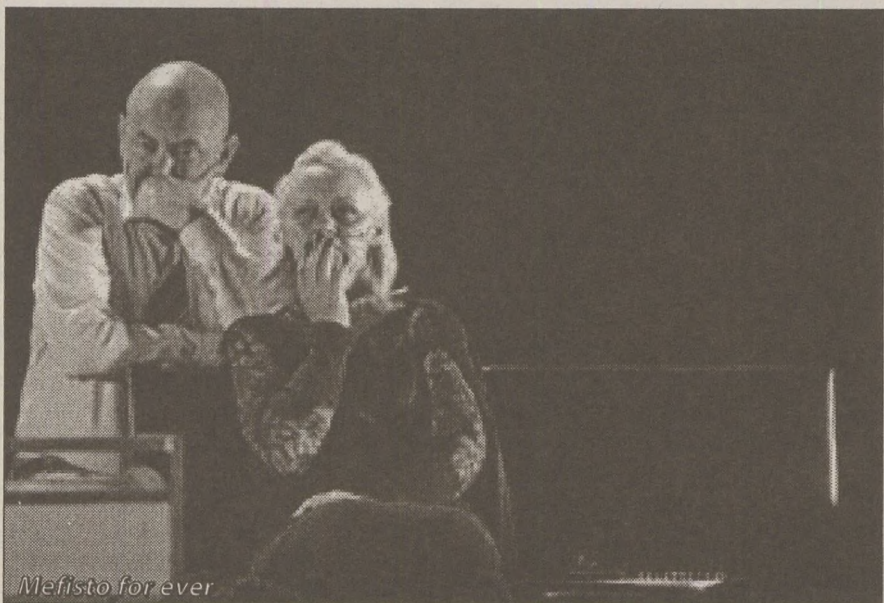
Într-o curte ascunsă în spatele Palatului, la 11 noaptea, ne reunim pentru un spectacol făcut de un actor congolez Dieudonné Niangouna. Fără scenă, pe pămînt, doar un cerc desenat de cărbuni de jărat. Cărbuni nestinși ce conțin focul în ei, cărbuni ce mocnesc în noaptea avignoneză. Apoi actorul pătrunde parcă pe neobservate în mijlocul cercului, și, cu fața de-abia luminată, negru dispărînd în obscuritatea nocturnă, el pare a fi mai degrabă o voce. Imobil, grav, Dieudonné Niangouna povestește o istorie africană de azi cu personaje și aventuri bizare, cînd comice, cînd neliniștitoare. Auzindu-l, privindu-l, avem sentimentul că în el se reunesc o clipă arhaicul focului circular și modernitatea aventurilor cotidiene. El e un totem al zilelor noastre și atunci mă gîndesc la Brook căruia, sunt sigur, i-ar fi plăcut acest eveniment african.

Într-un alt spațiu marginal, într-o pivniță de la mînăstirea

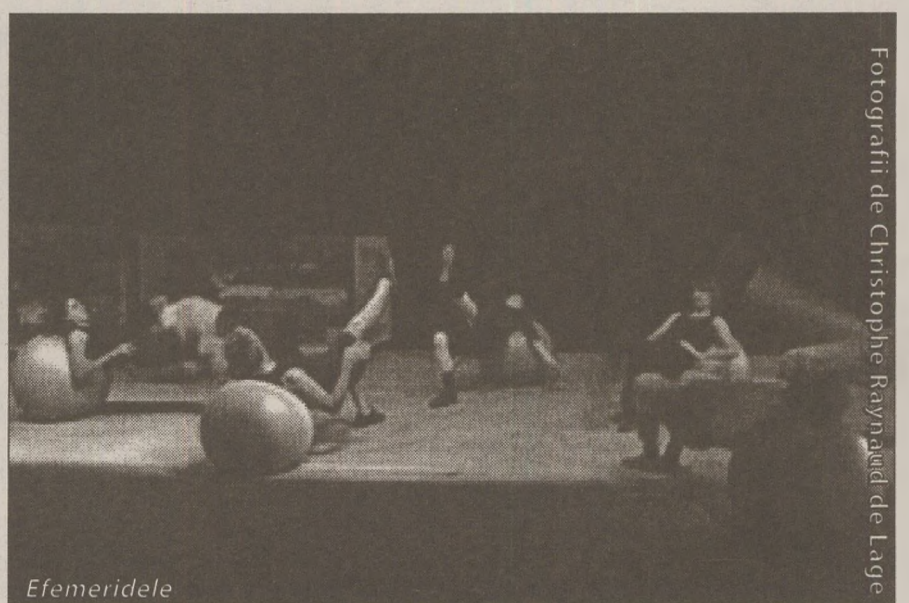
din Villeneuve des Avignon, Christine Dormoy pune în scenă un text de Valère Novarina. Autor straniu, inventator al unei limbi inspirate parcă de libertatea lui Rabelais, autor ce combină viziunea cosmică și materialitatea concretă a corpului, Novarina își găsește aici o extraordinară încarnare scenică. Pe spațiul de joc, plasat între spectatori, se agită personaje indistincte, neidentificabile, foarte obscure, ale căror cuvinte sunt acompaniate de o muzică la fel de stranie: dialog ce, permițînd trecerea de la cuvinte la sunete, ne antrenează într-o lume a originilor, o lume secretă a forțelor inițiale, a începuturilor. Un autor își descoperea astfel perfectă împlinire teatrală. Vocea spectacolului și vocea textului se confundă aici. Și, uimiți, noi le ascultam.

Dincolo de zidurile fortificate, într-o veche sală de liceu, Jean Pierre Vincent pune în scenă *Tăcerea comuniștilor*, reluînd astfel proiectul extraordinar realizat la Torino anul trecut de către Luca Ronconi. E vorba de un schimb de scrisori între vechi comuniști care-și amintesc programele și proiectele cărora li s-au consacrat, crizele și rătăcirile acestui partid comunist unic în Europa, Partidul Comunist italian. În spectacolul lui Vincent, ceea ce captiva era mai întîi spațiul: o masă lungă cu o mașină de scris uitată pe o bucată de pînză roșie, cîteva scaune, o lumină palidă, totul evoca un loc de reuniune din alte timpuri. Modest și neimpunător, el are forța concretă a unui mediu evocator unde trei actori excepționali comunică între ei rămînînd în același timp singuri. Monologul transcende fără încetare solitudinea, el e un apel lansat către camarazii de demult. Văzînd acest spectacol, mi s-a reconfirmat justetea frazei lui Antoine Vitez care afirma că „se poate face teatru din tot”. Dar pentru aceasta e necesar de mult talent, poate mai mult decît de obicei. A părăsi domeniul obișnuit al teatrului e o probă de vocație teatrală! Doar ea îi asigură succesul. Nimic nu e imposibil, dar riscurile sunt multiplicat atunci cînd îți părăsești domeniul.

Ariane Mnouchkine revine la Avignon cu *Efemeridele*, spectacol unic în cariera sa. Aici ea nu mai adoptă nici poziția obișnuită a artistului implicat, artist acuzator care identifică facil vinovații, nici pe aceea a artistului formalist îndrăgostit de perfecția semnelor teatrale. Nu, de astă

Mefisto for ever

Efemeridele

a r t e

data Mnouchkine urmărește destine individuale, privilegiază intimul și privirea de aproape pe un fond muzical profund liniștitor. Plasați în tribune bifrontale, spectatorii asistă, la cursul vieții care face să apară, în mod succesiv, momente de viață prezentate pe scene izolate deplasate de manipulatori abili... senzația e cinematografică și romanescă. Astfel Mnouchkine povestește istorii ce reconstruiesc Istoria și, în același timp, reunește mărturii de viață deseori tulburătoare, dar câteodată abuziv sentimentale. Mnouchkine redescoperă emoția dar, sub impactul ei, se lasă uneori sedusă pînă la lacrimi. Ea se înecă în afect. Dar astfel, marea regizoare care e nu-și recunoaște vîrsta cu libertatea și melancolia ei?

Reușita de excepție a festivalului a fost *Mefisto for ever* inspirat de romanul lui Klaus Mann, roman cu cheie care trasează, de fapt, cariera marelui actor Gründgens, celebru pentru interpretarea rolului Mefisto. Cînd ascensiunea nazistă începe, el pactizează considerînd că se poate colabora cu noua putere în numele dorinței explicite de a continua să facă teatru, de a-și satisface vocația pe de o parte iar pe de alta a speranței, des auzită și la comuniști, aceea de a face o critică din interior. Dar mașina politică se adevărește a fi mult mai puternică și actorul sfîrșește prin a-i deveni prizonier docil. În versiunea propusă aici de scriitorul Tom Lanoye și pusă în scenă de Guy Cassiers, militantul comunist care a fost exclus de către naziști revine în teatru, după război, ca nou responsabil politic ce-și exprimă exigențele estetice ca stăpînii de altădată. Ele rămîn aceleași, pentru a le satisface supunerea de rigoare. Și totul se termină în ceață, avîndu-l în centru pe marele actor, *Mefisto for ever*, Mefisto pentru totdeauna, spirit al raului sfîșiat și incapabil să repete altceva decît un „Eu... eu... eu...”, expresie perfectă a inaptitudinii definitive de a se împlini. A găsi un loc pentru arta sa era important, dar ceea ce a uitat el e că a se găsi pe sine e și mai important. Însă, soluție admirabilă, actorul se rătăcește nu numai datorită colaborării, ci și a imperativului profesional de a-și împleti viața cu destine fictive caci, soluție subtilă, aici toate situațiile cotidiene se joacă în spectacol în relație cu scene din *Hamlet* sau *Faust*, *Romeo și Julieta* sau *Livada cu vișini*. În afara presiunii puterii, actorul se uită în personaj... cum să se regăsească? Există morala actorului, dar cel mai adesea el e tentat să o uite evocînd obligația profesională de disponibilitate.

Încă tînărul regizor Krzystof Warlikowski a pus în scenă *Angels of America* de Tony Kushner. Piesa mică a anilor „sida” și a rigorii morale impuse de Reagan, *The Angels* urmărește evoluția unui personaj celebru, avocat foarte apropiat de senatorul McArthur, reputat pentru lupta acerbă contra infiltrațiilor comuniste în societatea americană. Evreu, celebrul avocat e un homosexual neasumat, care progresiv va fi distrus de boala ce contaminează întreaga comunitate gay pe care o frecventează. Scris, în anii '90 ca un apel contra homofobiei, textul lui Kushner devine aici un extraordinar apel la dragoste cu tot ceea ce implică ea ca tranziție a tabuurilor și ca obligație de fidelitate a sentimentelor. Warlikowski, cu o artă de un rafinament extrem, își conduce actorii spre teritorii necunoscute unde mărturia de sine și schița personajului se confundă într-o indelicabilă poezie de joc. Pentru ca apoi, pe fond de moarte iminentă, totul să se deruleze ca o prelungită elegie ce se desfășoară sub ochii unui înger neputincios cu picioarele bandajate. În noaptea avignonieză m-am gîndit la îngerii lui Andrei Pleșu.

Într-o seară, apropiindu-mă de hotel, vroiam să-i trimit un SMS prietenei care-mi lăsa zilnic mesaje anul trecut și atunci, o siluetă albă, cea a marelui coregraf Josef Nadj, s-a apropiat de mine și m-a bătut pe umăr. M-am întors, n-am mai trimis SMS-ul, am rămas cu el și am regretat că anul acesta nu am văzut o capodoperă ca aceea pe care o realizase anul trecut, *Paso doble*, dar m-am consolată la gîndul că-i voi revedea la festivalul Caragiale nu mai puțin admirabilul spectacol *Filozofii*. În noaptea aceea s-au legat fire secrete între Avignon și București. Între prieteni, țări și artiști.

George BANU

Marina Constantinescu

CRONICA DRAMATICĂ

Totu-i vechi

și

nouă-s toate

Faptul că n-am aderat practic la curentul hippy, de exemplu, nu înseamnă că acesta nu a existat. În formele lui extraordinare, în stiluri ce au pus stăpînire pe muzică, pe modul de a vedea și de a trăi viața, pe limbaj, pe modă, pe un soi de libertate altfel tratată. Faptul că eu, de pildă, n-am plecat cu colegii mei de liceu, de facultate la Costinești sau la 2 Mai, cu chitărele de gît, cu votca prin diferite sticle și buzunare și cu țipatul non-conformismului în astfel de idei, nu înseamnă că toate acestea nu au existat și nu există. Nu înseamnă că n-am petrecut zile și nopți scaldate în povești, în polemici, în fum greu de țigară și aburi de băutură încercînd să demonstrăm că lumea nu este decît aceea pe care o vedem noi. Și doar așa cum o vedem noi. Teribilismul nu cred să fi ocolit pe cineva. Doar manifestările lui sînt diverse. Nu înseamnă că structura mea rebelă nu și-a avut, de-a lungul anilor, discursul ei. Ce mi s-a părut formidabil multă vreme a fost spiritul tolerant în care am existat. Ca generație, pe de o parte, și în relațiile cu celelalte generații, pe de altă parte. Ne acceptam unii altora nu doar extravaganțele, mai mult sau mai puțin formale, ci profunzimea judecăților, maturizarea conștiinței, a atitudinii. Am avut șansa profesorilor care au încurajat libertatea din noi, libertatea de expresie, chiar atunci cînd pentru treaba asta se plătea scump, care știau cum să ajusteze devierile noastre, cum să ne facă să înțelegem, subtil, că nu prea e nimic nou sub soare, că apa caldă s-a inventat de ceva vreme și ne bucurăm cu toții de binefacerile ei.

Faptul că tonul devine ascuțit, uneori, pe ici, pe colo, în cultura noastră, în spațiul teatral, literar și nu numai, iarăși nu e ceva nou. Intoleranța și radicalitatea ei, însă, pentru mine sînt mai recente și greu de acceptat. Nu există decît alb sau negru, lucrurile nu pot fi decît într-un fel și nu altminteri, cine nu are aceeași părere cu mine este, fără nici-o îndoială, prost, incult, trebuie terfelit și exclus. Ștacheta unui astfel de discurs a coborît jos, mult prea jos, nivelul discuțiilor îndepărtează dialogul de noi. Peste tot există polemici, peste tot se plătesc polițe. Nu mai doresc unanimități. Dar, felul în care este exprimată opinia, modalitatea în care este formulată opinia contrară diferă enorm. Asta ține și de civilizație, de o altă cultură, profundă, veche, de un exercițiu al dialogului, al

democrației, al unui soi de armonie. Pe care nu dorim, mai mult și mai mult, să o înțelegem.

Îl ador pe Cehov și mă străduiesc să pricep, deopotrivă, cum este privită, trăită, tratată viața și de contemporanii mei. Mi se pare absolut firesc să existe reciprocitate, să venim unii spre ceilalți și nicidecum să ne lipim, arogant, fel de fel de etichete. Faptul că îl iubesc pe Cehov nu mă face mai puțin receptivă la noul val. Nici conservatoare, nici marginală, nici în afara trend-ului. Sînt la fel de atentă la ce încearcă să-mi comunice contemporanii mei. Mai mult sau mai puțin comercial. Mă întreb cît de atenți sînt și ei la mine.

Îmi amintesc cum acum mai bine de șapte ani, cred, am găsit în redacția revistei noastre doi tineri luminoși care mă așteptau. Gianina Carbuariu și Radu Apostol. Am ascultat cu sufletul la gură povestea unui proiect care tocmai se naștea: DramaAcum. Discursul era perfect alcătuit, emoția bine temperată. Scoteau de peste tot afișe, materiale, invitații, sinopsisuri. I-am urmărit, de atunci, cu mare atenție. Și am aderat, cum se spune. *Cool* sau pătimaș. I-am admirat, i-am încurajat, mi-am exprimat, constructiv și întotdeauna cu argumente, reținerile, reticențele. Aproape fiecare din inițiatorii acestui curent, DramaAcum, și-a definit drumul. De curînd, am văzut la Teatrul Național din Iași o piesa scrisă de Maria Manolescu și pusă în scenă de Radu Apostol: „With a little help from my friends”. Tot Maria Manolescu a scris și piesa „Sado-Maso-Blues Bar”, regizată de Gianina Carbuariu, în această stagiune, la Teatrul Foarte Mic. Amprenta fiecărui regizor se simte acut în prelucrarea textului, în drumul către spectacol. Personalitatea fiecăruia modelează scriitura, tonul, replica, fără să modifice mesajul. Dimpotrivă, așa zice, acutizîndu-l. Și Gianina Carbuariu, și Radu Apostol știu să comunice cu actorii tineri sau foarte, foarte tineri. Și asta se vede pe scenă. Cum se intuiește și pasiunea lor. Mă interesează să descifrez, prin ochii și prin simțurile lor, ce îi preocupă pe ei, ce îi macină, cum trăiesc, la ce vibrează, care este codul teribilismului de azi. Mărturisesc că înțeleg totul foarte bine. Că, în fond, problemele existențiale nu s-au schimbat, ajung la mine și fără excesul unui limbaj pe care nu îl găsesc necesar. Repet, excesul mă tulbură. Nu sînt pudibondă. Vorba lui Octavian Paler, i-am mai citit și noi pe Seneca sau pe alți antici greci. Nu aici mă împiedic. Să citesc e una, să aud, cu lipsă de măsură, e alta. Și e cumva la prima mîna. Cred că mesajul nu ar fi nicidecum diluat și nici universul redus dacă replicile ar mai fi ușurate, din cînd în cînd, de frecvența unor cuvinte. Nici adevărul, nici emoția nu pierd nimic. Nu prin asta este un autor sau un regizor *cool*. Ci, de pildă, prin forța și ludicul pe muchie de cuțit cu care mă determină să fiu atentă, să poposesc în poveste, în revolta lor, în vulnerabilități și teribilisme de tot felul, în felul în care lucrează cu actorii care să susțină lumea din text. Mă gîndeam ce diferență cosmică am găsit în jocul tînărului Cosmin Maxim. Dimineața îl văzusem în alt spectacol. Nici cum, deși într-un rol important. În acea montare, toți erau nicidecum și dificil de urmărit. Seara, am citit de cîteva ori numele ca să înțeleg că este vorba despre același actor. Meritul lui Apostol că a știut cum să-l pună în valoare complex, profund, să-l facă viu în registre diferite. Cosmin Maxim trage după el tot spectacolul. Îl susține atmosfera decorului scenografei Alina Herescu – o limbă de pămînt la malul mării, cu acces din toate părțile, cu micul univers tipic de obiecte, cu publicul așezat de-o parte și de alta, acolo, aproape de respirația rebelilor împovărați de iubire, de eșec, de băutură și droguri, de propria cautare de busolă, de lașități, de gesturi pripite care transformă, într-o secundă, dramele în tragedii. Precum și muzica și versurile lui Bobo Burlăceanu de la „Fără zahăr”, un alt tip de comentariu protestatar, complementar celui din piesa sau de pe scenă. Deopotrivă libertatea spațiului neconvențional, un fel de haț mică-studio, contribuie la exprimarea frămîntărilor necenzurate ale acestor tineri.

Și ei, și Cehov, și eu aparținem acestei lumi. Este foarte important să învațăm să ne acceptăm perspectivele diferite asupra aceeași chestiuni esențiale: viața. ■

Filmul lui Jonathan Dayton și Valerie Faris vorbește în egală măsură despre bucuria vieții și despre lucrurile mărunte pe care le-am uitat în debaraua copilăriei, despre firescul emoției și trăirea directă.

a r t e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

Acolo unde există o cultură a succesului, care atinge paroxismul imbecilității în spectacole de masă, acolo unde de mic societatea vrea să facă din tine un campion, n-are importanță la ce, fie chiar și la vîndut WC-uri, acolo există și o contracultură a eșecului și refuzului. Într-un cuvînt: America. Refuzul s-a concretizat în fenomene de masă uriașe, mișcările hippie din anii '60, ale rockului în jurul Woodstockului, au celebrat un *I don't care what people say* sau cum spunea inspirat cîntecul Beatles-ilor, "I know I'm a dreamer, but I'm not the only one". Înainte de revoluție, se putea găsi pe casetă video, alături de filmele cu karate, unde cel mai adesea Bruce-Lee făcea și dregea, horror-uri gen *Moartea diavolului* sau filme porno, un film de "nișă" intitulat, *This is America*. Nici acum nu știu cu precizie dacă acesta era numele său real. Filmul colecționa o serie de curiozități locale, ilustrînd diversitatea *melting-pot*-ului american și libertatea cetățenilor de a fi oricît de bizari doresc ei, de la cei care-și înmormîntează Cadillacul la cei care mîncă rîme. Filmul miza, ca și semidocumentarul *Mondo Cane* din 1962 al lui Gaultiero Jacopetti și Franco Prosperi, pe o surprindere a contrastelor, nu cu tezismul unei critici a capitalismului, cum ne obișnuiau călătorii români trimiși cu misiuni „culturale” peste Atlantic, gen Brucan etc., ci cu un fel de dezinvoltură antropologică dublată de un ludic interesant. Oricum lumea americană la care visam ca la un *El Dorado* părea una de circ în care după femeia cu barbă intră în scenă omul ghiulea. *Ubi sint leones*. Dar cît mi-aș fi dorit să-i văd la fața locului. Filmul regizorilor Jonathan Dayton și Valerie Faris, *Little Miss Sunshine*, tradus, total neinspirat, *Fiecare se crede normal*, iese din sfera interesului etnografic, psihanalitic sau filantropic pentru inadaptați sau exotici. Încadrarea personajelor în categoria *freaks* ai cinematografului americane mi se pare nefondată din două motive: 1. familia lui Olive, *Little Miss Sunshine*, nu este familia Adams, caricatură a filmelor *gore*, un fel de îmbîlnzire a terifiantului, un *Muppets Show* pentru oligofreni, și nici familia Bundy, buchetul de *looseri* simaptici; 2. există o tradiție pe care *road movie*-ul celor doi regizori americani o exprimă în felul său și care se regăsește în câteva din cele mai bune romane americane. Ce altceva este Holden Caulfield al lui J.D. Salinger, din *De veghe în lanul de secară*, sau familia cu un sinucigaș din *Frannie și Zooey*, pe care prozatorul

Micuța rază de soare

îl (i)mortalizează într-una din cele mai frumoase povestiri pe care le-am citit vreodată *O zi desavîrșită pentru peștii banana*. Cei care l-au citit pe Jack Kerouac cu *On the Road* nu se mai miră nici ei de existențele intinerante sau izolate în propriul univers, iar la Thomas Pynchon în romanul *V* sunt personaje precum Benny Profane, un yo-yo man care călătorește de la un capăt la altul al Americii, de la un chef la altul, de la o cafeală la alta, de la o despărțire la alta sau se plimbă ore în șir cu metrour. Sau Denis Johnston cu *Jesus' Son* și farmacopeea psihedelică a unei rătăcirii fără noimă. Ce altceva este vagabondul Randle P. Murphy, personajul principal din *Zbor deasupra unui cuib de cuci*, cartea lui Ken Kesey, ecranizată memorabil de Milos Forman, decît un ciudat care hoinărește într-una și de bunăvoie intră într-un azil de nebuni pentru a scăpa de poliție, și unde ciudații sunt așa pentru că li s-a inoculat că sunt ciudați, sunt învinși pentru că au fost convinși că sunt învinși. Probabil că în cultura americană se manifestă ca o genă recesivă instinctul romantic, aventuros care i-a împins pe pionieri departe în interiorul continentului, instinctul unei frontiere căutate, dar niciodată atinse. Prin urmare nu avem un *road-movie* cu familia Adams, ci cu niște oameni obișnuiți cu particularități, dintre care singurul care are o problemă serioasă este unchiul Frank, o familie modestă care se confruntă cu dificultăți financiare și de comunicare, de la adolescentul furios care se droghează cu Nietzsche, așa cum în vremurile bune adolescenții de la noi se drogau cu pesimistul Cioran, cu învățăturile lui Noica sau cu ezoterismele lui Mircea Eliade din povestirile lui pe teme indiene, la bunicul erotoman (Alan Arkin) care se droghează cu heroină, de la unchiul Frank (Steve Carrell), un frate suicidar, homosexual și specialist în Proust, la un tată precum Richard (Greg Kinnear) care deține rețeta succesului, *Calea spre succes în 9 pași*, fără s-o poată aplica sau măcar vinde, de la o mamă cu totul OK, Sheryl (Toni Collette) la o fiică perfect normală, Olive (Abigail Breslin), un copil obișnuit care-și trăiește copilăria firesc, cu magia ei idelebilă. Cei cinci plus unul membri ai familiei pleacă la drum spre California îmbarcați într-o dubiță galbenă și obosită – nu au bani de bilete de avion –, pentru a o asista pe micuța Olive care urmează să participe la un concurs de frumusețe pentru copii, intitulat *Little Miss Sunshine*. Călătoria se dovedește inițiativă, ea reunește familia protector, în jurul mezinei, care urcă pe scena unui spectacol de un tembelism enorm. Aici apare de fapt specia *freak*, celelalte concurențe fardate, rimelate, transformate în niște Barbie Dolls, complet depersonalizate dansează pe muzica diverselor hituri în extazul talîmb al mamelor șic, în timp ce pe scenă se produce prezentatorul cu un zîmbet de stearină întins pe toată fața. Și aici urmează surpriza magistrală, Olive apare pe scenă și dansează pe melodia lasciv-felină a lui Joe Cocker, *You Can Live your Hat on*, dedicată *streaptease*-ului – va mai amintiți de evoluția căznică senzual a lui Kim Basinger din *9 Weeks?* – al cărei mișcări le învățase de la bunicul ei, antrenorul *en titre*. Șocul este enorm, fetița aruncîndu-și o parte din bulendre prin sală scandalizează un public eminent de descreierisit cum spunea Ubu al lui Jarry, singurul admirator extaziat fiind un pedofil. Cu toate acestea nu este nimic obscen sau vulgar în dansul fetiței, transpusă în rolul ei, chipul îi radiază o fericire naivă, o stîngăcie emoționantă, ea își joacă rolul pînă la capăt fără să înțeleagă că ea este rătușca cea urîtă, cu burtică și ochelari cu lentile mari precum Mrs Doubtfire din filmul omonim, ochelari la care renunță în ultimul moment. Familia se precipită pe scenă încercînd zadarnic să salveze situația, dansînd alături de fetița care-și trăiește dezinhibat momentul de glorie.

cerute de o asistentă care devine isterică în momentul în care i se pun mai multe întrebări, familia își recuperează pe geamul de la morgă cadavrul bunicului, mort din pricina unei overdoze, și-l îmbarcă în portbagaj, și chiar dacă scena este ușor trasă de păr, ea se înscrie în suita picarescă de evenimente. M-aș opri puțin la Dwayne (Paul Dano) și Unchiul Frank (Steve Carrell), cu mențiunea că prestația actoricească a tuturor în film este excelentă. Primul trece printr-o criză adolescentină, a făcut un legămînt de tăcere pecetluit cu afixul mare cu figura mustaciosului și furiosului filozof german, Nietzsche, așa că nu comunică decît în scris mesaje laconice în care cuvîntul "ură" revine cu asiduitate și vrea să se facă pilot de avioane de vînătoare. Pentru el drumul spre California este chiar inițiativă, însă unchiul Frank, sinucigaș din dragoste, îi relevă un alt handicap, faptul că nu distinge culorile – aici scenariul are o hibă, e greu de presupus că părinții n-ar fi remarcat asta pînă atunci –, iar revelația faptului că nu se va putea niciodată înscrie la o școală de pilotaj îi provoacă criza salvatoare. Tînărul redevine vorbitor, cea care-l convinge să reintre în mica dubă galbenă care îi poartă pe toți spre California Dream este sora cea mică. Și nu prin cuvinte, ci lipindu-și corpul de al lui, atît de simplu. Reușita celor doi regizori nu stă în marile loviturile de teatru, răsturnări de situație, potriviri hilare, ci în aceste detalii de o mare sensibilitate, în micile particule de emoție transmise fără supralicitare. Cealaltă poveste de insucces este a unchiului Frank, dezamăgit în dragoste, fără slujbă, – scandalul sfîrșit i-a confiscat-o –, și în mod sigur, fără o condiție fizică excepțională din moment ce aproape de fiecare dată cînd aleargă pe lîngă mașină, Dwayne este cel care-l ajută să intre în ea. Într-un fel, călătoria are un efect terapeutic asupra tuturor, confrunțați cu neașteptate obstacole, fiecare găsește soluții, descoperă gustul aventurii și un sens al vieții. Filmul lui Jonathan Dayton și Valerie Faris vorbește în egală măsură despre bucuria vieții și despre lucrurile mărunte pe care le-am uitat în debaraua copilăriei, despre firescul emoției și trăirea directă sau simpatetică, despre comunicare și blocaje, nici unul definitiv, nici unul insurmontabil.

Și acest adevăr simplu, atît de des uitat în mijlocul iureșului care ne este viața apare cu o strălucire aparte, frumoasă, curată. Este ceea ce mi-a plăcut la acest film rămas fără concluzie. Familia se întoarce victorioasă acasă, deși a pierdut un membru al ei, banii și concursul *Little Miss Sunshine*, iar sensul acestei victorii este dat de redescoperirea bucuriei de a trăi. Poate că mesajul fiind prea simplu scapă atenției, pentru că nu cred că acest film este unul de critică socială așa cum romanele lui J.D. Salinger cu inadaptați din prea multă sensibilitate nu sunt. Ne rămîne libertatea să divagam pe aceste teme, nu un film antisistem, ci un film cu o poezie aparte a libertății pe care o simți cînd deschizi cărțile marilor poeți americani. Poate că filosofia succesului incarnată de Richard este parabola filmului, succesul este o marotă, atît de seacă, atît de inconsistentă sau, cum ar zice Bob Dylan, "The answer my friend is blowing in the wind, the answer is blowing in the wind". În mod cert, Richard este un produs al *Visului American*, adulterat pînă la stupid, un altfel de drogat cu scenariul american al competiției și învingătorului unic. În mai toate filmele americane în care avem o competiție apare jucătorul inspirat și antrenorul genial și nonconformist, altă serie de filme pe baza unui feminism gonflat elogiază performanțele competiționale ale femeii, performanțe similare unei curse a înarmărilor etc. Nu tema este de vină, ci ideologizarea succesului, a performanței, fără nuanțe, după rețetă.

Frumusețea umană se află într-o altă lumină, mai blîndă, cu o undă de tristețe sau cu o doză de nebulie. Concursul fără importanță în care micuța Olive n-are nici cea mai mică șansă, – deși tatăl naiv, parțial spălat pe creier cu șamponul rețetelor de succes în nouă pași, crede că are –, relevă miza secretă a acestei călătorii inițiativă, împăcarea cu sine și redobîndirea bucuriei de a trăi. Filmul ne reamintește că există oaze de umanitate într-un mare deșert pe care-l formează chiar semenii noștri și că există o micuță rază de soare pentru fiecare. ■

Fiecare se crede normal, (*Little Miss Sunshine*, 2006); Regia: Jonathan Dayton și Valerie Faris; În rolurile principale: Toni Collette, Greg Kinnear, Steve Carrell; Gen: Comedie/Dramă; Premiera în România: 05.01.2007; Durata: 101 minute; Produs de: Big Beach Films; Distribuit în România de: InterComFilm Romania.

Gheorghe Marcu, spre deosebire de colegii săi de generație și de colegii săi în general, urmărește, în afara discursului plastic propriu-zis, și o anumită ordine conceptuală care în mod imperativ cere o desfășurare epică.

a r t e

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

Gheorghe Marcu, sau despre tehnici, forme și idei

Stăpînul cîinilor săi se numea o expoziție pe care sculptorul Gheorghe Marcu a deschis-o, cu mai mulți ani în urmă, la Galeria Simeza. Deși în mod curent este lipsit de semnificație, oscilînd între cochetărie și provocare, titlul are, de data aceasta, o funcție clară și o importanță bine stabilită. El nu este doar un act de conveniență narativă, un element de semnalizare și un factor de stimulare a

memoriei, ci un indicator de lectură și, pînă la un anumit punct, o cale de acces către substanța unui proiect și către unul dintre nivelurile de interpretare a lucrărilor. Pentru că Gheorghe Marcu, spre deosebire de colegii săi de generație și de colegii săi în general, urmărește, în afara discursului plastic propriu-zis, și o anumită ordine conceptuală care în mod imperativ cere o desfășurare epică. Și titlul expoziției este, în acest caz, tocmai sinteza severă a unei fabulații ideatice mereu prezente în vecinătatea formelor. De fapt, întreaga expunere nici nu era o însumare de lucrări individualizate, cu o rezoluție proprie și cu o continuitate firească în subtext, ci o singură lucrare sau, altfel spus, o **instalație** în care lucrările sînt doar argumente ale ansamblului. Iar acest ansamblu, de fapt un proiect conceptual-plastic-narativ, se sprijină strict pe un număr foarte restrîns de forme: un cîine bicefal modelat în ceramică, o suită de panouri (tocătoare) din lemn în care sînt înfipte mucuri de țigară, o coloană de cărămidă și două recipiente de toaletă (WC-uri) unite între ele printr-o rețea de sîrmă, încărcată și ea cu material ceramic. Așadar, ca tipologie convențională, sculptorul propune imagini realizate într-o perspectivă mimetică, de aluzie zoomorfă, (cîinele), repere deja consacrate formal, însă produse nemijlocit de către autor (tocătoarele) și obiecte gata făcute, recuperate din serii industriale (WC-urile și mucurile de țigară). La primul nivel, cel formal, acest inventar de obiecte, prin însăși natura lor lipsite de echivoc, are un substrat polemic și ironic prin trimiterea directă la diversele estetici care

s-au succedat în istoria artei: cîinele bicefal, modelat frust, invocă bestiarul romanic, cu mimetismul său lipsit de interes particular pentru detaliu, dar plin de ambiguități simbolice, rememorînd, în același timp, spațiul mai larg al figurativismului mediteraneean. Panourile din lemn, prin forma lor consacrată, polemizează nemijlocit cu viziunile arhaizant-etnografice și, prin repetiție, glosează pe marginea reprezentărilor serialiste, WC-urile reactualizează momentul dadaist și, în special, resemantizările de tip Duchamp, cu întreaga lor încărcătură conceptuală și cu toate pornirile anticalofile, după cum mucurile de țigară, prin deriziunea implicită, aduc din nou în discuție esteticile poveriste. Dintr-o altă perspectivă, aceleași lucrări refac traseul mare al tehnicilor sculpturii. Modelajul se întîlnește cu asamblarea, iar colajul cu cioplirea și cu finisajul; altfel spus, tehnicile **prin adăugire** coexistă, aproape demonstrativ, cu cele **prin eliminare**, iar formele parietale, derivate direct din civilizația **reliefului** sînt simultane cu cele **tridimensionale**, adică deplin autonome în spațiu.

Aceste niveluri ale proiectului lansat de Gheorghe Marcu se referă strict la natura formală și plastică a lucrărilor, la problemele nemijlocite ale construcției și ale reprezentării. Însă dincolo de planul tehnic și de cel formal, sculptorul înteește unul mult mai larg, în care ideile narative sînt prelungite într-o evidentă perspectivă spirituală. Așa cum la nivelul ei perceptibil expoziția poate fi socotită o demonstrație privind succesiunea și simultaneitatea formelor și a tehnicilor, în substrat ea este o încercare de a ordona sugestia de natură existențială și morală. Într-o definiție sumară, propunerea plastică a lui Marcu este un eseu despre animalitate și spirit, despre forțele htonice și tentativa ieșirii din captivitatea materiei, despre puterea instinctului și despre mîntuirea prin ordinea rațiunii. Imaginea cîinelui, a animalității în sens larg, introduce ideea terestrului, a irepresibilelor energii telurice, recipientele care invocă metonimic sala de baie, unite printr-o complicată rețea de conducte,

sugerează lumea acvatică, iar panourile suspendate și mucurile de țigară descriu aluziv dispersia eterică și semnaleză starea latentă de combustie. Cu multă ironie și cu o desăvîrșită libertate – a limbajului, a materialelor și a tehnicilor –, Gheorghe Marcu își împinge interlocutorul către extremele formelor de percepție; cînd îi solicită complicitatea într-un teritoriu reconfortant și ludic, relaxîndu-i privirea și detensionîndu-i gîndirea, cînd îl așază în stare de criză, obligîndu-l să-i decodifice intențiile și strategiile ascunse. Această ambiguitate a percepției, această oscilație între confort și crispăre, se sprijină, în subteran, pe ambiguitatea mai adîncă a lucrărilor înseși. Cîinele, de pildă, care potențial este o metaforă duală, a loialității și a agresivității, a prieteniei și a dușmăniei, a domesticului și a stihialului, se regăsește simbolic prin morfologia lui bicefală și este adus, moralmente, într-o stare de inofensivitate. Egal distribuită în două direcții divergente, imaginea devine statică și benignă prin anularea reciprocă a sensurilor contradictorii. Asociate bizar cu mucurile de țigară, tocătoarele din lemn își pierd orice funcție previzibilă și își suspendă memoria, iar WC-urile, îngemănate și prelungite prin arborescența decorativă a sîrmei și a bandajului ceramic, se remodelează stilistic și se redefinesc moral.

Însă în spatele acestei ambiguități, într-o perspectivă îndepărtată și ușor aburită, lucrurile dobîndesc un alt fel de claritate. Ele se sprijină pe idei primordiale și pe realități mitice; aîft cîinele, explicit și fugativ, cît și cele două piese anodine, prelevate din spațiul tabu al sălii de baie, pe căi diferite și în sisteme de codificare diferite, resuscită subtil ideea cuplului și mitul androginiei. Îngemănarea și, mai apoi, resorbția **polarității** în **unitate** încheie acest scenariu narativ prin întoarcerea la sursă. Că sculptorul și-a premeditat sau nu acest discurs este mai puțin important. Importante rămîn sugestia de lectură și caracterul deschis al unui proiect cu mult mai bogat în subtext decît ar lăsa să se înțeleagă dimensiunile lui exterioare. ■

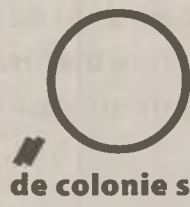

Gheorghe Marcu - Sirena

Sculptură de Gheorghe Marcu
- Muzeul Florean

domnișoară în șorțulețul său negru de liceeană se află într-un con de lumină venind de după jaluzelele semitrase. Soarele desenează pe sticlulele violacee cu apă de colonie stelute aurii."

meridiane

Roman pentru copii și firi sensibile își subintitulează scriitorul sârb Danilo Kiš (1935-1989) volumul *Suferințe timpurii*, alcătuit din povestiri prin care autorul ne face părtași la momente ale copilăriei sale. Citind, constăți că viața i-a fost deschisă ca și opera, și că tot ceea ce a scris este marcat de spiritul

locului - Cîmpia Panonică. Născut în 1935 la Subotița, oraș sârbesc aflat la granița dintre Iugoslavia și Ungaria, Danilo Kiš va fi martorul „timpuriu” al celor două tragedii istorice ale secolului al XX-lea - nazismul și comunismul, care au tasat cu masivitatea ideologiei lor acel splendid mozaic etnocultural miteluropean, ivit pe fundul secet al Mării Panonice (metafora este a lui Kiš), tocmai pentru a contracara supremația trufașă a culturii occidentale.

Mulți dintre contemporanii săi susțin că Danilo Kiš dădea impresia că trăiește într-o permanentă trecere, pentru că mai bine de zece ani, a fost lector de limbă sârbo-croată în Franța (Bordeaux, Strassbourg și Lille), cu reveniri dese și substanțiale în țara sa. Toate cărțile i-au fost publicate în Iugoslavia, unde și-a consumat boema literară, și care va sta la temelia prietenilor sale cu artiști, ca și la temelia urii care i-a înveninat într-atît spiritul ultrasensibil, încît se va declara „un scriitor apatrid”.

Primul roman, *Mansarda*, apărut în 1962 la Belgrad, este, după o mărturisire din ultimul său an de viață, „o satiră la adresa idealismului, de fapt a propriului meu idealism”.

A urmat, în 1965, *Grădina, cenușă*, în 1968, *Suferințe timpurii* și, în fine *Clepsidra*, în 1972 care alcătuiesc o trilogie, o saga de familie. *Mormînt pentru Boris Davidovic* apărut în 1975, este un volum de nuvele avînd aceeași temă - ravagiile stalinismului, cu arestări, procese, crime în masă, domiciliu obligatoriu, lagăre.

În 1983 îi apare volumul de nuvele *Enciclopedia morților*, unde scriitorul sârb face recurs la același amestec de real și fictiv: „Cine ar putea să despartă visul de realitate, ziua de noapte, noaptea de zori, amintirea de himeră, bucuria dragostei de tristețea amintirii?”

Danilo Kiš a fost și un reputat teoretician al poeziei (cu volumul său de referință *Po-etica*), dublat de un fabulos traducător de poezie maghiară, franceză, rusă, ca și de un eseist de clasă.

Singularitatea lui Danilo Kiš rezidă tocmai în solitudinea care l-a însoțit atît în Est cît și în Vest, dat fiind conflictul său cu ambele ideologii.

Într-o tulburătoare evocare a lui Danilo Kiš, scriitorul maghiar Georg Konrad își amintește despre prietenul său, pe jumătate evreu ungur, după tată, pe jumătate muntenegrean, după mamă, că era dintre puținii care se declara iugoslav. Iar la o întîlnire internațională, doi colegi de breaslă, un sârb și un sloven, care se evitau între ei, îi căutau permanent compania. „Pentru că nu le trezesc suspiciuni”, spunea Danilo.

Și iată cum Danilo Kiš, șicanat de permanente atacuri venite din partea unor scriitori-ideologi, care-l acuzau de cosmopolitism, și-a făcut harachiri „literare”, declarîndu-se scriitor apatrid într-o carte-pamflet de mare răsunset *Leția de anatomie*.

Pentru că timp de șase ani a fost mistuit de boala secolului - cancerul - Danilo avea sentimentul vinovăției față de moarte: „Prea am invocat-o”, zicea el, dat fiindcă boala i s-a declanșat imediat după apariția *Enciclopediei morților*, în 1983. De altfel, este răscolitor și motto-ul acestei cărți, luat din Georges Bataille: „Furia mea de a iubi dă spre moarte ca fereastra spre curte.”

Danilo Kiš

Suferințe timpurii

Toamna,
când se pornesc vînturile

Toamna, când se pornesc vînturile, frunzele castanilor sălbatici cad cu nemiluita, picînd în codițe. Atunci se aude un zgomot, ca al păsării care se izbește cu ciocul de pămînt. Iar o castană sălbatică pică pînă și fără adierea vîntului, de la sine, așa cum cade o stea - vertiginos. Atunci se lovește de sol cu un țipăt surd. Nu se naște aidoma păsării din ou, zăbavnic, ci dintr-odată crapă coaja păroasă cu o lăuntrică albeață sinilie din care țâșnește o zbătie oacheșă, cu obraji smălțuiți, ca pomeții unui țânc de negru. Uneori în teacă dai de gemeni, iar ca lumea să-i deosebească fiecare are un însemn pe frunte, cum au caii. Ca maica lor să-i poată recunoaște - după semnul de pe frunte.

Copilul culege castanele sălbatice ascunse în gropile pajștei și le vîră sub obraji. Gura i se umple de o amăreală cleioasă. Copilul zămbește. Ar trebui să se cațere pe o creangă, să aleagă un ciorchine și să aștepte. Să nu dai îngerului visul cu care să te amăgească. S-ar cere măcar trei zile și trei nopți fără hrană și apă, fără somn și odihnă, cu ochii la fruct. Ca atunci când privești limba mică a ceasului. Țepii se întaresc și-și întunecă vîrfurile. Dacă îi atingi stîngaci, îți lasă găurele pe degete, din care o să-ți se prelingă minunatul și sîngerul tău sânge. Și atunci o să-ți sugi sângele degetelor murdare cu care pînă mai înainte mai făceai bulgări din glod și balega de cal. Și se poate declanșa o infecție a sîngelui. Când se întîmplă așa ceva copiii mor și sunt așezați în anume lădițe și duși la cimitir, printre trandafiri. În capul cortegiului e purtată crucea, iar după coșciug vin tata și mama copilului și evident, sora lui, dacă a avut vreo soră. Mama e toată în negru, nu i se vede chipul. În dreptul ochilor mătasea neagră e udă de lacrimi.

O domnișoară în șorțulețul său negru de liceeană se află într-un con de lumină venind de după jaluzelele semitrase. Soarele desenează pe sticlulele violacee cu apă de colonie stelute aurii.

Ei iată taina parfumului de violete: domnișoara care vinde poze cu fluturi și animale sălbatice, ca și parfumuri, adoră dintre toate mirosurile mireasma violetelor. Care este împrăștiată cu dămicie peste tot, pe palme, pe bogăția părului roșcat (deși părului roșcat i s-ar potrivi un cu totul alt miros)...

Ar trebui să compună o fugă pentru orchestră și liliac. Să expună pe podiumul sălii întunecoase sticlulele violacee cu miresme distins.

Acelea care lin, fără un țipăt își pierde firea, să fie duse într-o altă sală, unde să plutească infantilul, tîmăduitorul miros de tei cu mușetel.

Strada castanilor sălbatici

Domnule, mi-ați putea spune unde se află Strada castanilor sălbatici? Nu vă amintiți? Dar ar trebui să fie pe undeva pe aici, numele nu mi-l mai amintesc. Am certitudinea că se află pe undeva prin preajmă. Ce spuneți, că pe aici nu se află nicio stradă cu castani sălbatici? Dar eu știu, domnule, ea trebuie să existe pe undeva, pe aici, totuși amintirile nu pot trăda într-atît.

Da, încă înainte de război... În colț se afla școala, iar peste drum fântâna arteziană. Ca doar n-o să credeți că eu scormesc toate astea. Aici am făcut clasa întâi, după grădiniță. Învățătoarea se numea domnișoara Fanny. Pot să vă arăt și o fotografie, domnule, unde suntem toți împreună: domnișoara Fanny, învățătoarea noastră, da, asta care stă în fața ei sunt eu, Andreas Sam, sora mea, Ana, Freddy Fuks, capul bandei noastre... Da,

domnule, excelent, acum mi-am amintit. Trebuie că strada se numea strada Bem, fiindcă eu am fost luptător în banda faimosilor bemoviști, iar căpetenia era Freddy Fuks (numitul Aca Dugonja), Volksdetcher. Splendid, domnule, de n-ar fi fost discuția noastră nu mi-aș fi amintit că strada aceea se numea strada Bem, după numele faimosului general Bem, pașoptistul Bem. Poate că și dumneavoastră nu vă puteți aminti, că doar n-ați trăit aici înainte de război, și atunci cum ați putea ști dacă pe aici, pe undeva se află o stradă cu castani sălbatici? Castanii ăștia înfloreau primăvara, încît pe toată strada era un miros dezgustător și greoi, mai puțin după ploaie, când, amestecat cu ozonul, parfumul castanilor înfloriți plutea pretutindeni în jur.

Oh, dar m-am luat cu vorba, scuze, va trebui să întreb pe altcineva, că doar trebuie să fie cineva care să-și amintească de acea stradă, care înainte de război se numea strada Bem, pe care erau plantate șirurile de castani sălbatici.

Cum, nici dumneavoastră nu vă amintiți, domnule? Și nici dumneavoastră? Uite, tot ce va mai pot spune, este că în colț se afla o fântână arteziană, peste drum de școală. Iar imediat după colț era o cazarmă pînă în celălalt capăt al străzii, mergînd pe partea stîngă. Noi, copiii, doar pînă acolo aveam voie să mergem. Strada nu prea era circulată, iar în celălalt capăt al străzii, lângă cazarmă începeau șinele (micuțului tramvai galben cu albastru). Da, domnule, am uitat să vă spun că, în ajunul războiului, pe partea stîngă a șirului de castani sălbatici, fusese săpat un adăpost antiaerian, în zig-zag. Aici se instalase banda noastră. Poate că nici acest detaliu nu vă ajută să vă amintiți de acel adăpost subteran, destul de mărișor. Evident, peste tot dădeai de asemenea adăposturi, dar ceea ce îmi amintesc bine este că doar pe strada noastră erau castani sălbatici. Evident, e vorba doar de niște detalii, dar ceea ce vreau să vă spun este că doar pe strada aceea au fost sădiți acei castani sălbatici, pe când aceștia, domnule, sunt salcâmi, și-apoi nici urmă de fântână, deși mi se pare imposibil, poate că dumneavoastră ați greșit, poate că o altă stradă se numea strada Bem, asta mi se pare prea mică. Oricum, vă mulțumesc, voi verifica și singur. Voi bate la ușă și voi întreba dacă înainte de război strada asta se numea strada Bem, fiindcă totul mi se pare suspect, domnule, nu cred să fi dispărut atâtea trunchiuri de castani, ar fi rămas măcar unul, un copac, că doar castanii au viață lungă, nu mor peste noapte.

Uite, doamnă, că nu-mi cred ochilor. Nimeni nu e-n stare să-mi explice unde au dispărut castanii ăștia, căci dacă n-ați fi dumneavoastră, m-aș bănuși ori că bănușii câmpii ori că visez. Că doar știți cum e cu amintirile, omul nu e niciodată sigur pe ele. Vă mulțumesc mult, doamnă, mă duc să-mi caut casa în care am trăit. Nu, vă mulțumesc, mi-ar plăcea să fiu singur.

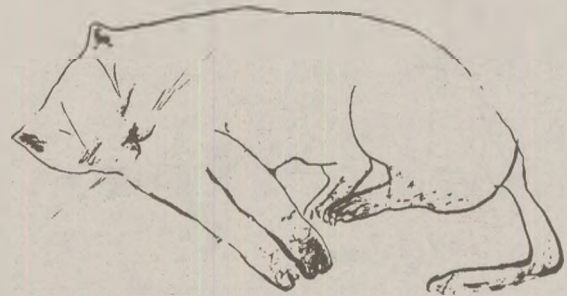
Apoi se apropie de o ușă, chiar dacă nu era ușa aceea și apăsa pe butonul soneriei. Vă rog să mă scuzați, zice el cu o voce firească, aici locuiește Andreas Sam? Nu, nu, spune femeia, nu știți să citiți? Aici locuiește profesorul Smerdel.

Sunteți sigură? repetă el, că aici nu locuiește profesorul Andreas Sam? Înainte de război a locuit aici. Poate vă amintiți de tatăl său, de Eduard Sam, purta ochelari. Ori poate vă amintiți de mama lui, de Maria Sam, înaltă, frumoasă, o fire blîndă. Ori poate de sora lui, Ana Sam, care permanent purta o bentiță pe cap. Uite, vedeți, aici unde este răzorul asta cu ceapă, era patul ei. Vedeți doamnă ce bine îmi amintesc? Dincoace era mașina de cusut „Singer”, cu pedală.

Nu, nu va fie teamă, doamnă, depîn și eu niște amintiri, doar știți că după atîția ani totul dispăre. Uite, vedeți pe perna mea a crescut un măr, iar „singerița” s-a

În fața grădinii se înalță o nouă casă cu trei etaje, unde locuiește profesorul Smerdel. Castanii au fost tăiați, de război, de oameni sau pur și simplu de vreme."

meridiane

o aștept pe malul râului, iar mie îmi chiorăie mâtele ca unui lup înfometat. Apoi ea vine. Asta-i tot. Am descris zâmbetul pâinii din coșul ei.

Sam, tu ca întotdeauna fantazezi. Acum ce mai e și cu zâmbetul ăsta al pâinii? Ce să însemne?

Păi așa. Poate mirosul pâinii. Dar tu despre ce ai scris?

Despre cum se coace pâinea. Cum urcă mama în pod, cum aduce făina, că doar știi, cum pune pâinile în cuptor și cum după aia le scoate. Uite, toți au scris la fel. Numai tu te dai important.

Gal, mie-mi cam vine să fac pipi, dar mi-e lene să mă mișc.

O să sune clopoțelul și noi o să ne pișăm. Chiar așa. Cel puțin așa stau lucrurile cu mine.

Stai într-o dungă și pișă-te. Te acopăr eu.

M-am gândit și eu la asta. Ca poate să treacă o fetiță și o să dea de mine. Să mai am și senzația că nu m-aș putea opri.

Sam, tu te piși ca un cal. Ca am impresia că te piși de o oră.

Ce, deja a sunat?

Încă nu. Se pare că e o problemă. Poate că doamna Rigo este reținută cu treburi mai importante. Ori poate o fi sunat și n-am auzit noi.

Unde-s ceilalți? Îi vezi pe ceilalți? Auzi vreo voce?

Nu mi-e clar. Am impresia că deja au intrat. Doamne, tu nu știi să te mai oprești, Sam. Oprește cișmeaua, pur și simplu. Învârte robinetul.

Gal, du-te tu. Eu nu voi veni la ore. Trebuie să-mi golesc odata bășica și nimic mai mult.

Sam, dar nu te poți ține?

Tu du-te. Parcă am impresia că se mai potolește cascada, deși parcă tot îmi vine să fac pipi. Dar parcă m-am mai ușurat...

Deodată m-am îngrozit la gândul că eu de fapt visam toată povestea aceea, EU O VISAM, iar un lichid cald îmi invadea zona șalelor. Doamne, ce-o să spună mama. Și încă și Ana! O lună de zile o să mă înțepe Ana cu chestia asta, și poate o să mai povestească și altora.

Mă aplec deasupra mamei și-i șoptesc încet la ureche, ca să n-audă Ana.

Mamă, am făcut pipi.

Ea se trezește încet, neînțelegând din prima clipă cuvintele mele.

Am visat că sunt la closetul școlii și atunci am făcut pipi.

Ea încet, ațipită, pipăie cu mâna cearșaful de sub mine, apoi, găsind baltoaca, începe să zâmbească. Ia ceasul de agățatoare și și-l apropie de ureche ca să se încredințeze că nu a stat.

Trebuie să te schimbi, îmi șoptește ea complice. E timpul să te pregătești de școală.

Apoi încet, ca să n-o trezească pe Ana, se ridică din pat, deschide garderobul și-mi da schimburi noi. Zorile unei zile de toamnă, parcă murdară, umedă și întunecoasă, intră alene în odaia noastră. Gândul că trebuie să mă trezesc, că plouă, acționează asupra mea dezastruos. Acea trezire bruscă din somn, rușinea aceea prin care visul mă înjosea. Mă duc cu mama la bucatărie și ea îmi toamnă

din oală un firicel de apă, cu care îmi frec ochii și nasul. Acum mi-e mai bine. Am trecut în mod fericit peste apa leșioasă și călăie care se întinde între vis și viața. În trup mi se strecoară un soi de căldură animalică și deja mă văd alergând desculț către școală, iar după ce intru, murat și înghețat, să mă așez lângă sobă, mut, plin de învățăminte din pricina compătimirii provocată de picioarele mele desculțe și de boarfele murate de pe mine. Dar după aceea, când ele se mai zvântă și mă voi așeza la locul meu (Picioarele nu mi se mai văd, iar roșeața de pe mâini s-a albit de parcă mi-am tras niște mănuși albe), voi dobândi iarăși aureola de premiant al clasei cu coroanița pe cap și voi sta demn și înțelept ca o bufniță, în vreme ce doamna Rigo va citi cea mai bună compunere (a mea), cu o voce ridicată și cântătoare după care liniștea se va instala în clasă, până ce doamna Rigo își va veni în fire și va anunța că acea compunere va fi dată spre publicare în *Bunul Pastor*, datorită mesajului plin de învățăminte și inspirației.

Serenadă pentru Ana

Am auzit niște voci sub fereastră și m-am gândit că au venit să-l omoare pe tata.

După care vioara a dus totul în îndoială și m-a eliberat de frică. Cel care cânta sub fereastra noastră nu era un virtuoz, dar era evident îndrăgostit de sora mea, Ana. Vioara avea glas de om. Cineva era îndrăgostit până peste urechi de stee, de sora mea Ana, cânta sfios, străduindu-se să dea glasului său o anume virilitate și profunzime. Și totuși cântarea aceea era ca o șoaptă:

Domnul de ce-a mai făcut dragostea...

De ce sunt nopțile...

În fine Ana găsește chibritul și eu o văd în alb, în lumina aceea, ca o pălpăire, de după perdele. Iar când s-a întors să se culce la loc, am auzit-o pe mama care îi spune înduioșată niște vorbe ca dintr-o pildă:

Ana, să îți minte asta pentru totdeauna. Când cuiva i se face o serenadă, atunci trebuie aprins chibritul.

Liniștit de glasul mamei, am picat iarăși în somn ca într-un foșnet de mirosuri, ca pe o pajistă verde.

Dimineața am găsit în fereastră o crenguță de măr înflorit, ca o coroaniță argintie, și doi-trei trandafiri infocați. Și înainte ca (a doua zi la școală) învățătoarea să ne întrebe: Cine e măgarul care astă noapte mi-a călcat grădina, eu încă din zori am recunoscut florile din grădina doamnei Rigo, pentru că eu am legat trandafirii, eu am tăiat liliacul.

Nu am vrut să spun că - judecând după voce - măgarul ala care paște trandafiri este domnul Fuks junior, pantofar, tainic îndrăgostit de sora mea Ana.

Ana, spune, eu am născocit toate astea?
(*Flori și mirosuri*)

Prezentare și traducere din limba sârbă de Mariana ȘTEFĂNESCU

Publicitate

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM - BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză - zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună - pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

DW

27

O poveste de care roșești

Noupe pe o mare deschisă în preajma băncurilor de coral. Mă asigur că pistolul e sub pernă. În cazul în care se va ajunge la o revoltă a marinarilor ori în cazul în care își vor face apariția oamenii lui Joe Mamuth. Întredeschise hubloul din cabină: e o noapte tropicală, înăbușitoare, aud țipetele pescărușilor. E cazul să am un somn bun. Măine mă așteaptă o zi trudnică.

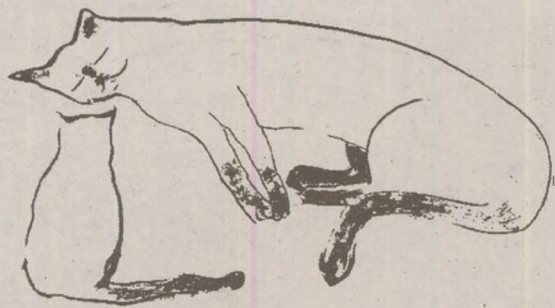
Hei, Sam, ți-ai făcut bine lecțiile?

Nu știu. Cred că o să fie bine.

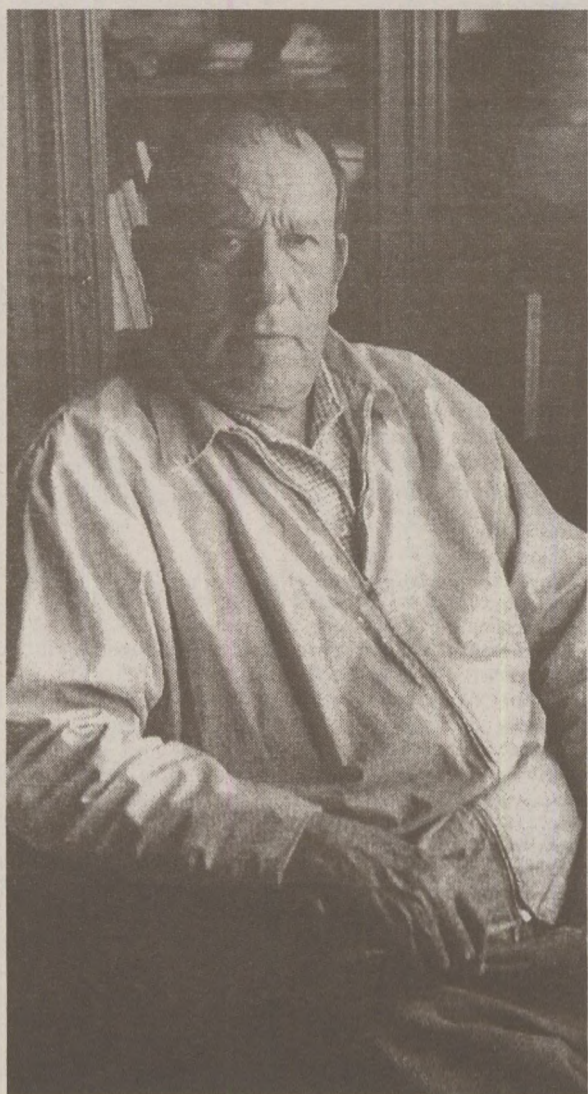
Despre ce puteam scrie? Tu despre ce-ai scris?

Despre cum pleacă mama mea la Baška, despre cum

m e r i d i a n e

S-au împlinit, la 14 iunie 2007, o sută de ani de la nașterea lui René Char (mort în 1988), una din vocile majore ale poeziei franceze din secolul XX. Reprezentant al marelui modernism iubitor de puritate și esențiale, drept care și-a concentrat expresia lirică în forme ca și aforistice, poetul a îmbinat în numeroasele sale cărți cugetarea (care e și o reflecție asupra poeziei), cu notația frustră, fantezia liberă cu un fel de hazard controlat, ce conferă scrisului său un aer adesea enigmatic, încărcat de mister provocator. Comentându-l, Jean Starobinski atrăgea atenția tocmai asupra faptului că aparenta închidere a formei în aforism și definiție e, de fapt, un „răspuns care devine interogativ”: „definiția (este) pusă în serviciul nedefinibilului, iar preceptul nu unește decât pentru a elibera”.

Am ales, pentru pagina de față câteva poeme din cărțile sale mai târzii, (*La nuit talismanique - Noaptea talismanică - 1972*, și *Aromates chasseurs - Mirodenii vânătoare, - 1975*), cuprinse în culegerea *Le nu perdu et autres poèmes - Nudul pierdut și alte poeme*, publicată în colecția „Poésie” a Editurii Gallimard în 1978. Sunt texte pe care le-am considerat reprezentative pentru viziunea și stilul foarte particulare ale poetului, ce preferă nu o dată vocabula mai rară, de ținută „augustă”, exigentă, care diferențiază discursul poetic de limbajul comun. E un fel de a scrie care-l obligă și pe cititor să se situeze pe un plan înalt al contemplării lumii și a propriei condiții, într-un univers adesea tensionat și într-un timp, ca la Rimbaud, al „ucigașilor” de tot felul, înfruntat cu o nobilă, demnă nesupunere.

Poeme de René Char

Destinația depărtărilor noastre

Libertatea se naște, noaptea, oriunde, într-o spărtură de zid, pe unde trec vânturile înghețate.

Vara, stelele sunt acide și verzi; iarna, ele oferă mâinii noastre deplina lor tinerețe coaptă.

Dacă zeii precursori, căliți în războaie și întrutotul convingători, alungându-și înaintea apropiatul trecut al acțiunilor lor împreunate cu nevoile noastre, nu mai sunt cei de nedespărțit de noi, nici noi nici natura nu le vom supraviețui.

Cutare privire a pământului aduce pe lume tufisuri însuflețitoare în punctul cel mai înflăcărat. și noi unul altuia.

Imitând zborul de păsă al cucuvelei, în visurile din somn improvizăm dragostea, forțăm durerea în spaimă, ne mișcăm parcelar, întinerim cu o neobosită semeție.

O, micul meu fum ridicându-se deasupra oricărui foc adevărat, noi suntem contemporanii și norul celor ce ne iubesc!

Baudelaire îl nemulțumește pe Nietzsche

Baudelaire e cel care post-datează și vede exact din barca suferinței sale, atunci când ne desemnează așa cum suntem. Nietzsche, mereu seismic, ne cadastrează întreg teritoriul agonistic. Cei doi purtători de apă ai mei.

Obligație, fără pauză de respirație, de a râri, de a ierarhiza ființele și lucrurile care ne încălcă. Să înțeleagă cine poate. Polenul ce nu mai încălzește un viitor felurit se sfarmă de peretele stâncos.

Chiar dacă sfidăm odinea ori haosul, ne supunem unor legi pe care nu le-am instituit cu mintea. Ne apropiem de ele cu pași de uriaș schilodit.

De ce suferim noi cel mai mult? De grija. Ne naștem în același torent, dar ne rostogolim în chip diferit printre pietrele înnebunite. Grija? De îngrijit instinctul.

Fii de nimic și făgăduiți nimicului, n-am avea decât câteva gesturi de făcut și câteva cuvinte de dăruit. Refuz. Să interzicem ursuza noastră ușa mygalilor înfumurați, cămătari ai deșertului. Opera nevulgarizabilă, ca oblon sfărâmat, nu inspiră hârnicie, doar sentimentul reînnoirii sale.

Ceea ce așteptăm în timpul somnului, sunt tocmai bătăile inimii noastre, nu izbucnirile sufletului nostru fără lucru.

A muri îneamna să treci prin urchile acului după numeroase înfrunziri. Trebuie să străbați moartea ca să te ivești înaintea vieții, în starea de modestie suverană.

Cine mai cheamă? Dar răspunsul nu-i deloc dat.

Cine mai cheamă pentru o risipă fără frâu? Comoara întredeschisă a norilor ce ne-au escortat viața.

Flacăra sedentară

Să grăbim rotirea astrelor și leziunile universului. Dar pentru ce bucuria și pentru ce durerea? Când ajungem în fața muntelui frontal, se ivesc minusculi, îmbrăcați în soare și apă, cei despre care spunem că sunt zei, expresia noastră cea mai puțin opacă.

Nu va trebui să-i civilizăm. O să-i sărbătorim doar, cât mai de aproape; sălaşul lor fiind într-o flacăra, flacăra noastră sedentară.

(*La nuit talismanique qui brillait dans son cercle*, 1972)

Albastrul acesta nu-i al nostru

Orion
cătore Taur

Eram în minutul celei de pe urmă deosebiri. A trebuit să repatriem cuțitul. și roșul, ca de carne, analogic.

Puțini vor fi știut să privească pământul pe care trăiau și să-l tutuiască plecându-și ochii. Pământ de uitare, pământ apropiat, de care te-ndrăgostești cu spaimă. Iar spaima a trecut...

Fiecărui ceasornicul său de nisip ca să termine cu ceasornicul de nisip. Să continui să șiroiești în orbire.

Cel care va elibera mesajul n-o să aibă identitate. Nu va asupri.

Să modelăm în apocalipsă, nu asta facem în fiecare noapte pe-un chip îndârjit să moară?

O unealtă căreia mâna noastră lipsită de memorie i-ar descoperi în fiecare clipă avantajul n-ar îmbătrâni, ar păstra neștirbită mâna.

Atunci au dispărut în ceață bărbații cu sacul mic.

Mirodenii vânătoare

Orion către Unicorn

Aș vrea ca mahnirea mea atât de veche să fie ca pietrișul în râu: chiar pe fund. Curenții mei n-ar avea grija ei.

Casa a minții. Trebuie să i se ocupe toate odăile, cele curate ca și cele nesănătoase, și cele frumoase, aerisite, cu cunoașterea prismatică a deosebirilor dintre ele.

Tocmai atunci când nu te mai recunoști în ceva, o, tu care m-ai acostat, ești în el. Adu-ți aminte de asta.

Fulgerul eliberează furtuna și îi îngăduie să ne satisfacă plăcerile și setea. Fulger senzual! (Să ridici, de cu ziuă, galeata din fântâna în care apa nu conținește să-și danțuie stralucirea nașterii.)

A existat zborul tăcut al Timpului vreme de milenii, pe când omul se alcatuia. Veni ploaia, la nesfârșit, apoi omul pași și acționă. Se născură pustiurile; focul se înalță pentru a doua oară. Atunci omul, întărit de-o alchimie ce se-annoia, își prăpădi bogățiile și-i măcelări pe ai săi. Apă, pământ, mare, aer urmară, în vreme ce un atom rezista. Acestea se petreceau acum câteva minute.

Urât de tiran, oricare i-ar fi greutatea. și drept singură pășune pe înalțimi, scânteia dintre două flăcări.

Se întâmplă că acțiunile ușoare se desfășoară în evenimente uluitoare. Ce înseamnă prosteasca lege a seriilor comparate față de creșterea asta de ape-n noapte?

În afara noastră ca și dincolo de noi, totul nu e decât somăție și creștere amenințată. Tocmai speranța noastră răscolată, intens trăită, constată acest fapt, luciditatea, nevoia noastră de dragoste. Iar atâta conștiință sfârșește prin a tapisa efemerul. Iubită rulota!

Prezentul-trecut, prezentul-viitor. Nimic din ceea ce precede și nimic din ce urmează, numai ofrandele imaginației.

Noi nu mai suntem în concavitate. Ceea ce ne va îndepărta de obișnuință se află deja pe drum. Apoi vom deveni pământ, vom deveni sete.

Prezentare și traducere de Ion POP

meridiane

Library Hotel

● Situat în inima Manhattan-ului, Library Hotel e unicul de acest fel în lume: conceput după modelul unei biblioteci. Fiecare din cele 12 etaje corespunde unui domeniu al cunoașterii (limbi, științe, arte, istorie etc.), la rândul lui împărțit, pe camere, în diferite teme (de exemplu, etajul 9, Istorie, cuprinde camerele Biografii, Istorie Antică, Istoria Asiei, Istorie contemporană ș.a.m.d.). În fiecare cameră, o bibliotecă situată lângă pat conține circa 100 de volume relative la subiectul ales. Numerotarea celor 60 de camere ale hotelului e inspirată din clasificarea zecimală Dewey, cunoscută celor ce frecventează bibliotecile publice: cărțile sînt repartizate în 10 clase generale, notate de la 000 la 900, avînd tot atîtea diviziuni și subdiviziuni. În Library Hotel, toată lumea găsește camera dorită prin acest joc aritmetic: amatorii de romane clasice au la dispoziție camera 800.002, avocații își pot pregăti procesele în 300.006, iar copiii găsesc cele mai frumoase povești la 800.005. Există și o „Camera a Camerelor”, consacrată chiar bibliotecilor, cu cataloage computerizate, astfel încît în această Bibliotecă Babel, ce i-ar fi plăcut lui Borges, există un ghid prin labirintul de cărți. Pe lângă aceste camere individuale, foarte confortabile și rafinat decorate, hotelul de lux mai conține diverse saloane de lectură și muzică, o „Grădină a Poeziei”, cu o atmosferă propice receptării marilor poeți, precum și un loc unde se pot consulta enciclopedii. Mereu reînnoite prin achiziții din librării sau de la edituri, cărțile circulă fără nici un control prin hotel, iar cele în jur de 200 de volume furate pe an sînt trecute la pierderi planificate. Căci, din anul 2000, cînd a fost inaugurat, Library Hotel a cunoscut un imens succes, camerele fiind rezervate cu mult timp înainte de călători veniți din toată lumea. Clientela nu e alcătuită, cum s-ar putea crede, din literați sau profesori, ci mai ales din oameni de afaceri, avocați, publicitari, pensionari înstăriți și chiar cupluri în călătorie de nuntă, foarte interesați de camera „Dragoste”. Proprietarul hotelului, Henry Kallan, nu e un bibliofil pasionat și a mărturisit ziaristilor că nu citește niciodată de plăcere. Este doar un om de afaceri care a avut o idee originală. Refugiat din Cehoslovacia în 1967, el a început prin a căra bagaje la hoteluri și a avansat cu tenacitate pe scara ierarhică, pînă a ajuns să-și creeze propria firmă, ce deține azi cîteva din hotelurile cele mai bune din New York. Întruchipare a împlinirii „visului american”, Kallan spune că s-a lansat în aventura numită Library Hotel fără prea multe speranțe și că beneficiul i-a depășit toate așteptările.

Guity comemorat

● În vara aceasta se implinesc cinci decenii de la moartea actorului, dramaturgului și cineastului Sacha Guity (1885-1957). Pentru a-l comemora – scrie „Le Point” – nimic n-ar fi mai potrivit decît să se steargă odată pentru totdeauna umbra funestă care întunecă parcursul acestui mare artist: anchetat și închis pentru colaboraționism, numele lui e pus alături de cele ale lui Brasillach, Céline sau Drieu La Rochelle. Numai că, în afară de talent, Sacha Guity nu are nimic în comun cu acești colaboraționiști din convingere și e timpul ca o analiză nuanțată să lămurească neînțelegerea și să alunge acuzele.

Războinicii chinezi la Londra

● Va fi evenimentul toamnei londoneze: în septembrie, British Museum va expune 50 dintre statuile chinezești de teracotă, provenite din mormintul lui Qin Shi Huangdi, primul împărat al Chinei (221-210 î.e.n.). Expoziția va prezenta războinici în mărime naturală – călăreți și arcași – aparținînd armatei monarhului, dar și muzicieni, acrobați, animale ce au fost îngropate împreună cu împăratul pentru a-i ține companie pe lumea de dincolo. Va fi prima oară cînd China acceptă să împrumute un ansamblu atît de important, provenind din celebrul sit, descoperit din întîmplare de niște țărani în 1974. Prevăzîndu-i-se o foarte mare afinență la public, expoziția de la British Museum va dura șase luni. Încă de pe acum au fost vîndute 25.000 de bilete.

Eleganța ariciului

● Publicat în toamna anului trecut în indiferența generală, cel de-al doilea roman al quasi-necunoscutei Muriel Barbery, *L'élégance du hérisson*, tipărit inițial de Gallimard în 5000 de exemplare, a avut, în ciuda lipsei de cronici laudative și nominalizări la premii, un neașteptat succes la cititori. Doar din zvonuri de la om la om, s-a vîndut în peste 200.000 de exemplare și continuă să fie cerut în librării, figurînd de mai multe luni în topurile de *best-sellers* din Franța. Cum se explică acest fenomen, în lipsa oricărei publicități,

nici autoarea nu știe. Muriel Barbery are 37 de ani, e profesoară de filosofie și locuiește împreună cu soțul ei psiholog într-un sat din Calvados, din apropiere de Bayeux, unde fac naveta. Nu are relații în lumea literară pariziană, iar primul ei roman, *Une gourmandise*, trimis prin poștă, a fost refuzat de mai multe edituri, înainte de a fi acceptat de Gallimard. S-a vîndut onorabil pentru un debut, ceea ce a încurajat-o să continue, în primul rînd pentru propria plăcere de a scrie și pentru soțul ei, căruia îi e dedicată *Eleganța ariciului*. Animal crepuscular și nocturn, discret și nesuportînd zgomotul, despre arici Buffon spunea: „vulpea știe multe lucruri, ariciul nu știe decît unul, important – să se apere fără luptă și să rănească fără să atace”. Aceasta e tehnica adoptată de cele două eroine ale romanului, Paloma – o fetiță de 12 ani, supradotată și bogată, care vrea să se sinucidă, și Renée – portăreașă de 54 de ani, grasă, posacă și urîtă, care citește Proust și Tolstoi și preferă muzica simfonică celei ușoare. Decalajul între vîrsta și sagacitatea pedantă a fetiței, și între condiția și erudiția portăreșei dau sarea și piperul povestirii al cărei interes nu stă în intrigă, ci în scriitura și în optimismul ei revigorant, în faptul că nu se mulțumește doar să distreze ci și hrănește sufletul și spiritul. Mesajul „filosofic” al romanului ar fi că aparențele sînt înșelătoare, că generozitatea e încă răspîdită în lumea noastră și poate fi contagioasă. Secretul succesului repurtat de *Eleganța ariciului* constă în faptul că cititorii de azi au nevoie de un asemenea mesaj de bine într-o lume asaltată de orori mediatizate. Drepturile de ecranizare a romanului au fost deja cumpărate, iar regizoarea Mona Acache lucrează la scenariul filmului ce va avea premiera la începutul lui 2009.

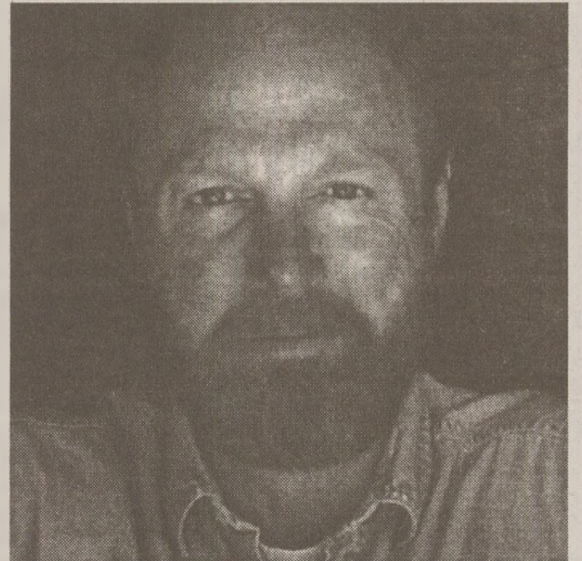
Un personaj fabulos: Leon Africanul

● Natalie Zemon Davis a predat istorie culturală și socială la universități prestigioase din Europa și SUA, dar nu atît strălucita carieră academică și bibliografia de specialitate, cît volumele ei de reconstituire cvasi-romanescă a unor biografii de personalități din epoci apuse au făcut-o celebră. Între acestea, cel mai recent retrasează – cu erudiție și fervoare – destinul ieșit din comun al lui *Leon Africanul*, primul intelectual care a încercat, în secolul XVI, o apropiere între islam și creștinism, sau măcar o înțelegere mutuală. Cel pe care istoria l-a reținut sub numele Leon Africanul se numea în realitate Hassan al-Wazzân și se născuse în Granada. Ajuns în Maroc, a intrat în slujba sultanului din Fès, pentru care a făcut comerț și a călătorit la Istanbul, Cairo, în Arabia, Armenia, Tartaria și Africa. Prins de pirați, el a fost dăruit ca sclav papei Leon al X-lea. Numai că acesta, iubitor de cultură, i-a apreciat cunoștințele musulmanului și i-a împrumutat manuscrise arabe din

biblioteca vaticană. Pentru a intra în grațiile protectorului său, Hassan al-Wazzân s-a convertit sub numele Ioan-Leon, a învățat italiana și latina și, retras în liniștea bibliotecii, a citit, a tradus și apoi a început el însuși să scrie. La 10 martie 1526, a terminat *Cosmografia și Geografia Africii* – o carte, spune Nathalie Zemon Davis, „de descriere și comentariu în care autorul face un permanent du-te-vino între Europa și Africa, între diferitele culturi, între islam și creștinism”, dar și între identitatea sa de musulman și cea de catolic convertit. De la Renaștere și pînă în sec. XIX, lucrarea lui va rămîne una din principalele surse de cunoaștere a islamului în Europa. Nevoit să fugă din Roma după invazia din 1527, Leon Africanul și-a sfîrșit viața pe drumurile Magrebului, sub o falsă identitate. Captivată de subiect și pasionată de epocă, Nathalie Zemon Davis transmite și cititorilor, prin arta ei de a povesti, interesul pentru acea lume și pentru o confruntare azi mai actuală ca oricînd.

Western

● De cînd Jim Harrison l-a făcut (cu succes mondial) subiectul romanelor lui, vestul american a început să inspire tot mai mulți scriitori contemporani. Născut într-o fermă din Wyoming, Mark Spragg aparține acestui escadron de nostalgici – Rick Bass, James Galvin, David Treuer, Thomas Mc Guane – care reinventează westernul pe întinderile Marilor Șesuri. Ultimul său roman, *Fructul tradării*, e o reușită a genului care ține deopotrivă de *road movie* și de *country song*. La început bucolică, povestea se întunecă încetul cu încetul, pe măsură ce suferința și moartea intră în viața celor două personaje principale. McEban și Bennett sînt doi prieteni din copilărie, născuți în ferme apropiate din Wyoming, hamici și pasionați de cai. La sfîrșitul adolescenței, se îndrăgostesc amîndoi de aceeași fată, Gretchen, care sfîrșește prin a se mărita cu Bennett. Dar, după un timp, femeia fuge de acasă, lăsîndu-i soțului un bilet: „Te-am părăsit pentru a redeveni solidă în univers, dacă sînt în stare”. Îmbarcați într-un camion vechi, cei doi cow-boys pornesc pe drumurile nesfîrșite ale Wyoming-ului în căutarea fugarei, iar ciudata lor expediție se transformă în dramă. Arta lui Mark Spragg de a povesti, de a descrie peisaje

uimitoare, o natură de o măreție în care ființele umane par și mai fragile, mai vulnerabile, face din *Fructul tradării* un roman bun de vacanță.

actualitatea

Constanța Buzea

POST-RESTANT

i banuțul din palma cerșetorului/ Ca un piron de răstignire îmi vorbește/ Plin de sânge” – ar fi textul deosebit, oarecum ieșit din rândul celorlalte care compun sumarul noului manuscris pentru care nu mai aveți energia să vi-l publicați, nu mai aveți poate nici nădejdea, ca data trecută, că aiergând după sponsori, ajutorul lor să vă scutească de cortegiul inerent de umilințe. Față de cartea de debut, am impresia, parcurgând grupajul de-acum, că vă învârtiți într-un același cerc de teme, fiecare piesă, departe de a fi o noutate, pare varianta vlăguită a ceea ce ați mai scris și publicat mai demult. Nici nu e de mirare, sunteți suferind, viața se dovedește imposibilă, oamenii din preajmă nemiloși. Ca întotdeauna, în epistolele dvs. relați starea în care vă zbateți, între internări în spital și atmosfera inebunitoare din blocul în care locuiți. Nu mă mai miră idealul din vara aceasta, visul de a veni la București pentru o gură de aer, „la Uniunea scriitorilor, să citesc tot ce-a apărut nou în materie de poezie, și să scot din nou cărți, căci numai asta știu și pot să fac”. Mi-aș încheia răspunsul de-acum, în plină caniculă bucureșteană, transcriind la rând câteva texte, renunțând însă la multe din barele ce separă versurile: „Pe străzi sunt tranșeele existenței cotidiene/ Rasfirate ca niște strigăte de disperare/ În care doar soarele generos îmi picură ghirlande de lumini pe creștet/ Asemeni unui călugăr cu matanii la căpătâi de mormânt”; „Și scrisoarea soldățelului de plumb de-a lungul curcubeului/ Pe-o păpădie spre mamă zboară”, „Să te oprești și să te închini la crucea unde/ Din fruntea lui Iisus răstignit picură încet Pacea”. Și, obsesiv,

finalul epistolei: „Nu mai am puterea de-a lua din nou același drum. Adică să mă milogesc de cineva să-mi culeagă cartea, după aceea să mă milogesc să mi-o tipărească, și după aceea cărțile să le fac cadou. Eu sunt în Baia Sprie într-un bloc plin de țigani cu o sumedenie de copii mici care mă batjocoresc zilnic și sunt cu nervii la pământ...” (Ioan Hada, Cavnic) ☒ Dintr-o ofertă ca și nelimitată, aleg pentru cititorii rubricii un singur text, pe cel intitulat *Ninge*, care, iluzoriu, să ne dea, în aerul saharian care ne bănuie, un pic de răcoare. Un pastel după citirea căruia însă, simt imperios nevoia să cer iertare celor care-l parcurg. Se pare că degeaba m-aș teme să spun că „maestrul e nebun” și produce dovezile unei maladii cu tendință de generalizare, ale unei suferințe acumulate din derută și lipsa reperelor. Un pastel cu ninsoare, sincer foarte, așezat pe filă într-un scris de mână cernă mărunt. Îl aleg dintre alte câteva zeci, uluitoare toate prin punctuația lor aberantă, punctele de suspensie, semnele de întrebare și de mirare, și ele în formație de tripleți agasând la capătul versurilor. Ba chiar și liniuțele de dialog și parantezele drepte aparând unde nu te-ai aștepta. Conținutul poemului te aruncă în schimb într-o vraiste și mai și. Faci febră, intri împreună cu autorul într-un delir pe care ar trebui să ți-l asumi. Textul te înecă, te înfrigorează, te sufocă într-un absurd masiv, în formulări incorecte, agresiv, abuziv, maladiv, coșmaresc: „Ninge.../ sunt într-un tren fără gări și oprești.../ mi-e teamă că n-am să cobor niciodată.../ sunt într-o cărare ce n-are sălaşuri.../ mi-e teamă că n-am să m-opresc vreodată!...ninge ca-ntr-un nimănu paradisi.../ ...sunt, iarăși, în tren, în mijloc de călătorie.../ nu mi-e mai teamă de nici un coborâș!.../ ori suie.../ ...ninge, ca-ntr-un al nimănu... / sunt într-un tren, în care,/ fiare/ mă mână și le mân.../ ninge, în Nimănuul bătrân.../ singur, într-un Paradis pentru și-ntru mirare/ sunt tren, gări, cărări, mișcări: sunt?... sunt!.../ nu mi-e mai teamă, mă relaxez/ pe iarba din marginea șinei.../ trenul trece peste-un pod,/ mi-e sufletul umed de pufăit greu.../«Oprește mașina!.../ ...stai! Stai! pe loc»/... nu mă mai întorc.../ ...ninge.../ - o secundă de odihnă împlinită!/- mulțumesc - / mi-e teamă că am cătușe/ și nu-i nici o eroare.../ ...ninge peste tot.../ [care pe care?!.../ acum e și rândul meu să spun ceva:/ [...un vârcolac, e vârcolac numai noaptea!.../ ...ninge peste al meu Paradis.../ trebuie să

fac liniște.../ [ssst!!!].../ am tras semnalul de alarmă.../ ...și tot ninge, ca la-nceputul călătoriei!.../ ...ninge.../ ca-ntr-un al Nimănu paradisi.../ !...ninge peste noi... [...mai is?!...]”. Autorul, Teofil Copil, debutat acum doi ani în *Viața arădeană*, prezentat neglijent, și la rezezeală parcă, de dl. Sabin Bodea, astfel: „Teofil Copil s-a născut la 17 ianuarie 1953. Prin urmare, debutează la o vârstă târzie în raport cu alții, dar considerăm că versurile sale de multă vreme se puteau bucura de lumina tiparului. *Mi-a plăcut întotdeauna să citesc și să scriu*, zice autorul, ceea ce înseamnă că timpuriu s-a ancorat în semnele de întrebare ale creației. Îl așteptăm pe Teofil Copil să confirme că e pornit să recupereze timpul pierdut”. Halal! Și ce limbă română scâlciață! Și ce pricepere la poezie are prezentatorul! Și ce largă deschidere frățească de brațe, și de spațiu tipografic! Vorba Copilului Teofil, la debut: „e-un plâns răs-o-jalnic”. Iar în alt loc: „iată-mă-s/neprihănit/hominides/ împlinit”. În fine, să mă întorc la acel vers, care se tot repetă: „nu mi-e mai teamă”, ca să-l corectez, căci autorul a vrut de fapt să arate că dacă i-a fost teamă vreodată, în cele din urmă nu-i mai este teamă. Poate să spună că, de pildă, *nu-i mai i-e teamă* de lupi decât de urși, dar în cazul de față, lui *nu-i mai i-e teamă* nici de lupi, nici de urși. Este totuși o deosebire, nu-i așa? (Teofil Copil, Zădăreni, Arad) ☒ Am primit cele două exemplare din *Fereastra*, pentru care vă mulțumesc. Revista culturală editată la Mizil, *Fereastra* se remarcă și prin atenția acordată tinerelor talente, la rubrica *Cenaclu liric*. (Lucian Manăilescu) ☒ Nu știu ce să vă spun în legătură cu numerele din **România literară**, care v-au sosit în continuare și după ce abonamentul făcut, conform unei înțelegeri pe care cu bunăvoință și grație ne-ați inspirat-o, ar fi expirat. Și nu știu nici ce-aș putea să adaug la cele spuse de mine mai demult pe marginea versurilor. Sigur că scrieți pentru sufletul dvs., și ca în virtutea obișnuinței, ne scrieți și nouă, uneori publicându-vi-se în revistă intervenții la *Voci din public*, observații pe teme interesante, impresii de lectură. Continuați dacă vă face plăcere, mai ales că, așa cum bine spuneți, „există o noimă”. *Statutul de veleitar* pare neconvenabil, dar el se poate păstra și purta în continuare cu demnitate și justificat în contextul care ne apără cu seriozitate de erori și de iluzie pe noi toți. (E. V. Licsandru, București) ■

Prin anticariate

Literatura sugativă

Nu pun așa un titlu fiindcă volumul despre care scriu apare pe hîrtie de ziar, cu colaje din ziar și tot tacîmul. Nu de asta, ci fiindcă poezia din el absoarbe de la alta, de dinainte, măcar suprafața. Contururile încă umede de cerneală ale literelor, amprenta întreruptă ici-colo, pătată alteori, așa cum rămîne ea pe sugativă aplicată etanș. *Erau ziare, evenimente* (de Șerban Foarță, Brumar, 2000), pe foiață mulțată, sustrasă din rotativă, e, ca și *Ecou țirziu*, spațiul înfricoșătoarei coerențe a absurdului. Acela în care trăim, despre care citim, naiv convinși că toate se-ntîmplă pe o altă planetă, și de care încercăm să ne salvăm indexîndu-l, ca specie, în cartoteca literaturii.

Fatalul strigăt cu care începe neputința noastră de-a comunica, judecată prin nu mai puțin fatalul fel de-a spune *ne-auzim, dar nu ne ascultăm*, e „alo!”. Apelul, apostrofa („nu auzi, dom'ne?!”), funcția fatică – i.e., nevoia de a te convinge că *dincolo* e cineva, sînt toate conținute în trei litere pe-un ton mai ridicat. Cu *Alo!* începe și volumul lui Foarță, păstrîndu-și însă, ca pe-un as în mîneacă, *écart-ul*. Posibilitatea de-a ieși din codurile mașinale ale epocii de după telefon, acostînd la țarmul mărilor romantice: „o mică șuetă nu fără, adesea,

un vechi fișuit/ și la fel de simpatică, -n rest, ca și aceea cu dl./ sau dna. robot, care, fermi ca o riglă/ de calcul, te anchetează în numele/ bunilor prieteni curioși să-ți cunoască (pre)numele/ și dacă ai, eventual, un mesaj de închis într-o sticlă.”

Ceea ce face diferența între lumea lui Caragiale – cîtuși de puțin necunoscută lui Foarță, și lumea lui Bacovia e felul de-a interveni în zestia de absurd pe care o aduni, vrei nu vrei, numai cît ai căsca bine gura. Ne ajută, în a înțelege cum procedează unul, și cum altul, o distincție – culmea! – a lui Hasdeu care, vorbind despre istorie, spune că există în ea poporul, „numai suflete” (cuvînt prin care erau desemnați, îndeobște, robii – n.m.), și boierii, „numai materie” (carevasăzică, moneda, de orice fel va fi fost ea). La Caragiale, lumea, cu oameni cu tot, e materie. Ceva ce poate fi trunchiat, preluat în varii forme, și al cărei absurd poate fi speculat în fel și chip, fiindcă nu doare. Cei care-l „trăiesc” sînt o poză, nu o epocă. La Bacovia, lumea, cu materie cu tot, înseamnă suflete. Galbene, împovărate, obidite. Absurdul, în care ei înoată, care-i spală de tot ce ar putea însemna posibilitate de ripostă, lăsîndu-le doar valuri de rîs isteric, e o dramă. Atmosfera asta o preia volumul lui Foarță.

Sînt amuzante colajele, anunțuri de mică publicitate înseriate, consangvinizate, hibridizate, anunțurile matrimoniale ca *qui-pro-quo*-uri, în care se amestecă pragmatismul cu delicate haiku-uri pe colț de ziar, dar parcă nu-ți vine să rîzi. Efectul de real, atît de drag teoreticienilor, îți inhibă mușchii zîmbetului. Ca să nu mai spunem că iubirea se măsoară în cifre (ani, înălțimi și, vai, conturi) și se află dezlegînd șarade. Capcane pentru oameni fericiți, după scripturi (și după citatul din Eminescu...).

În stilul tautofoniilor e rescris *Ecou țirziu*: „Orice ziar e eveniment, e./ 'n grafemuri grave, un van portret:/ suspectă umbră, – al zilei Z.../ Orice ziar e, -n aieve, niente.” Absurdul și mimicul, un cuplu gazetăresc amintind de *urît și sârăcie*, fac cît de cît suportabilă, prin trecerea în catastif, o realitate amenințătoare prin devălmășia

ei. Varietatea, așa cum defilează la revista presei, nu mai încîntă, ci sperie. Mai ales că o familiaritate a numelor mici, sau a numelor de familie și a porecelor (dacă vorbim de secția *Politică*) face lumea de opinii, zvonuri și controverse, care pluteste agățată de un ziar, gonflată și perisabilă.

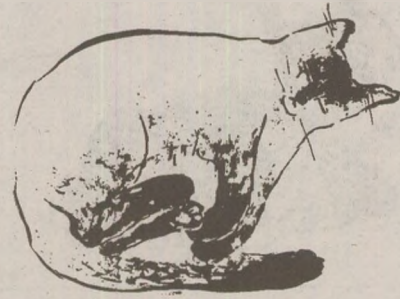
Urmăriri de mahala, cu iz tardo-romantic, se ascund în consemnarea seacă a unor evenimente luate din ziar: „Ecatrina Medrea din București (etatea:/ 57; locul de muncă: BANCOREX)/ citind, nu fără gîndul de-a-și smulge soțul sex-/ appealului amantei, în ziarul „Libertatea”// că o vrăciță poate s-o facă,-n contul ei,/ prin farmece,-i oferă acesteia ce are:/ bijuterii și electronica,-n valoare/ de peste 6 milioane lei, - // fără succes, într-astfel că amarita băncii suszise,-al cărei mire nu vine înapoi,/ decide s-o reclame la Secția 22/ ce-o pomește,-ndată, pe urmele țigăncii.

Mici poeme cu poantă, luînd asupra-le din proza unei lumi de descărcăreți, care se fac că le surîde norocul cînd, de fapt, din urmă moartea-i paște. Sau, măcar, descalificarea, îndulcită de o vremelnică – și, oricum, necunoscută lor – izbîndă literară. Ca tipuri ale cotidianului amalgamat, care umplu coloane și pagini. Cel mai adesea cu negru.

O filă rătăcită, tot dintr-un manuscris al lui Foarță cel care, printre ziare, citește literatură: „Unde ne mor servitorii, valeții,/ cameristele cu care domnii s-au/ intersectat în treacăt sau/ de-a mult mai lungul vieții? [...] Unde mor, unde mor credincioșii/ ilustrilor case,/ fanaticii fețelor simandicoase/ și-ai taloanelor roșii?// Ce face-se, oare, cu-atîta credință ciudată/ cînd scris e ca totul să cadă-ntr-o rîină;/ spune-mi, servitoare bătrîna, bătrîna,/ ce era odată ca niciodată?”. Un contrapunct din lumea celor care durează, în breasla amintirilor lipsă, ce-și trăiește clipa, și atît. O tristețe în plus, dacă mai era nevoie, într-un univers de grosimea foi de hîrtie. Căruia poți să-i creezi perspectivă doar lucrînd la milimetru bibliografice colaje.

Simona VASILACHE

Securitatea l-a mirosit pe Livius Ciocârlie

44 de informatori și nu se știe câți securiști de meserie s-au ținut după profesorul Livius Ciocârlie din 1966, pînă în 1989. A rezultat un dosar de peste 1000 de pagini. Cînd am citit confesiunea sa din revista „22”, mi-am imaginat, la început, că blajinul cîrturar a dus o viață dublă. Mă așteptam să aflu că se vîrîse în cine știe ce filieră de comunicații (spionaj) cu Occidentul sau că fusese organizatorul vreunei mișcări secrete împotriva regimului. Dl Ciocârlie îmi taie macaroana acestor scenarii. Recunoaște, cu părere de rău, că n-a fost disident. Mărturisește în schimb că a refuzat sistematic să intre în partid, să-l citeze pe Ceaușescu în cărțile sale și să trimită scrisori deschise *Europei libere*, pentru a cere să nu mai fie citat „de bine” de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca în emisiunile lor. Eram student cînd l-am văzut prima oară pe Livius Ciocârlie, la o întîlnire în Facultatea de Filologie din București, despre tendințele criticii literare contemporane. Mă așteptam să aud un discurs cu șopîrle și apropouri, or, în loc de asta, dl Ciocârlie a rămas în marginile unei intervenții de universitar documentat, fără nimic spectaculos în plus. I-am adresat vreo două întrebări provocator-obraznice, învățat cu atmosfera de la „Junimea” și de la „Cenaclul de luni”. Dl Ciocârlie mi-a răspuns politicos, la temă, fără a divaga așa cum speram. Pe atunci aveam naivitatea să cred că la asemenea întîlniri filologice opiniile se pot exprima liber, fără grijă. Tot atunci, la cursuri, profesorul Eugen Simion, amfitrionul acestei întîlniri, vorbea destul de slobod și nu părea să se teamă de eventualii turnători dintre studenți. Asta se întîmpla în anii '80, cînd robinetul libertăților literare începuse să se închidă.

După aceasta întîlnire, impresia mea despre profesorul Ciocârlie a fost că era un universitar care „nu se bagă”. Îmi plăcea cum scria, dar fără să mă omor după el. De-abia după ce am vorbit despre el cu Mircea Mihaieș și cu Adriana Babeți, care îi fuseseră studenți, am început să-l simpatizez de la distanță, dar fără entuziasm. De-abia după ce l-am citit pe prozatorul Livius Ciocârlie, m-am simțit mai apropiat de el.

Profesorul descoperă în dosarul său de Securitate că era urmărit în permanență. I se făceau chiar și poze. Pare absurd că Securitatea s-a ținut după el cu atîta staruință. N-avea ce face? Erau securiștii din Timișoara chiar atît de tîmpiți, încît să piardă vremea ținîndu-se după un inofensiv profesor universitar?

Cred că profesorul Ciocârlie a fost totuși un caz... Și chiar un caz special. Voia să trăiască și să acționeze normal, dar potrivit conștiinței sale. Într-un fel, ca profesor universitar, era mai periculos decît un disident. Modelul pe care îl oferea studenților săi era acela al refuzului de a coopera cu sistemul, fără a se situa în afara sistemului. Ce mare lucru? se întîrea, cu siguranță, unii dintre dvs. Acel, după părerea mea, mare lucru a fost că Livius Ciocârlie și-a păstrat libertatea de a spune nu, atunci cînd refuzul nu mai era un delict oficial, ci intrase în zona de coșmar a presiunilor discrete, dar insistente, exercitate asupra unora ca el și la care cei mai mulți n-au rezistat. ■

Centenar Pavel Dan

Colaborator la revista „Blajul”

Pavel Dan a publicat în revista „Blajul” (1934-1936) nuvele (*Îl duce pe popa*, *Corigente*, *Studentul*, *Livada*, *Întîlnirea* și *La închisoare* – ultima nesemnată); își publică de asemenea două fragmente din teza lui de licență despre balada populară. Asupra nuvelisticii lui Pavel Dan s-au rostit opinii judicioase de către Ion Chinezu, Cornel Regman, Monica Lazăr, Nicolae Manolescu ș.a. Cele două studii de folclor, de fapt capitole din teza de licență despre balada haiducească, așa cum s-a arătat, nu sunt decît „niște compilații conștiințioase” (Monica Lazăr) și nu ne permit să tragem concluzia că Pavel Dan ar fi manifestat o pasiune statormică în această direcție, a cercetărilor folclorice.

Trebuie să spunem din capul locului că Pavel Dan n-a publicat în revista „Blajul” nici prea mult, nici creațiile cele mai bune. În același timp, a colaborat și la revistele: „Gînd românesc”, „Pagini literare”, „Abecedar”, „Darul vremii” și chiar la „Gîndirea”. Totuși, activitatea publicistică a lui Pavel Dan la revista „Blajul”, concretizată mai ales în note și recenzii, nu ni se pare lipsită de interes.

De altfel, „Blajul” a adăpostit aproape întreaga producție publicistică a „rapsodului Câmpiei transilvane”, cu excepția recenziei la cartea Martei D. Rădulescu, *Sunt studentă*, apărută în revista „Abecedar”.

Notele și recenziile respective nu arată o față nouă a scrisurii lui Pavel Dan, dar lasă să se presupună că prozatorul ar fi devenit probabil un polemist caustic, așa cum se anunță în recenzia la volumul Martei D. Rădulescu. Polemist caustic se dovedește Pavel Dan și în nota de răspuns la recenzia primului număr al revistei „Blajul”. Iritat de faptul că unei publicații i se aplică un tratament atît de aspru încă de la primul număr, Pavel Dan scrie: „Întîi vor cunoaște domni de la «Gînd românesc» că, după întîiul număr, nu se poate judeca o revistă. Te socotești mult, alegi ce ai mai bun și crezi că vei scoate o revistă care sperie lumea. Cînd colo, iese cu totul altceva. Așa s-a întîmplat și cu nr. 1 al D-lor – o vor recunoaște cred și pe asta – nu le face cinste. D-lor însă nu au avut această omenie față de noi, confrății. Abia a scos capul o revistă și înainte de a ști cine sunt cei care o conduc și ce pot fi dau cu parul în cap.”

Unele articole ni-l revelează pe comentatorul atent, drastic uneori, al actualității sociale și culturale. În

necrologul închinat lui Gheorghe Bogdan-Duică, critică nepotismul universitar, practica întemeierii dinastiilor universitare din *Cimitirul Buna-Vestire*, „Gheorghe Bogdan-Duică – scrie Pavel Dan – nu și-a lăsat catedra moștenire copiilor. Nu a întemeiat o dinastie universitară. Nu și-a numit fetele asistente, nepoții și nepoatele preparatori. În atmosfera viciată de la universitățile noastre, unde la darea notelor „se ține socoteală de neam, de rudenie și confesiune și unde studentul sărac și fără protecție, dacă vrea să capete un loc trebuie să renunțe de la început la orice personalitate, să aibă spinarea flexibilă, să știe să tacă și să aprobe, ori cel puțin să facă un pic de curte, Gheorghe Bogdan-Duică a fost o excepție.”

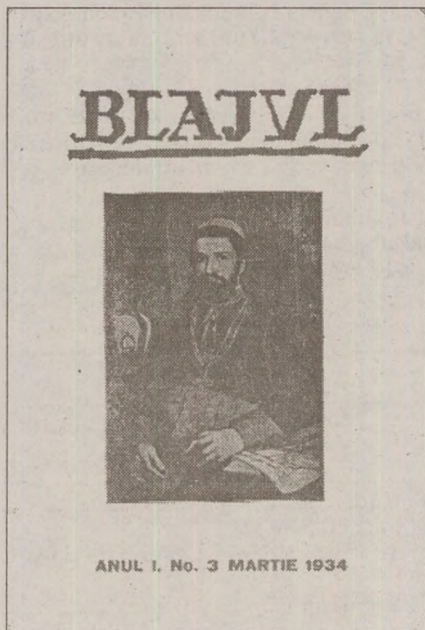

Nemulțumit de faptul că alegerea lui Teodor Capidan, ca membru al Academiei Române, a trecut aproape neobservată, Pavel Dan critică lipsa de onestitate și cultura a gazetărilor vremii. O altă cauză a tăcerii în jurul acestui eveniment o vede Pavel Dan în faptul că Teodor Capitan „n-a fost niciodată deputat, nici n-a făcut parte din vreo comisie guvernamentală cu atribuții răsunătoare. Și un profesor universitar, continuă ironic Pavel Dan, care nu-și știe utiliza cunoștințele (profesorii universitari totdeauna au colegi miniștri, autorul folosește un calambur, un joc de cuvinte) „ne vaut pas la peine” (adică, nu merită osteneală).

Din cele două articole reiese respectul lui Pavel Dan pentru marii oameni de cultură, lupta lui pentru recunoașterea adevăratelor valori intelectuale. Gheorghe Bogdan-Duică a rămas în amintirea lui Pavel Dan „un suflet înțelegător cu studenții, cu cei săraci și meritoși îndeosebi. Pentru aceștia s-a zbatut pretutindeni, sprijinindu-i la examenul de bursă și ajutându-i cu fapta și cu vorba”. Teodor Capidan, cinstit om de catedră, cum ar zice Calinescu, este elogiat pentru prodigioasa activitate filologică, pentru truda de a fi salvat ce mai era posibil din limba românilor trans-danubieni și pentru că, în sfîrșit, „ca profesor nu-mi aduc aminte în patru ani de studenție să fi lipsit de la vreun curs. E și prin aceasta un om rar.”

Unele note și articole aduc informații prețioase în legătură cu concepția scriitorului despre menirea artei. Pavel Dan nu privea scrisul ca un divertisment și mai puțin ca pe un prilej de reclamă personală. E cunoscută în acest sens critica adusă cărții *Sunt studentă* de Marta D. Rădulescu. În aceeași ordine de idei se situează partea introductivă a recenziei la cartea lui Ion Breazu, *Michelet și românii*, studiu de literatură comparată, pe care o socotește „o mare contribuție la cunoașterea influenței franceze la noi.” Aceasta e și o mărturisire de credință a publicistului, exprimând atitudinea lui reprobatoare față de metodele presei comercializante: „Ideile găsite în vreun colț din centrul Africii își dau întîlnire în vitrina românească și sunt vînturate cu zgomot și reclamă infernală de o publicitate interesată, meschină și venală”.

Redusă la câteva note și articole, publicistica lui Pavel Dan cuprinde, într-un stil concis, care recurge adesea la expresia populară, câteva idei clare și categorice în legătură cu literatura și presa vremii, în legătură cu evenimentele politice și culturale.

actualitatea

ochiul magic

Papa Benedict trage Cortina de Fier

Succesorul lui Ioan Paul al II-lea e caracterizat de comentarii fenomenului religios ca un papă „riguros și ortodox”. Sigur, adjectivul din urmă trebuie luat la figurat și nu la propriu. Tocmai ortodox la propriu nu e Benedict al XVI-lea! Ba chiar, cum zic ortodocșii, e mai catolic decât papa. Urmașul lui în fruntea comitetului de doctrină al Vaticanului, un cardinal, a criticat recent, reluând chiar spusele actualului papă, pe când era șef doctrinar, atât protestantismul, cât și ortodoxia pentru ignorarea căii drepte spre mintuire. Aceasta ar fi apanajul exclusiv al Bisericii Catolice. În ciuda reacțiilor vehemente (ale protestanților, ortodocșii tăcând milc), papa nu și-a contrazis cardinalul. Mai mult, el a făcut pe placul aripii tradiționaliste a Bisericii Catolice, profund minoritare, de altminteri, revenind la liturgia în latină. În anumite condiții, desigur. Tradiționaliștii au socotit din prima clipă că anii '60 (încheiați cu promulgarea liturghiei în limbi locale) au provocat mari daune catolicismului, în primul rând pentru că au permis reluarea dialogului interconfesional. Papa

Benedict al XVI-lea se desparte așadar, mai repede decât ar fi fost poate de așteptat, de memoria lui Ioan Paul al II-lea. Opera de-o viață a acestuia e trecută, iată, la muzeu, ca o exponată prețioasă, desigur, dar care nu mai răspunde actualității. Adio vizite papale în Bucureștii ortodocși! Ca să nu mai vorbim de un eventual dialog al Vaticanului cu musulmanii sau cu evreii. Papa Benedict al XVI-lea reinventează Cortina de Fier în materie de religie. Sau, dacă preferați, zidul Berlinului (a se citi: Vaticanului).

Filmul lui Mungiu în liceele franceze

Recentul film laureat cu Palme d'Or divizează opinia școlară din Franța. Un juriu format din profesori a acordat filmului lui Cristian Mungiu *4 luni 3 săptămâni 2 zile* Premiul Educației Naționale și a decis difuzarea lui pe DVD în școli. Sesizat de un ONG, care a atras atenția că filmul ar reprezenta o propagandă în favoarea avorturilor, ministrul Educației a suspendat difuzarea lui. La protestul Societății realizatorilor de filme, ministrul a revenit asupra deciziei. Filmul, care va apărea pe ecrane în septembrie din 29 august, își va începe în vara pe ecrane și cariera didactică. E de apreciat liberalismul juriului și al celorlalți factori responsabili. Inspectoarea generală însărcinată cu audiovizualul în școli a caracterizat foarte bine filmul lui Mungiu: „Departate de a incita, el denunță; departe de a fi complezent, el înfruntă” (*Le Monde*, 10 iulie).

Cum se scrie despre cărți în România

Ancheta numărului 5 din *NOUA LITERATURĂ* e consacrată recenziei de carte din presa noastră actuală. Răspund câțiva redactori-șefi de reviste literare. Din păcate, fiecare dintre ei pare informat doar asupra a ceea ce se întâmplă în ograda lui. I. B. Lefter pare a fi citit doar *Contrapunctul* pe care l-a dirijat în anii '90, *Observatorul cultural* pe care l-a dirijat ieri și *Altitudinile* de azi. Pentru Mircea Vasilescu nu există decât *Dilemateca*. Pentru George Onofrei, numai *Suplimentul de cultură*. Pentru Aura Christi, numai *Contemporanul*. Parcurgând preambulul la anchetă, am constatat că A(na) C(hirițoiu) remarcă în răspunsuri, neasumarea unei poziții ideologice clare, nu și cecitatea celor intervievați. Nu știm nici de ce au fost selectate anumite reviste și nu altele. Ne-am delectat în schimb cu truismele lui Carmen Mușat: „Nu poți să scrii despre o carte dacă n-ai citit-o în prealabil”. Nu zău?! Numărul 5 al *Noii literatură* este bine gândit de Luminița Marcu și pus pe hirtie de Mihaela Șchiopu, ca și precedentele patru. Dacă mai era vreo indoială că tinerii și foarte tinerii scriitori meritau să-și aibă publicația lor, ea e spulberată de profesionalismul *Noii literatură*. Așteptăm cu interes și numerele din vara aceasta, întârziate, probabil, de caniculă.

Noi Generația Tină

Virgula de rigoare nu lipsește din titlul notei noastre, ci din textul din care cităm emfatică expresie și anume un memoriu adresat președintelui Senatului și reprodus în revista 22 nr. 28. Memoriul emană de la un oarecare N. Mavrodin și vorbește în numele unei oarecare Fundații Naționale pentru Tineret. Tot ce știm despre Fundația cu pricina este, în afară de ce scrie președintele ei în memoriu, că se află în proces cu Fundația Națională pentru Tineret (da, da, ați citit bine, ambele se cheamă la fel), declarându-și ambele drept sediu clădirea din București, Calea Victoriei 120 (unde se află GDS și revista 22) în virtutea unei hotărâri judecătorești și a unei *Legi a tinerilor*. Ca nejuristi, nu ne putem pronunța asupra valabilității unui text de lege prin care se acordă unui ONG o adresă. Nici asupra unei hotărâri judecătorești care nu distinge între două ONG-uri, e drept, cu același nume, dar cu președinți diferiți și alte deosebiri vizibile cu ochiul liber. Ne putem pronunța totuși asupra pretențiilor dlui N. Mavrodin că FNT pe care o conduce este „succesor al fostei UTC.” Sinceritatea președintelui este stupefiantă. Succesiunea morală însă nu-l onorează. După cum aceea juridică decisă de șase instanțe judecătorești din patru județe și de două judecătoria din sectorul doi al Capitalei (informația la dl. N.M.) nu merită niciun comentariu. Ne putem pronunța asupra textului ca atare al memoriului, plin de greșeli de exprimare și de ortografie, care arată că dl. N. M. a terminat cu greu (dacă a terminat-o) școala primară. Revista transcrie adresa memoriului așa: „Către, Parlamentul României” O virgulă necesară probabil dlui N. M. ca să tragă aer în piept înainte de a merge mai departe. Iată și o mostră de text: „Noi Generația Tină considerăm etc.”. Se vede că una dintre virgulele necesare aici apozitiei a luat calea titlului. Unde o fi cealaltă? O găsim mai la vale înainte de conjuncția și: „Vă rugăm să respingeți, și să primiți...” Dl. N. M. nu cunoaște nici rostul majusculilor ori scrie cu doi i infinitivul verbului: a *citii* (!). În aceste condiții gramaticale precare, ce mai contează că membrii GDS sînt acuzați că se droghează în sediul rîvnit de dl. N. M. Oare unde am mai citit, cu ani buni în urmă, o acuzație asemănătoare și la cine se referea ea? Ați uitat? Era vorba de PNȚ (încă nu și CD) în mai-iunie 1990, consumator și el de droguri în sediul din bulevardul Republicii (azi Carol I). Guvernul de atunci n-a mers pînă la a-l scoate pe Corneliu Coposu din sediul, probabil fiindcă securității deghizați în mineri n-au găsit nimic de tras pe nas în inspecția contondentă pe care au făcut-o. Lăsați drogurile, domnule N. M., și studiați gramatica și ortografia limbii române, amîndouă obligatorii chiar și pentru Noi Generația Tină.

Cronicar

Abonament la revista România literară

- direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr.1, Corp D, etaj 1, sector 1, București.
  - plătind contravaloarea abonamentului cu mandat poștal sau ordin de plată, pentru SC Adevărul Holding SRL, Cod fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818, deschis la ABN AMRO BANK Centrala BUCUREȘTI.
  - la oficiile poștale din toată țara;
  - la sucursalele Rodipet din toată țara;
- Expediați o copie a documentului de plată și adresa la care doriți să primiți revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, București, cu mențiunea "Talon de abonament **România literară**".
- Abonamentele achitate până la data de 20 a lunii vor fi livrate începând cu data de 1 a lunii următoare.
- Informații despre abonamente:**
 Telefon: 021-407.54.64; 021-407.54.65 E-mail: abonamente@adevarulholding.ro
 Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A., Piața Presei Libere nr.1, sector 1, București
 Telefon: (004021) 3187060, Fax: (004021) 3187020, e-mail: subscription1@rodipet.ro.

România literară

Prețul unui abonament:

- 3 luni - 28,40 lei
- 6 luni - 56,00 lei
- 12 luni - 111,50 lei

Nume ..... Prenume .....
 Compania* ..... Cod Fiscal* .....
 (*completați numai dacă plătitorul este o firmă)
 Str..... nr ..... bloc..... scara ..... etaj ..... ap ..... localitate.....
 Județ/sector ..... cod poștal ..... telefon..... e-mail.....
 Perioada de abonare 3 luni 6 luni 12 luni
 Număr de abonamente contractate ..... începând din luna.....
 Am expediat către SC Adevărul Holding SRL, suma de ..... lei cu mandat poștal /OP nr.....
 în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818, deschis la ABN AMRO BANK Centrala BUCUREȘTI.
 Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677/2001, sint de acord să primesc informații și materiale promoționale de la publicația **România literară** și partenerii săi.

Semnătura.....

Director distribuție: Dana Zamfir
 Tel: 021.407.54.57, 021-407.54.58
 Fax: (0004021) 318.22.04
 E-mail: dana.zamfir@adevarulholding.ro
 Publicitate: Robert Schorr
 Tel: 021-407.76.67
 Mobil: 0722-266.339
 E-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro
 Director Abonamente: Carmen Dinca
 Tel.: 021-407.54.68, Fax: 021-407.54.67
 E-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro